

gyűjtő: TUKÉ BÉTORÓTI

gyűjtés ideje: 1975.

TART.: BABONA'S ÉS NÉPI HIEDELMÉK LA'BODON

164 lap, 3 fűtő

Földrajzi mutató: LA'BOD

Szakmutató: XXI

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

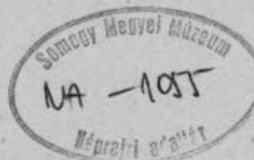

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRROMÁS

ÁTVÉZETVE AZ EGYSEÉGES LTK. 3055-ös TETELE ALÓL

S z e m é l y i l a p

az 1975. évi XXVI. Országos Néprajzi és Nyelvjárásai Gyűjtő-pályázatra beküldött pályamunkához.

Honismereti Szakkör, Lábod

A pályázó neve és foglalkozása: Mike Györgyi, ált. isk. tanár
A beküldött pályamunka címe: Babonás és népi hiedelmek, szokások Lábodon
A gyűjtés helye, ideje és egyéb körülményei: Lábod, 1974-75. . . .

.
.
.

A feldolgozott témakörben olvasott forrásmunkák:
Ortutay Gyula: Kis magyar néprajz
Diószegi Vilmos: Samanizmus
Az ősi magyar hitvilág
A magyarság néprajza

A pályázatban felhasznált irodalmi forrásmunkák:
A már felsoroltakon kívül:
Dömötör Tekla: A népszokások költészete
Sur: Elbeszélések a naptárról
Hahn István: Az időszámítás története

Adatközlők: Számuk nagy sokasága miatt csak néhányat közölhetek itt:
Csokonai Istvánné Péter Julianna
Kislaki István, Szabó József, Foglós Istvánné

Kis Liber Kata, id. Iger Ferenc, Árvai Lajosné
Részvett-e más pályázaton a benyújtott pályamunka?
Nem.

.
.
.

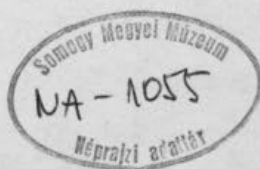
További gyűjtési, pályázati tervek: Talán:
Népi juhászat Lábodon
Földrajzi nevek Lábodon

Már vannak adataink a Méhesek témáról, de nem készültünk el vele. Ezt mindenesetre

Kelt: Lábod, 1975. szept. 19. befejezzük és beadjuk.

Aláírás: *Mike Györgyi*
Lakáscíme: 7551. Lábod

3055

BABONÁS ÉS NÉPI HIEDELMEK,

SZOKÁSOK LÁBODON

Készítette: Lábodi Művelődési Ház Honismereti

Szakköre

1975.

Vezető: Mike Györgyi

ált. isk. tanár.

Vázlat

I. A babona és a szokás.

II. A parasztember élete a bölcsőtől a sírig.

1. Születés.
2. Gyermekkor.
3. Házasság.
4. Gazdasági élet, hétköznapok.

A / Termékenységvarázslás: gabona

szarvasmarha, tej

szőlő, bor

mezőgazdasági munkák

naptára

étel

ruházat

épület.

B / Természeti jelenségek: eső, harmat

vihar, villám, jégeső

szél

szivárvány

népi időjósítás

tűz, tűzvész.

C / Álom.

D / Előjelek.

E / Bajt hozó cselekedetek.

F / Mit kell tenni a szerencséért?

G / Naptári napokhoz, ünnepekhez, ünnepkörökhöz, idő-

szakokhoz fűződő előírások, tilalmak.

Alakoskodó népszokások.

A disznóölés.

H / Rontás: emberi eredetű

természetfeletti lényektől eredő

titokzatos állatoktól eredő.

A rontás elhárítása.

Betegségek népi orvoslása

házi és növényi szerekkel

varázsló műveletekkel.

A híres lábodi javósasszony.

5. Halál, temetés.

I. A babona és a szokás

A babona szót a Magyar Értelmező Kéziszótár a következőképpen határozza meg:

1. "Bizonyos eszközöknek, cselekményeknek és körülményeknek titokzatos /természetfölötti/ hatást tulajdonító és bizonyos jelenségeket természetfölötti erők megnyilvánulásával magyarázó tévhit."
2. "Ezen alapuló cselekmény vagy közösségi szokás."
3. "Hiedelem /bizalmas, közvetlen, fesztelen hangú társalgásra jellemző/."

Hasonló jelentésben használhatjuk a babonaság szót:

1. Babonás hit.
2. Babonás cselekedet.

Babonás: 1. Babonákban hívő.

2. Babonán alapuló /babonás tisztelet/.
3. Amihez valamely babona fűződik /babonás szám/.
4. Elbűvölő, igéző /babonás szem: választékos kif./.

A babona szót a Magyar Értelmező Kéziszótár és a Magyar nyelv történeti-etimológiai szótára egyaránt szláv eredetűnek tartja. Valószínűleg valamely tőlünk északra fekvő szláv nép nyelvéből vettük át.

A babona a kulturálatlan, egyszerű nép hiedelme a természetfelettinek tartott jelenségekről, amelyeket hiányos ismeretei folytán nem tudott megmagyarázni. Alapja az ősi népeknél kialakult rentó és óvó szellemek segítségül hívása vagy elűzése volt. A néphitben mélyen gyökerező babonák a keresztényi misztikumokkal bővültek, majd a tapasztalatból megismert gyógyszerekkel keveredtek.

Késői fennmaradásuk az elködösítő szemlélet papi terjesztésé-

nek következménye, amelyet a képzett orvosok hiánya a közép-
kerben nagyban növelt. A teljesen magára hagyott falusi nép a
betegeit kénytelen volt a megismert, kevés számú növényi, ál-
lati eredetű gyógyszereivel és a babonás hiedelmeivel kever-
ve kialakult egyéni módszereivel gyógyítani.

A babona az elismert tudomány mellett és alatt élő téves tu-
dás és hit. Mivel az elismert tudomány vagy vallás sem egyér-
telmű fogalom, előfordul az is, hogy az egyik vallás a másikat
babonának nevezi. Tulajdonképpen a vallás és a babona rokon-
fogalmak. Mindkettőben fontos a hit: valamiben hinni. Valami-
ről azt hinni, hogy valóság, pedig nincs rá semmi bizonyíték:
ez babona. A babonából azonban vallás is válhat. Lehet, hogy
éppen ilyen babonás elképzelésekből alakultak ki a vallások.
Ma még csak néhányan hiszik, holnap többen, 100 év múlva so-
kan, s elismerik, hogy vallás. Különbség az, hogy a vallásnak
már dogmákat is szerkesztenek. A babonás hit, szokások még a
egyszerűek, közönségesek; a vallás szokásai már fenségesek,
felelősek. Másképp nem is tudnának embertömegeket megnyerni.
Ha a házat vagy földet meg akarják óvni tűztől, élszéditől, s
ezért egy meghatározott éjjel vagy hajnalban meztelenül kö-
rüljárják: az babona. Ha a ház megóvása érdekében az ajtóra
felírják: Gáspár, Menyhért, Boldizsár, keresztet tesznek rá,
s a pap meghinti szenteltvízzel: az vallás.

A néphit már igen régen, az ősközösség idején keletkezett.
Az ősember ki volt szelgáltatva a természet erőinek. Tehetet-
len volt velük szemben. De nemcsak tehetetlen volt, hanem tu-
datlan is, aki nem tudta megmagyarázni a jelenségeket, s e-
zért magyarázatot talált ki hozzájuk. Pl. A kuvik rikoitozá-
sa a beteg ember háza körül - és a halál. A kisgyermeket nem
tudják elcserélni a "rosszak", ha a lámpa ég, mert a világos-

ság elűzi őket. Más az ok, mint azt a tudatlan ember hiszi. Sokszor semmiféle kapcsolat nincs a ténykedés és az eredmény között, csupán önmaga megnyugtatósára szolgál, pl. a Benedek-napi fokhagyma vagy kés felhasználása a ludvérc ellen.

A parasztember kezében ugyanaz a tárgy lehet egyszerű használati eszköz, de lehet a babona eszköze is, pl. a balta munkaeszköz, de használja a jégeső elhárítására is.

A népi hiedelemvilágnak ezek a régibb formái már pusztulóban vannak. Sok háznál már nem is szívesen beszélnek róluk. Hiába is fordul valaki így a háziakhoz: "Milyen babonát ismer?" Még a legbabonásabb öregasszony sem mond el így semmit. Ki ismeri el önmagáról, hogy babonás? Még a szót sem szeretik! El sem ismerik, hogy ilyenben hinnének, részt vettek volna! Ha így fordítjuk a szót: "Mit mondtak, tettek a régi öregek? Mi történt régen a faluban?" - lassan megoldódik a nyelvük. Az a tudalma mindig valaki másnak, korábbi öregnek, ismerősnek volt; azt a szenesvizet sem ő készítette az öntéshez, hanem valaki más. A javósasszonyhoz sem volt még; végül bevallja, hogy volt ugyan, de csak mást kísért oda. A ludvérc is egy másik asszonyt nyemott meg, s az beszélte el neki; végül beismeri, hogy vele történődött mög. "Most má illen nincsen, de régön mindön möktörténődött!"

Ezek a felvilágosultabbak. A kutatás szempontjából azonban az a jó, ha szívesen elmondanak mindent. A szocialista társadalom építését nem a hiedelem, hanem az értelem segíti. Az iskola, a népművelés, a politikai nevelés, az egészségügyi felvilágosítás mind a hiedelem ellen küzd. Mindezek pusztulásra vannak ítélve. Emléküket meg kell azonban mentenünk, ezeket lejegyeznünk, mert ősi kultúránk szerves részei. A gyűjtésnél a legnagyobb tapintatra, szinte a teljes azonosulásra van szükség.

Az ősi magyar hitvilágban a finnugor, a honfoglalás előtti hitvilág, a samanizmus világképe tükröződik.

A táltos alakjának körébe tartoznak a különböző látó, javas, gyógyjavas emberek, a nép testi és lelki orvosai, tanácsadói. Alakjuk, viselkedésük már teli keresztény, sőt sokszor mai elemekkel, de funkciójuk, szerepük a nép életének egy ősi fokára mutat, s egy archaikus orvosi rend elhalványult szerepkörére. A nép a túlvilággal, a túlvilági hatalmasságokkal a sámán révülete útján érintkezett, így szereztek tudomást a törzset fenyegető bajokról. A sámán varázsolásai révén engesztelhetők ki a mindenütt leselkedő s rendszerint haragvó szellemeket. A sámán gyógyított is. Megszabta az ünnepek rendjét. A törzs életének minden döntő mozzanatában szerepe volt. A samanizmusban is, hasonlóan más primitív vallási rendszerekhez, világképekhez, a természetfölötti, a természet és az ember kozmikus egységben, állandó egymásraható viszonyban élt, s ebben a viszonyban bizony nem az emberé volt a legjelentősebb szerep, egy-egy medve lényegesen félelmesebb és tiszteletre méltóbb hatalom volt: még elejtése után is hosszú ünnepekkel kellett kiengesztelni.

A régebbi paraszti világban a babona, hiedelem nem valami mellékes tényező volt: egyik legfőbb szereplője, irányítója volt életüknek. A születéstől a halál szertartásáig bonyolult szokások, tilalmak kísérték őket végig, ezekhez ragaszkodniuk kellett. Még a gazdasági élet ténykedéséit is átszőtték a varázsolások, hiedelmek. Termékenységi, vetési varázsolások, a háziállatokhoz és termékeikhez: a tejhez, tojáshoz fűződő hiedelmek mind azt mutatják, hogy életük minden területét uralták ezek a hiedelmek. Ezeknek a gazdasági eljárásban éppen olyan fontos szerepük volt a paraszti szemlélet szerint, mint a szorosán vett munkameneteknek.

A nemzetségi szervezetben a nemzetségnek egyetlen tagja specializálódott a szellemekkel való érintkezésre. Ennek az egyetlen embernek a foglalkozása a mágia, a gyógyítás, a jóslás, az áldozatok bemutatása; ő közvetít a természetfölötti erők és a nemzetség tagjai közt. A varázsló általában különleges ember, olyan tulajdonságai vannak, amelyek megkülönböztetik a nemzetség többi tagjától. "Tudománya" van, ezenkívül hajlamos az önkívületre, az extázisra. Ezt különböző izgató vagy bódító hatású növények élvezetével segíti elő, és hanghatásokkal, maszkokkal is dolgozik. Magára ölti a nemzetség totemállatának a bőrét, és a helyébe képzeleli magát. Megérti a szellemek beszédét, és ezek az ő szájával szólnak az emberekhez. Növényismerete segítségével, valamint mágikus tevékenységgel, igen gyakran szuggesztív vagy hipnotikus úton gyógyít, távol tartja az ártó szellemeket. Vannak varázslók, akiknek lelke az égbe ragadtatik, akiket szellemek szállnak meg és mint médiumok, a szellem közvetítőivé válnak.

A sámán szó nem papot jelent. Ez mandzsu-tunguz nyelven "tudó, tudós." A burját-mongoloknál a sámán neve bő. Ezt a magyar nyelvben is megtaláljuk bű alakban a bűvölés és a bűbáj szavakban.

A samанизmust nem nevezhetjük vallásnak. Hiányzik belőle az elvont filozófia, a tételes erkölcsi törvények, nincsenek szabályai, még istene sincs.

A sámánhit a képzeteknek az a halmaza, amellyel a szibériai állattenyésztő halász és vadász igyekezett szabályozni viszonyát az őt körülvevő természeti és természetfölöttinek hitt erőkkel. Népünk hiedelmeiben benne található az emberiség egyetemes hagyományainak maradványa, ehhez hozzákapcsolódott az ősi pogány finn-ugor hiedelemvilág, majd később a keresztény hitvilág.

Ez így van egész Európában. Sokszor nem is lehet eldönteni, valamely hagyományról, hogy pogány-e vagy keresztény.

Hiedelmeinket 3 csoportba sorolhatjuk:

1. Segítséget kérő / termékenység, szerelem/
2. Elhárító } varázslás.
3. Rontó }

A rítus

Mindezek a hiedelmek valamilyen népszokás keretében nyilvánulnak meg. A népszokásban 3 elemet különböztetünk meg:

1. a szokáscselekedet, rítus
2. az ezt magyarázó szöveg, történet
3. a rítussal kapcsolatosan elmondott, ehhez fűződő szöveg.

A rítus szót a vallás szókészletéből kölcsönözte a tudomány, bár a népszokások elemei közül soknak nincs kapcsolata a vallással.

A rítus szót Dömötör Tekla a következőképpen határozza meg:

"A népszokások közönségesen rítusnak nevezett cselekményelemei társadalmilag kialakult és elfogadott cselekmények, amelyeknek többnyire egy kultúrán belül, egy közösségben van csak egyértelmű jelentése. "

"A rítust végrehajtóknak érteniük kell a rítus nyelvét", s e rítusnyelv elsajátítása tanulás útján történik. A rítuselemek egy kultúrán belül különbözhetnek a másik kultúra elemeitől.

A Magyar Néphit Topográfia kiküldött kérdőívének kérdésére adataiszolgáltatónim a következőket válaszolták:

Mit neveznek szokásnak?

"Amit régen egyformán csinálnak."

"Amit az egész falu csinál."

"Amit az ember többször csinál ugyanúgy."

"Amit már az öregek is csináltak."

Mire mondják: ez nem szokás?

"Amit nem tartottak helyesnek."

"Amit csúnyának, rossznak tartanak."

"Amit csak egypáran csináltak."

"Ami a nézetükkel ellentétben volt."

"Amit az öregek sem csináltak."

Nem minden szokáshoz fűződik szöveg.

A következőkben kísérletet teszünk arra, hogy felvázoljuk a községben élő népi hiedelmek, szokások rendszerét. Mivel a rítus valamennyiben mint megjelenési forma, cselekmény szerepel, mindegyiknél igyekszünk bemutatni.

Ugyancsak minden témával kapcsolatban tárgyaljuk a tabukat: a tilalmakat, előírásokat, megelőző rendszabályokat.

A falusi ember életét létének első pillanatától /sőt már fogantatásától/ kezdve a tabuk szabályozták, hiszen kiszolgáltatottnak érezte magát a természetfelettinek hitt jelenségek között.

II. A parasztember élete a bölcsőtől a sírig

1. Születés

Tilalmak

Az újszülöttet nem szabad az asztalra tenni, mert keléses lesz, vagy a „szépasszonyok” megrentják.

Fürösztés után nem szabad az asztalon öltöztetni, csak az ágyon. - Ezeknek a tilalmaknak bizonyos ésszerű higiénés magyarázatot adhatunk. Lehet, hogy az értelmesebb asszonyok ilyen magyarázattal védték meg a rendetlenebbektől az asztal tisztaságát.

Nem szabad mestergerenda alatt, kályha vagy kemence előtt fürdetni, mert lebbanékony lesz. Más szerint kályha mellett kell, hogy tűzön-vizen menjen át a gyermek.

A fürdővizét napnyugta után nem szabad kiönteni, s a ruháját, pelenkáit sem szabad a száradón hagyni, mert hasfájós lesz.

A kereszteletlen gyermek ruháit az esti harangszó ne érje kint ; de ha mégis kint érné, csak késsel szabad leszedni.

A körmét egy éves koráig nem szabad ollóval vágni, mert lepós lesz. Helyette az anyja rágja le.

Az ágyából, bölcsőjéből nem szabad kivenni és elégetni a szalmát, mert megkapja a szentantaltűzét.

A kisgyerek talpát nem szabad megcsókolni és fölfelé veregetni, mert nehezen tanul meg járni.

Újszülöttet általában nem szabad megcsókolni, mert „megárt neki a szöm.”

Bölcsőt nem szabad üresen ringatni, mert nem talál benne almét.

Előírás - megelőzés

Születés után először bundára teszik, hogy göndörhajú legyen; ágy alá, hogy ne ártson neki szem; konyhaköténybe, hogy ne kapjon szentantaltűzét.

Arcát vízzel kenik be vagy berral mossák le, hogy pirosarcú legyen.

Az orrát meghúzzák, ezt mondva: "Hasenlits apádra!"

Az orrát meghúzzák, hogy sírjen, s ezt mondják: " Akkor sírgy, miker engöm lácc!"

Az anya a szülés után a sarkával vagy a lába hüvelykujjával háromszor érinti a gyermek száját, hogy csendes legyen.

Az első fürdetés előtt kezét-lábát hideg vízzel leöntik, hogy ne legyen fázós.

A vízbe a többi gyermeket is belemossák, sőt az anya és az apa is belemosdózik, hogy "az álmukat rámassák."

"A kizsgeröket addig bele nem tötték a vízbe, amig háromszor bele nem köptek."

Kiöntés előtt is ugyanúgy, hogy az álmát el ne vigyék.

Az első fürdővizet északról folyó vízből merítik, kis edényből öntik ki, hogy a gyermek kísétkü legyen. Tejet tesznek bele, hogy finem bőrü, gyenge testü legyen.

Szentelt vizet, búzát, piros almát tesznek bele, hogy piros arcú és gömbölyü legyen.

A köldökzsinórt elvágó ollót is a fürösztvízbe teszik.

A fürösztvízbe egy hétig tejást habelnak kopás ellen. Akkor is tejást tesznek bele, ha keléses/ tejást vernek bele/.

Varrótüt tesznek a fürösztvízbe, ha azt akarják, hogy a következő gyermek leány legyen; ezüstpénzt; a gyermek gazdag legyen, 7 féle fa 7 virágát, hogy bölcs legyen.

A gyermek száját nem mossák, hogy ne legyen pösze.

Fiú fürdővizét északi megyére, leányét délire öntik. Általában gyepübe öntik a fürdővizet, hogy bele ne lépjen senki, mert elviszi az álmát.

Istenátkozta tüskére öntik, hogy az arca tiszta legyen; lányét vadrózsára, hogy szép piros legyen. Csipkebokorra öntik, hogy ne kopjon olyan erősen. Mindenképpen bokorra, lehetőleg ugyanarra kell mindig önteni, nyugatnak fordulva.

Az első gyermek vizét gyümölcstelen fe tövébe öntik, hogy jó termő legyen; kihúzott karó lyukába öntik hét hetes koráig, majd a karót visszadugják.

Napnyugta utáni fürdetés vizét éjjelre az ágy alá teszik, hogy ne kapjon a gyermek hascsikarást.

Fürdetés után az anya is belemossa a mellét, hogy bő teje legyen.

A gyermek alá férfiinget, gatyaszárat vagy kék kötényt tesznek. Az összeszorított öklét kinyitják, hogy ne legyen fősvény.

Pénzt tesznek bele, hogy takarékos legyen; a fiú markába bal-tát, kalapácsot, hogy jó munkás legyen. Könyvet tesznek a kezébe vagy vernek a fejéhez, hogy jó tanuló legyen. A lány kezébe tűt, fonalat tesznek, hogy jó varró legyen. Födön adnak neki enni, hogy jó főző legyen. Más vélemény szerint terékfájós lesz, ha fődön eszik.

A nevét úgy választják meg, hogy körülállják a gyermeket és neveket kiáltoznak. Amelyik név legtöbbször hangzik el, azt kapja a gyermek.

A keresztetetlen gyermeket nem szabad egyedül hagyni, mert elcserélik!

Ha kiütéses a gyermek, a borostyánra /futóka/ piros rongyocskákat kell kötni.

Az ágyába beszerkányok ellen söprűt kell tenni.

A feje alá kést, ollót, fokhagymát, szenteltvizet kell tenni, hogy semmi se férjen hozzá.

A gyereket belekötötték a vánkesba, a katolikusok a vánkes tetejére olvasót tettek. Általában 7 hétig olvasó és ima - könyv volt a gyermeknek, hogy ne férjen hozzá a "rossz."

Ha a ruhája mégis kint maradt volna a "kerten," maradjon kint, hogy újra keljen fel rá a nap, mert másképp álmatlan lesz, de így visszajön az álma.

Ha rossz alvó, vagy a szemszédában hasonló nevű gyermek van, a szemszédék mesegatórengyát ellopják és a gyermek feje alá teszik. Ugyancsak álmatlanság ellen szuhyákvirágot vagy szunyadóvirágot /kék virág, csak a közepe sárga; egyik nap kinyílik, a másik nap alszik; talán hajnalka?/ tesznek a vánkesa alá. De csak kicsit szabad edatenni, mert örökre elalászik! Ha a frász bántja a kisbabát, az anyja esküvői ruháját kell rátenni.

Ha az anya kiszáll az ágyból, az ágyon keresztülfektetik a söprűt, egészen a keresztelésig vagy az avatásig.

A köldökzsinórt összefogva elteszik, és a gyerekkel 7 éves korában kioldoztatják; ha ki tudja oldani: jó varró, jó gazdasszony, vagy jó tanuló, jó emlékező tehetségű okos fiú lesz. A csecsemő jobbkezére rózsaszín vagy kék szalagot kötnek rentás, szemmelverés ellen. Később is így mondják: "A csecse kezdéd!" Így lesz a védő hiedelemből megkülönböztetés. Ugyanakkor mutatja a jobbkez nagyobb megkülönböztető, a munkában nagyobb jelentőségű szerepét is. A népi értelmezés szerint a jobbkez a jobb kéz.

Amikor a keresztelés után hazahezzák, az ablakon adják be. Ha fiú, az ágy alá dugják; ha lány, a rózsaszín takaróját a tűkörre borítják. Az ajtóban kétszer megkérdezik: "Mit hoztatok?" "Báránkát." -Harmadszor azt kell felelni: "Megkeresztelt bá-

ránykát."- Csak utána lehet bevinni a házba.

A réce lábát belemártják a fürdővízbe: jól bírja a hideget a gyermek.

Az anyatej hiedelmei

A szoptatás időtartamáról az volt a vélemény: "Amennyit a hasba, annyit a mellön!" Vagyis 9 hónapig szoptatták a gyermeket. Nem szabad küszöbön, kútkáván vagy áreksparton ülve szoptatni, mert a kígyó kijön és elviszi a tejet. "Hét éves koráig a kígyó vele öszik. Mihelt a kígyót épusztéttik, a gyerök azon szencségös pillanatba mökhä."

Ha másik asszony szoptatja meg a gyermeket, elviszi az anyától a tejhasznát.

Vigyázni kellett, nehogy "elvigyék" az anyatejet. Ez akker történhetett meg, ha idegen asszony a gyermekágyas ágyára ült.

Igy is mondják: "Vót ellan férfi, aki asztat kiszopta."

Ezért aztán ha idegen jött a házba, a söprűt keresztülfektették az ágyon. Amiker elment, utanasöpörtek.

Az elvett anyatejet így szerzik vissza: "Ha talá könyeret az utszélön, bármillen kemény is, ögye mög!"

A mellbimbóra fekhagymával keresztet húztak, hogy "mög në szoptya a beszerkány."

Ha megdagadt, lenmaglisztet, meleg mesogatórengyet tettek rá.

A kisgyermeket megszópo lényt "szépasszonynak" nevezik. Ilyenkor a gyermek melle felduzzad. Ki kell vinni a gyermeket az árnyékszékre, a szájába tenni egy darab kenyeret, hogy a szépasszony utálja meg. A mellét meg fekhagymával körül kell keríteni. A gyermeket úgy "választották el", hogy az anya mellét "szívalégvárrâ belégvározták", vagy keféet kötöttek rá, hogy a gyermek ne kívánja szopni. Sokszor a kisbabát elvitték a nagyanyjához, hogy így szoktassák el.

Az anya mellére pedig "szappanyos ruhát kötöttek, hogy apagygyon."

Amikor a gyereket először vitték a templomba, a fejét kint kicsit a falba verték, hogy jó templomjáró legyen.

Halottas háshoz nem viszik a gyermeket, csak lakodalmashoz: vig kedvű legyen.

Ha a gyerek nehezen tanult meg beszélni, koldult kenyeret vagy talált almát adtak neki.

Ha "megállt a szél a gyermekben," a bal könyökét a jobb térdéhez nyomták, majd fordítva. Ez egészen ésszerű tornáztatás, aminek a belek működése lett az eredménye.

Burkban született gyermek

A burkot el kell tanni, és nyakába akasztva viselje, akkor nem fogja a gólyó.

Foggal született gyermek

"Egy ember egy gyerekkel őrizte a nyáját. Ez a gyermek 7 foggal született. Egyszerre nagy felhő kerekedett. Nagy szélvész támadt. Fölkapta a gyereket és elvitte. Azóta soha többet nem látta senki."

A 7. gyermek

Az volt róla a vélemény, hogy szerencsés lesz, meglátja a földben levő kincset. "Annak mindönhö szöröncséje van: házassághó, masináláshó, gabonavetéshó." - Itt is látszik, hogy az életüket mennyire át-meg átfonta a termésért való aggodás. "Karácsony este, ahun van pénz, főveti magát a kék láng, az möktalája."

2. Gyermekkor

Nem szabad a kisgyermeket tükörbe nézetni, mert szólna magához, és megrémülne. De a tükörben az ördög is megjelenhetne.

Az ingét ki kell fordítani az igézés ellen. Ugyanezért megsokták pökdöteni a gyermeket.

Más vélemény szerint ha ingét kifordítva adják rá, rossz tanuló lesz.

A gyereket nem szabad átlépni, mert "nem nyúl mög." Ha mégis átlépte volna valaki, lépje vissza.

Ha seprűvel verik a gyermeket, vagy a tűzzel játszik, akkor "alápisál."

Ha más gyerekkel összemérik vagy vékába állítják, akkor kuka marad.

Nem szabad tűzre köpnie, mert kisebesedik a nyelve.

Gyermekijesztők Lábodon

bumbus, bákász, bakurász, bakróka, bagó, rézfaszu bagó, banyasánder, Valagas Péter, cigány, drótestót, bugyros embör, rengyos zsidó, kéményseprő ördög, krampusz.

A "megijedt" gyermek gyógyítása

Az ilyen gyermeket megöntik. Olvasztott viaszt öntenek egy tál vízbe, azt a gyermek feje fölé tartják. Hajából metszenek le, ingét levetik. A viasz megmutatja, mitől ijedt meg. Ha a gyermek nem gyógyulásra való, koszerűformát mutat a viasz. Általában Miatyánkot, Üdvözlégyet, Hiszekegyet imádkoznak, a gyermekkel is imádkoztatják.

Kanyarné /ref./ elmondott egy imát is, de lehet, hogy halottas imával cserélte össze:

"Názáretben lévő Jézus,
a zsidók királya,
veszödelömben fergók istene,
mögtestesült e szent ige,
në hadd a bünbe éveszni!
Szent Isten, szent halhatatlan Isten,
könyörüll a bünös lölkiér!
Hét körösztt alatt löfekszik,
hét körösztt alatt fölkê,
örözd, angyal, éfélig,
Jézus Krisztus mindétig,
gyarló teste nyugoggyék,
szive el në aluggyék,
engedd mög, édös Jézusom,
békébe nyugodhassék!
Ámën."

Váltott gyermek

Tulajdonságai: "Nagy a feje, fejbe nyól."

"Beszéni nëm tud, kajinkul, mind a kiskutya."

Csak ül, és az ujját a szájába teszi.

Ugy akarják megszólaltatni, hogy kis bögrét és nagy kanalat adnak neki, majd magára hagyják. Akkor a gyerek megszólal:

"Ki a fenye látott ojan bögrébü önni, amibe nice sëmni?"

Az ilyen gyermeket kicsi korában a boszorkány, a szépasszony a ludvérc vagy egy másik asszony kicserélte: elvitte az igazit, és a magáét tette a helyébe.

Védekezni a kicserélés ellen úgy lehet, hogy a keresztelőig, ha az anya kiszáll az ágyból, söprűt kell keresztbe tenni rá, vagy Benedek-napi fekhagyománnyal meghúzni az ágyat a "rosszak" ellen.

"Visszaváltani" így lehet:

1. "Éfűttenek a kemőncébe. A gyermeköt sütőlapátra ütetik, akkor egy láthatatlan szellem lekapi róla, és a rőndös gyermeköt a hejibe töszli."
2. "Főnek felő vizbü választóvizet csinyának. Tüzet raknak viszhorta fábu, a vízbe kocsi dörékszögét, martilapulevelet tösznek, és a vízbe mökfürdetik a gyermeköt."

Van egy angelkóros öregasszony, arról mondták: "Az ördögök kicseréték; az igazit évítették, hejötte eszt tötték."

II A Kustes Katica 2 éves koráig rőndös vót. Akkor éveszött a ruhája a kertrü, attu fogva nyütt a feje. Éveszött a ruha, sãsë lött mög. Azótátu fogva mögötték! /Ez a kifejezés nem a halálát jelenti, hanem azt, hogy azóta nem rendes./

3. Házasság, házasélet

Amikor a legény kiszolgált a katonaidejét, már egészen alkalmas volt a házasságra. Mondta az anyja: "Gyűő télön mökházasséccsuk!"

A leánynak 16-17 éves korától minden házi és mezei munkát tudnia kellett. Igazi nagylánynak akkor számított, amikor már rá tudott ülni a rokkára. A legények is azt nézték, kinél több fennél lógott a ruden."

A 18-19 éves lányra azt mondták: "Benn van má az üdőbe. Má ráillene a fejire a koszeru!"

A lányból a házassággal asszony, menyecske lett. Menyecskének addig nevezték, amikor meglett az első gyerek. "Em má nēm mönyecske, mer má gyerőke van!"

Ha azt akarták, hogy a lánynak sok kérője legyen, a keresztelő paplanját függönynek tették fel az első szoba ablakára.

De nem szabad a háznál törött tükröt tartani, mert a lány 7 évig nem megy férjhez!

Amikor a lányt kéretek, a vőlegényes háztól a menyasszonyos házig a vőlegény anyja szórta a zabtőreket, s a vőlegény azon lépkedett. Ezzel a leendő anya számára a könnyű szülést kívánták biztosítani.

"Amikor möntek a kérők, pogácsát töttek az asztára. Ha a vőlegény vasárnapenként möglátogatta a menyasszonyt, mindig pogácsát vitt neki."

Ha a lánynak udvarlója velt, málét sötött az anya. Keverés közben azt mondegatta:"

"Málé, málé, édes légy,

mint a lányom csókja, ojan légy!"

Hogyan biztosítják esküvő előtt a leendő anya számára a könnyű-szülést?

A vőlegény mindkét csizmájába 1-1 kétfillérest tesznek.

Kikéréskor a menyasszony nagyon sírjen: sok teje lesz!/Finoman így mondták: "Jó fejőstehene legyen!" - de titekban meg-súgták az igazi értelmét./

A menyasszony cipőjébe pemetet és pénzt tesznek.

A kecsit a menyasszony ülése alatt hátul megemelik.

Három szál tollat fújnak a menyasszony után, hogy szüléskor csak 3 fájás legyen.

A menyasszonyi ruha aljába pénzt és néhány búzaszemet varrtak. Így magyarázzák ma: sehase fogyjon ki a házból a pénz és az élelem.

Esküvőre menet a menyasszony lépjen rá a vőlegény lábára! Jobb lábbal lépjen be a templomba! Akkor ő lesz az úr a háznál.

Perecet dobáltak a bámésködő nép közé. Ennek is termékenység-varázsló célja volt.

Hogyan biztosítják esküvő után a könnyű szülést?

Az esküvőről hazatérve a vőlegény emeli le a menyasszonyt a kecsiről, és ölében viszi be a házba.

A kecsi hátulját a menyasszony ülsésével háromszor megdöccentik.

Tojást rúgatnak fel a menyasszonnyal, hogy gömbölyű legyen ő és, meg a gyemeke is.

Hogyan serkentik lakodalomkor az új pár termékenységét?

Kukoricát szórnak rájuk.

Rezmaringból fontak kerénához hasonló koszorút. A lánybarátnők varrtak egy babát, azt tették a közepébe. Pattogatott kukoricából jó hosszú láncot fűztek, a végére kobakot kötöttek. Ezt a pozsevics /vendéghivegató/ fejére tették, hosszan lógott utána. Gabenát szórtak rájuk. ~~IIIIIIII~~

A disznó farkát megfőzték, rá szalagot kötöttek, káposztában vagy káposztalevesben az új párnak kellett megennie.

Rezmaringot egy levágott disznófarekkal, piros szalaggal összekötöttek. Mondóka keretében adták át az ifjú párnak.

A lakodalmi menet élén kakast /többnyire vöröset/ vittek, mikor a lányesháztól indultak a ~~XXXXXXXXXXXX~~ legény családjához. Mikor odaértek, rögtön levágták, s az új pár ette meg/egy tálból/.

"A kokast a násznagyasszen nyektette."

"A nyeszolóasszen ütötte-verte a kokast, hogy réjen."

Amikor kezdenek készülni a lakodalemra, s kezdik vágni a baromfiakat, az első vágás egy kakas legyen!

A fiatalasszony az esküvő után nem léphette át a vőlegény házána kűszöbét: a vőlegény az ölében vitte be, s jelképesen belehelyezte az anyós által már megvetett ágyba.

Hogyan befolyásolják lakodalem alkalmával a születendő gyermekek számát?

A menyasszonyt zsákra ültetik, hogy ne legyen gyereke.

Nézzen bele a menyasszony a kútba, hogy ne legyen gyereke!

"Hosszifalubu vittek egy lányt Korpádra, azt menták nekije, hogy kilenc kémént óvasson mög utközbe, mer akkor 9 évig nem lössz gyeröke."

A násznagy élő kakast hozott a lakodalmas házhoz: azennal bedobták a kemencébe, hogy ne legyen gyerek, vagy ne legyen belőle sek.

Hogyan befolyásolják lakodalmkor a születendő gyermekek nemét?

Elviszik a menyasszonyt: ha az üresen maradt székére a keresztapja ül, fia lesz; ha a keresztanyja, akkor lánya.

Amikor a templomajtón kilépnek, férfi gratuláljon először: akkor fiú lesz a születendő gyermek. Ezért igyekszik ma is minden férfi, hogy ők érjenek oda előbb.

Ha kecsival hozzák a menyasszonyt, s a kecsiba herélt levakat fognak: az új asszonynak fia lesz.

Hogyan befolyásolják az első éjszaka a könnyűszülési gyermek nemét?

Ha az ágy végébe kalapot tesznek: fiú lesz; ha kendőt: lány.

Az ún. svájci sapkára azt mondják tréfásan: gyerökcsináló sapka. Ha ilyent tesz a fejére a vőlegény, akkor fiú születik.

A "gyerök" szó Láboden fiút jelent.

Nevetni sem szabad! "Röhöktetők, azér lött lány!"

Mit tesznek másnap reggel a könnyűszülésért?

Amikor az új asszony kilép a hálószoba ajtaján, a napa elsöpör előtte.

Az új asszonynak körül kell söpörnien a konyhát és az udvart, és a szemetet ki kell dobni.

Egyéb babonás szokások a lakodalom alkalmával

A menyasszony és a vőlegény öltözködésükre igyekeznek megelőzni a másikat. Amelyik előbb készül el, azé lesz a hatalom a házasságban.

Amikor a templomból megérkeznek a vőlegényes házhoz, a menyasszony hazulról hozott sőt dob be a zsebkendője sarkában a házba, hogy rá is olyan szükség legyen, mint a sóra.

Az esküvőről megérkezve a menyasszony háromszor beleberul az ágyba: ha a férje részeg lesz, ne gerembáskodjon vele.

Amikor éjjélkor leveszik a menyasszony fejéről a koszorút, a nyoszolóasszony egy lány fejéhez háromszor hozzáütögeti, hogy az is hamarosan férjhez menjen.

Amikor a menyasszonyt eltáncoltatták, az első vőfény a tányérát, amibe a táncpénzt szedte, a földhöz csapja: ha eltörik, tartós lesz a házasság.

A lakodalmi kalácsból mindenkinek adnak. "Azér esztogatik, hogy amennyi gyerekek öszik belüle, annyi csibe lögyön az udvarba."

A lakodalmi perecet a násznép közé szórták.

A terhesség

A magzatról az az vélemény, hogy megmezdulása időpontjától kezdve van lelke.

Megmezdulása után már bűnnek számít a magzatelhajtás, mert már él, lelke van. Három hónapos koráig még nem élet, csak vér.

Azután már "nincs lelke annak, aki aztat mögcsinyája!"

Az a hitük, hogy ha az anya meg is hal, "test a testben nem mehet a sírba." "Annak a sírbatételker meg kell születnie! "Van, amöllik mögszüli halála után."

Ezért terhes anya halálakor a kopersóba csecsemőkelengyét is készítenek.

"A Máté Mariska halálakor, amikor tötték le a kopersót, kopogás hallatszott."

Megszüli akkor is, ha nincs itt az ideje, mert a föld másképp nem veszi be.

Vadaspusztán történt: Temettek egy állapotos menyecskét. Amikor tették le a kopersót, "egy nagyot szót." A pap felvetette a kopersót. Megvult a gyerek, de meg volt halva.

Az állapotos anya igen nehezen hal meg. "Mögér mökhâni, míg magzat van benne!"

A terhesség hiedelmei

Ha a teher elől gömbölyű: fiú születik"ha magas a hasa, gyerekek
lössz;

" " hátul " leány "

" " jobbos fiú

" " balos leány

" " nagy fiú

" " kicsi leány "

Ha az anya sok savanyút kíván: fiú "

" " " édeset " leány "

Ha feltes az anya arca: lánya születik.

Terhes asszony házába újévkor nem engednek be először nőt, csak férfit, hogy fia szülessék.

"A szűjőszék durung+gyán a fonalat gyorsan mökköttek, hogy gyerekek /fiú/ lögyön."

Ha az anya gyomra ég, a gyermeknek nagy haja lesz.

Ha az anya lába dagadt, a gyerek elpusztul.

Ha az anya kettős szőlőszemet eszik: ikrei lesznek.

Ha a terhesség idején az anya kívánós: a megkívánt ételből ennie kell, akár lopás árán is!

A látogatóba érkező terhes anyát meg kell kínálni, hogy ne legyen jel a gyermekén.

Ha nem kap abból az ételből, ne nyúljon az arcához, nyakához vagy más látható testrészéhez, mert ott lesz a jel! Nyúljon a temperához, mert ott nem látszik!

Mesélnek eseteket, amikor az anya megkívánta a "szívát, rébözlit, lépesmézet", és rajta lett a gyermekén a "gyümölcs".

"Egy asszony mögáhitotta a szívát. A gyermekének szíva van az óra \emptyset orra/ mellett."

A terhesasszonyra nem vonatkozik a böjt sem .

Terhes asszonyra vonatkozó tilalmak

Nem szabad a terhességet letagadni, mert a gyermek hazudós lesz.

a terhes asszónynak lopni, mert a gyermek tolvaj " .

" " tököt " " " kopasz " *

de kukoricát lopjon, hogy a gyermekének nagy haja

legyen

megcsudálni semmit, mert a gyermekén jel lesz, ami

hasonlít ahhoz, amit megcsudált

a testéhez kapni, mert a gyermek testének azon a

helyén lesz a jel /gyel/

"Né nézzön mög ejjant, mer majd ráfeletközik, asztán

tán aheva kap, ejjan lössz.!"

Van egy erdő a környéken, annak a nyakán olyan jel

van, mint a disznó "töke." Amikor az anyja terhes

volt vele, éppen "vágják ki" a disznójukat. Tréfásan megkérdezték tőle, hogy megenné-e a disznó tökét. Nevetve az arcához nyúlt a menyecske, s azt felelte, hogy főve megenné. A gyermekének a nyakán olyan jel lett.

Nagy Jánosné mesélte: Fiatalasszony korában nagyon félt a kígyótól. Az erdőre járt dolgozni. Az erdőben tudta, hogy nagyon fél, és hozzávágott egy kígyót. Egy darabig meglátszott a gyermekén a kígyó.

Nem szabad a terheshez semmit sem hozzávágni, mert ott lesz a tárgy jele.

" " szőrös állatot megrúgni, mert a gyermek szőrös lesz.

" " kötél alatt átmenni, mert idétlent szül.

" " vödörből inni, mert a gyermek nyálas, pállott száju lesz.

" " disznópörkölés helyét átlépni, mert a gyermek szuszogós lesz, mint a disznó.

" " meghalt gyermek nevére kereszteltetni, mert meghal.

" " terhes asszonynak más gyermekét keresztelőre vinni, mert vagy az, vagy a sajátja meghal.

"Mindönk körösztygerök mökhât a kezemön. Úty sirtam, hogy ëty körösztygerököm së maratt mög!"

" " páros gyümölcsöt enni, mert ikrei születnek.

" " fogat húzatni, mert a gyermeknek is kell.

" " befőttet, káposztát, uborkát eltenni, mert nem áll el.

" " előle semmit eldugni, mert kileli a hideg.

" " sokat aludnia

" " közösülnie
sírnia

a villámlást néznie.

Nem szabad nyúlhúst ennie, mert a gyermek félős szívű lesz.
 " " fejet mosnia, " " fájós fejú "
 " " folyóvízben fürödni, " " folyós fülű "
 " " kendő nélkül járnia.
 " " esküt tennie.

Ugyanakkor a férjre csak egy tilalom vonatkozik a felesége terhessége idején /igaz, hogy ez annál jelentősebb!/: nem szabad a feleségén kívül mással közöskölnie, mert a felesége születendő gyermeke "kicsapangó lössz, nem ájja mög a sarat éggy asszony mellett." Igaz is: kitől örököljön az a gyermek jellemet, ha nem a tulajdon édesapjától?

A szándékosan elvetélt gyermek

Az ilyen anyáról azt tartják, hogy gyermekeit megette, megitta. "Addig nem bir mökhâni, mig mindönéggyet mög nem öszi. Vadesba vót éggy asszony, mikor halódott, csemcsögette a száját, aszt kijabáta: "Mest öszöm az utelsót!"

A keresztetletlenül meghalt gyermek temetése

- Ládában, rongyba csavarva; kisingben; selyemkendőbe csavarva
- dobozban / kátulába/
- temetősáncba
- temetőbe reken lábához
reken fölé /kb. 1 m mélyre/
- temetőbe 2 sír közé
- esetleg kicsi = kopersóban.
- Minden külsőség nélkül temetik, se pap, se harangozó nem vesz ezen részt. Szülei viszik ki, vagy közeli reken. Fejfát sem csinálnak neki. Nem tesznek melléje semmit.

Arról, hogy hová kerül a kereszteleetlenül elhalt gyermek lelke, teljesen vallásos magyarázatot adtak még a reformátusok is:

-Mind a mennyországba kerül, mert ártatlan.

-Kisangyal lesz. "Úgy siratta az anyja még esztendőnk múlva is; "Van má neköm ëty kis anygyalom!"

-Fölszállt a többi lélek után.

"A pokolba sem, az égbe sem, hanem lebeg ég és föld között, és visszajár, ha valamivel meg nem nyugasztják."

Az üszökgyerök.

-Fekete, mint az elégett fadarab.

-Terz: olyan, mint a béka, üszöhártyái vannak.

-"Békagyerök: dërékig béka, onnadjd föfelé rëndös gyerök."

-Nagy füle, farka van.

-Minygyá tud szalanni, összevissza futkoz, fő tud futni a plafonra mög a háasztetőre is."

-"Amint kiugrik az anyyábu, minygyá szaladgá."

-"A bábának ügyesnek kő lönni: söprüvê agyonüttni, mer ha visszafut az anyyábu, széjjêszaggati! Csipőfegóvâ mökfeg+gyák és tüzbe dobgyák."

"Ojan nagy darab vérforma."

-Szörös, mint a macska.

-Olyan, mint a szőlőfürt.

-"A mi üdönkbe ez má nem is igën vót. Csak a régijek! A régijek!" - Mondtak konkrét eseteket a faluban és más falukban született üszökgyerekekről. A család eltitkolta az ilyent, de a bába vagy más bennfentes révén kiszivárgott.

A szüléssel kapcsolatos szokás a kemavéka vagy paszitosvéka hordása. Gyermekágyas asszonyt látogattak meg vele a komaasszonyai és más rekon asszonyok. A gyermekágy a régi hite és szokása szerint 7 hétig tartott, de legalább 1 hónapig. Ha nem is feküdt egész idő alatt a menyecske, nem volt jó elhagyni a házat, különösen sötétedés után, mert sokféle rentás leselkedett rá.

A kemavéka célja a fiatalasszony megkímélése volt. A kemavéka fűzfavesszőből cifrán font hatalmas kör-alapú kosár. Csak erre használták. A fejen vitték. A vékát szép fűszódésös szüttes vékakendővel takarták le.

Teljesen kész ebédet vittek a család számára: többféle levest, többféle húst, tésztaféléket, 1 pint bort.

A rekon-és komaasszonyok összebeszéltek egymással, hogy melyikük mikor viszi a paszitosvékát.

A képen 1969 januárjában Kislaki Istvánné viszi a paszitosvékát Betykai Jánosnének Katalin lánya születésekor.

Ma már nagyon ritka a paszitosvéka vitele.

4. Gazdasági élet, hétköznapok

Termékenységvarázslás Gabona-termelés

Az élettevékenységek végzése után a munka volt az, amely a legjobban igényelte a természetfölöttinek vélt erők segítségét, védelmét, az ellenük folyó harcot. A parasztember életmódja a terméseredménytől függött. A gabonatermés mennyisége és minősége alapvetően befolyásolta a család anyagi jólétét. Ezért kellett rettegve vigyázni a tilalmak és az óvó rendszabályok megtartására és a megelőző tevékenységek elvégzésére.

A legnagyobb fontossága a gabonatermésnek volt. Igaz, ami falunkban a kenyereket a régi időkben túlnyomórészt rezból sütötték, mégis a búza volt az igazi, a "szent" gabona. Ezért alakultak ki olyan szép eredetmondák, olyan sek hiedelem és szabály a búzatermesztésről.

A búzaszemről azt tartották, hogy Mária képe van rajta. Ezt a reformátusok is így hitték. A másik vélemény szerint Jézusé a rajta levő arc.

^ búzakaralás eredetéről ezt tartják:

A búzaszáron régen sek kalász volt. Egy asszony egyszer a gyermekét lángossal törülte meg. Ezért az Ur Jézus megharagudott az emberekre, hogy nem érdeklik meg a jót. Büntetésül végighúzta a kezét a búzaszáron. Csak a csúcsán hagyott egy kalászt, a többi lepetyegett róla.

Egy másik monda:

Krisztus urunk bujdosott az ellenségei elől. A katonák megkérdezték a madarakat, hogy merre menekült. A cinke védte s azt mondta: "Csincsérrere!" /Nincs erre./ A festes bugybóka azonban azt mondta: "Szár mellett, levél alatt,

ett keresd!" De a búza elbújtatta, s az Úr Jézus ezért hálából nyomta rá a képét a búzaszemre.

Egy munda a kenyérről:

Egy asszony állapotos lett, de nem szerette azt. Az ura is észrevette rajta. Mondta is neki. Az asszony tagadta. Végül azt mondta, ha gyereke lesz, inkább az ördögnek adja.

Meg is lett a fia. Amikor 12 éves lett, meg is jött érte az ördög. Kígyó képében volt. Nagy könyörgésre ott hagyta a fiút, de azt mondta, hogy ha megdől, menthetlenül elviszi. A gyerek nagyon félt, és az anyja elvitte a paphez. A pap azt mondta, ne féljen. Mondja az ördögnek, hogy elmegy veled, ha a házuk előtt álló fáról lehull a levél. De az olyan csedálatos fa volt, hogy ha le is hullt a levél, mindjárt másik nőtt helyette.

Az ördög egyelőre nem jött. Amikor nagy lett a fiú, készülődtött a házasságára. Elment a paphez bejelenteni. Az úton megjelent neki az ördög, és el akarta vinni. A legény azt mondta neki, hogy az esküvője napján jöjjön el érte. Meg is jött azen a napon megint kígyó képében.

A legény azt mondta neki:

-Elmegyek veled, ha minden föltételemet vállaled.

Az ördög azt felelte, hogy vállalja. Akkor ezt mondta a legény:

-Elvetlek a földbe, mint a búzaszemet. Amikor kikelesz, a harmat mossa fejedet. Megérsz, éles kaszával learatlak. Vállaled?

-Vállalem.

-Azután kérébe kötlek, vasvállává kalangyába raklak, masinába doblak, elcsépellek. A malomba viszlek, fölön-

lek, két kő között összemerzsellak. Vállaled-e?

-Vállalem- felelte az ördög.

-Teknyőben megdagasztalak, tüzes kemencébe vetlek, kés-
sel fölshellek. Vállaled-e?

-Vállalem.

-Tüzes parázzon megpiréttalak. Azt is vállaled?

-Azt is - felelte az ördög.

-Azután késsel megkaparlak.

-Azt bizony nem vállalem!- kiáltotta a kígyó, és eltűnt.
Nem is zavarta többet a legényt.

Nagyon fontos volt a vetésterület előkészítése. Ezért a trágyaherdással is vigyázni kellett már. Újheldker tiles volt, de kedden és pénteken sem szerettek trágyát herdani. A védekezés szempontjából igen fontos volt, hogy a trágyaherdó szekérben legalább egy szög legyen nyirfából. Szántani újheldker volt a legjobb, mert az a vetés jól bekresedik. Frissen élesített ekevassal tiles volt szántani, mert "űszkes lőssz a gabena." A vetőmagot kerékagyon kell áteresztetni. Véres csutával /csutaszár: a kukerica szára/ keverték meg a vetőmagot, hogy semmilyen állat se egye meg. Így kívánták biztosítani a jó kelést. A búzavetésre legjobb a Ferenc-hét /okt.4./; a rezsvetésre a Szent Mihály-hét /szept. 29-e heteŕ.

Nem szabad vetni Űszőkös Szent Péter napján /febr.22.? és nagypénteken, mert Űszkös lesz a gabena. Más vélemény szerint csak akkor, ha Űszőkös Szent Péter napján kőd van. Ezért Kiaasszeny napja/szept.8./ előtti éjjel ki kell tenni a vetőbuzát az udvarra, hogy ne Űszkösűdjön meg a termés.

Amikor a vetőmagot a szántóföldre viszik, az zsák szája hátrafelé nézzen, hogy a madarak ne lássák meg.

Vetés előtt a föld szélébe kell dugni egy darab vasat, hogy a termés is olyan erős legyen, mint a vas.

A karácsonyi abroz a legjobb vetőalkalmatosság. A vetőmag kiöntésekor keresztet kell vetni. Vetés előtt és után felhasználni kell: "Uram Jézus, segíj meg!" "Hála az Úrnak, földben van a mag!"

Az elvetett búzát a haragos megrenthatta, ha sót hintett rá. De a megrengett gabonát meg lehetett javítani azzal, hogy úrnapi sátor-ágot dugtak a föld 4 sarkába.

A jó búzatermést úgy kívánták biztosítani, hogy a karácsonyi szemetet beleszórták, a húsvéti csenteket leszúrták a búzaföld szélébe. Ennek a két bőséges ünnepnek a mintájára analógiás alapon remélték a bő termést.

A jó termés érdekében pénteki napen tartózkodni kellett a kenyérsütéstől. "De a péntökön sütt kenyér nem is sikerös!"

A jó termés érdekében tilos volt nőnek leguggelnie. Zeknit, cipőt is ezért nem volt szabad az asztalra tenni.

Vid napján /jún.15./ "megszakad a buza tüfe", attól kezdve már nem nő, csak éjjel-nappal érik. Jún. 29-én, Péter-Pál napján szekták megkezdeni az aratást, ha nem volt az időjárás miatt nagyon éretlen. Ha csak néhány kaszávalót is, de vágtak belőle ezen a napen.

Azt hiszik, hogy aki az aratás első napján a tarlóba vizel, azt kiüti a tarló /târó/.

Pénteki napen nem volt jó aratásba kezdeni. Ha pedig a kényszerűség péntekre hozta a kezdést, akkor már csütörtökön vágtak belőle néhány kötényrevalót.

A madarak számára a föld 4 sarkán egy-egy csemó gabonát hagytak, hogy azt egyék meg, és ne dézsmálják meg a termést. Két-asszenynap közt szellőztetni kell a learatott búzát, hogy ne essen bele a zsizsik.

Jóslás búzatermésre

Luca napján tányérra búzát kell tenni és arra vizet önteni. Ha 3 nap alatt szépen kikel, nem hiányosan, akkor jó termés lesz.

Bő termést jelent a húsvéti eső, a Szent György-nap előtti mennydörgés és békakuruttyolás.

Ha a varjú nem látszik ki Szent György napján a vetésből, akkor jó termés lesz.

Aki búzaszemet hord magával, azt nem éri baj.

Sek cserebogár - sek kukerica.

A kenyérrel kapcsolatos hiedelmek, szokások

Bevetés előtt keresztet vetettek a kenyérfé, bevetés után pedig a kemence szájára a sütőlapáttal, hogy jól süljön.

A kiürült szakajtókat leborították, hogy magas legyen a kenyér. Sütés közben nem szabad a szakajtóruhát összehajtani, nehegy összeessen a kenyér.

Kedden, pénteken, vasárnap és Luca napján nem sütöttek kenyeret.

Kevászt nem adtak kölcsön, mert elvitték volna vele a hasznat, vagy csak úgy adtak, hogy 3 csipetet mindjárt visszavettek belőle.

"Ha a kenyér feneke évát, valaki mökhát a házba." Ezért nagyon fontos volt, hogy jó legyen a kenyér, mert a rossz meghozta a bajt.

A kenyeret nem szabad vágott felével lefelé fordítani, mert kimegy a házból a szerencse.

Nem szabad lapjával felfelé sem fordítani, mert "gyűnnek az adósek".

Nem szabad eldobni, elejtéskor meg kell csókolni.

A kenyérmesóvizet "járatlan" helyre kell önteni. Nehezen beszélő gyermekkel kenyérmesóvizet itattak.

Lakedalomkor kenyérral fogadták az új párt, hogy mándig legyen kenyerük.

Mindezek a szokások és hiedelmek a kenyér rendkívüli tiszteletét mutatják.

Amikor kenyeret sütöttek, nem szoktak palántát ültetni, mert kikrumplisodik.

Szarvasmarha, tej

Naplemente után nem szabad kivinni a házból tejet, mert megrentanák a tehenet. Ha mégis ki kellett vinni, egy csipet sót dobtak bele.

Nem szabad a tejbe késsel kenyeret aprítani, sem a tőröt késsel vágni, mert kihatározik a tehén tőgye.

"A tejet tőpen körösztü szűrték mög, hogy sek föle lögyön."

A fazék aljába hideg vizet kell önteni, hogy a tej föle vastagabb legyen.

A tejszínből egy cseppet gyűrűs ujjal le kell venni, és az asztal sarkához alulról odatörölni, hogy a tehenet meg ne rentsák.

A tehén első tejét főcstejnek nevezik. Az első fejesker tejbe mártott ujjal keresztet rajzolnak a tehén hátára, vagy fejés után a hátán végigöntik. Ebből a tejből nem készítenek semmit, hanem visszaadják a tehénnek; vagy a kenyérsütéske készített kis pomesba gyúrják, s azt adják a tehénnek.

Az első tejet nem szabad megköszönni, sem fájni.

Ha azt akarják, hogy utána bikát berjaddzen, akkor először férfi eszik az első tejéből; ha üszöt szeretnének, akkor fehérnépnek adnak belőle először.

Tőgyfa tövéből nőtt nyírfaágból kell gázst csinálni a tehén szarvára, hogy ne rentsák meg.

Szent György-nap előtt szedett kakukkfűvel ferrázzák ki a sajtárt, hogy a tej meg ne rettyanjen.

A köpülönyelet istenátkezte túskefából készítik, meslékes sajtár peremén előzőleg háromszor megzötykölik.

A pünkösöd hajnalán szedett lencseharidot a köpülőre teszik.

A köpülőt olyan vízzel kell kiferrázni, amelyben akasztott ember valamilyen helmiját kifőzték.

Még a keresztútra is kimentek vele, vagy körüljárták vele a kertet.

"Ha idegèn rápköszön a köpülőre, mökszója a tejfőt, sekára készül el a vaj."

Jó, ha a gazdaasszony a kötényével belenyúl az új köpülőbe, akkor sek lesz a vaj.

Jég veri el a határt, ha menstruációs asszony köpül.

Tehénrentás ellen a köpülőbe kés élén kell a tejet önteni, de a küszöbön belül legyen a fazék.

Fájós szem meggyógyul, ha a köpülőben maradt eleszlódó habmaradékkal megkenik.

Berjazás után vajat köpülnek, hogy a tehenet meg ne rentsák.

"Éccör egy beszerkány mökcsedáta a sek tejet ëty házná. Másnapra vérös lött. Akker a tehén fejét pires kendővé háremszer lëhuszták rentás ellen, a szarvára mök pires renygyet köttek. Attu kezdve nem vót többet vérös."

Ha nagypénteken virradóra a család rosszakarója megfaragja a kapufélfát, kevés lesz a tej.

Ha a fecske átrepül a tehén alatt, véres lesz a tej.

A karácsonyi kalácsból az ünnep másnapján a pásztereknek adtak, hogy a jószágek is olyan jóllakottak legyenek mindig a legelön, úgy meg legyenek töltve, mint a kalács a töltelékkel. Az aludttejet ruhába kötötték, és szamgyulladás ellen használták. A savót megmelegítve köhögés ellen itatták.

Rentás ellen keresztbe kellett fogni a tehén tőgyét, úgy fejni.

Szőlővel kapcsolatos hiedelmek, szokások

Húshagyó kedden napkötte előtt metszették ki a szőlő 4 sarát, hogy jó termés legyen.

A szőlőt újheldker volt jó metszeni.

Mások szerint "ujjává mecceni nem jó."

De a "fettává sè jó, mert sek vesszót hajt."

"Tótteker jó, hogy tejjön."

Heldfegyatker és heldfegyatkozásaker tiles a szőlómunka, mert a termés is megfegyatkezik.

Miker virágzik, nem jó benne delgezni. Ennek lehet valami tapasztalati alapja.

"Barnabás napyán /jún.11./ nem szabad belemönni a szőlőbe, mer nem lössz jó termés."

Ha a kakukk a szőlőtőke kifakadása előtt szólal meg, jó termés és sek ber lesz.

"Ha fénylik Vince /jan.22./, telik a pince!"

"Ha Médáros napyán esik, /Medárd: jun.8./ nem lössz jó hazai szöllő."

Ha a szőlő kikapálásaker sek békát kapálnak ki, akkor sek ber lesz.

Ha Vízkeresztker /jan.6./ víz folyik végig az utcán, a kerécsapában, jó lesz a bertermés.

Mezőgazdasági munkák naptára

Ajánlott időpontok, a néphit szerint legtermékenyebb, leghasznosabb napok:

Márc. 19. József : zabvetés, káposzta, paprika.

" 21. Benedek: fokhagyma, mák, paradicsom, cukorbersó.

" 25. Gyümölcsoltó: fát oltanak, tisztítanak, virágot bujtanak.

Ápr. 24. György: kukerica, uborka.

Nagyhéten: uborka, krumpli, kukerica.

Máj. 9. Gergely: len.

Jun. 10. Margit: ezen a napon kelt csirkék jó tojók lesznek.

Két-asszony nap közt ültetett /aug.15-szept.8./ csirkékre ugyanez vonatkozik.

Jun. 29. Péter-Pál: az aratás kezdete.

Jul.2. Sárlósbaldogasszony: ez az aratás igazi kezdőnapja.

Szept. 1. Egyed: hajdinavetés.

" 21. Máté: az első vetőnap a gabonának.

" 29. Mihály: az első szüreti nap.

Okt. 4. Teréz: általános vetőhét /Ferenc-hét/

" 20. Vendel: ezen a napon nem szabad befogni a leveket.

" 26. Dömötör: az utolsó vetőhét.

Milyen időszakban, hogyan kell vetni?

Uborkát vásárolkor: annyit teremjen, mint amennyi ember van a vásárban.

" harangszóker: olyan hosszúan lógjanak, mint a harangkötél.

Paprikaültetés, retek-és mákvetés alatt nem szabad beszélni, mert rosszul terem.

Ételhez, étkezéshez fűződő babonák

Amikor valami termésből először esznek abban az évben, azt mondják: "Újság hasamba, hideglelés pokolba!"

Aki elejti a falatot, annak éhezik valamelyik rekena.

Ha 13-an ülnek egy asztalhoz, egy meghal hamarosan.

Amikor a lányok kenyeret sütni tanultak, vánkösra állították őket, hogy a kenyerek is olyan puha legyen.

Újévkor malachúst kell enni, mert a malac kitúrja a szerencsét; baromfit nem szabad, mert az elfötri.

Farsangvasárnap viszont tyúkot kell vágni, mert aki nem vág, annak egy tyúkjá felakasztja magát a kerítésre.

Masináláskor lencsét szektak enni és bort inni, hogy a bőséges termést biztosítsák.

Ruházathoz fűződő babonák

Karácsony és újév között nem váltottak alsóneműt, hogy kelések ne legyenek.

"Farsangra má mög köllött mindönkinek fenyini, mer akkor má a radon köllött lógni a fonálnak az ágy ~~fűlők~~ högyött. Sok má ádventre êkészűt a fenyássâ."

Ruhát nem jó testen feltezni, mert "belevári az eszit."

Sajátmagunkon nem szabad varrni, mert magunkra varrjuk a szegénységet.

Épülethez fűződő babenák

Az épülő új ház alapzatába a küszöb alá vagy a 4 érkébe tollat, iratot, üvegpehárban pénzt tettek. Ez a régi építő-áldozat maradványa, hogy a hely szellemét megengeszteljék a zavarásért.

Az első éjszaka macskát, kutyát, tyúkot altatnak bent, mert a régi hit szerint az új ház áldozatot követel, az első bent alvónak meg kell halnia, s az ne ember legyen.

Az új házba először kenyeret vittek be, hogy szerencsésük legyen.

Ha az új házba piros pille röpül be, akkor szerencsés lesz a ház; ha fehér vagy sárga, akkor nem.

Aki előbb alszik el az új házban az első éjjel, az hal meg legelőbb.

B / Természeti jelenségekEső, harmat, hó, köd

A természeti jelenségek közül az eső kapcsolódik legsze-
reábban az emberhez, mert hasznos számára, munkáját ál-
talanban segíti, gabonáját növeli, fejleszti.

Nagyon figyelték hát az időjárást, a ciklusokat, vissza-
térő jelenségeket, a munka szempontjából hasznos vagy ká-
ros megnyilvánulásokat.

Általános vélemény, hogy nagyatádi vásárkor, hosszúfalusi
búcsúkor mindig esik az eső.

Az eső jövetelét megjósolták:

A fecskék alacsonyan repülnek] van alapja.
Leterül a füst

A holdnak udvara van.

Az újhold csurgóra áll. ☾

Ha asszony hajtja a levakat.

Ha fordítva áll a hold sarlója, abban a hónapban nem lesz.

Ha nagy perfelhő van: eső lesz.

Szép felhő - szép eső.

Báránfelhő - eső.

Öreg csillagek: harmadnapra megjön az eső.

Ha megdagad az ajtó.

Ha az ember álmos, vagy viszket a füle.

Ha a kalapács feje megvizesedik.

Ha hentereg a kutya, macska.

Ha a macska fürdik a perban: időváltozást érez.

Ha a tyúkok sekára ülnek el.

Ha a kacsá fűrdik.

Ha a tehenek nagyon bõgnek.

Ha a kakas napnyugta után kukorékol.

Ha a hazatérõ tehenek nagyon bõgnek.

Ha a macska eszi a fűvet.

Ha a verebek, tyúkok a perban fűrdenek.

Ha erít a szamár.

Ha férfi tüsszent. "Bakszamár mögérzi az essõt!"

Ha nagyon kiszárad az ember tenyere.

Ha idõsebb embereknek fájj a dereka, tyúkszeme: alapja van.

Ha nedves a só: van alapja.

Ha nagyon zuhog a venat.

Ha a nagyatádi konzervgyár fujása idehallatszik. } lehet alapja

Ha felhõben nyugszik le a nap.

Ahennan elõször dörög abban az évben, onnan jön a legtöbb esõ.

Ha úgy esik az esõ, hogy bugyborékol, még sokáig fog esni; de ha nagy szemekben esik, már nem soká tart.

A gyerek esõre áll, hogy nagyra nõjön.

A lány márciusi hólében mesdik, hogy ne legyen szeplõs.

Ha esõ idején kisüt a nap: ördög veri feleségét.

Ha nagyon brekegnek a békák: kérik az esõt.

Vasárnapra el kell állnia az esõnek, hogy megszáradjon a Jézus inge.

"A dédi mesélte, hogy õ és az apja látták, hogy egy hétfejjû sárkány repült be a felhõk közé, nagy volt a farka. Utána olyan esõ lett, hogy csak úgy ömlött!"

Szólás: "Ennek má nem árt sã köd, sã harmat!"

Harmatszedés

Szent György napján, ~~pünkösdkor~~, Luca napján az asszonyok és lányok kimentek hajnalban a rétre harmatot szedni. Marokkal szedték cserépedénybe.

Többféle célra használták:

1. Szépítő eljárás: harmatban mosakodni; általában pünkösdi reggelén rózsaharmatjában.
2. Szepülő és májfelt elmulasztására mosták vele az arcot.
3. Fájós szemre is jó volt.
4. Servadás ellen: csak a gyógyfüvekről való harmatot itták.
5. Mikor kisült a kenyér, harmatban mosták meg: ettől nagyon szép és piros lett a héja.
6. Állatot Luca napján harmattal lehetett megrentani. A tehén tőgyét harmattal megmosták, közben azt mondogatták: "Rentem-bentem, azértis rentem! Vaját viszem, tejét nem!" Vagy kenyérre téve adják a harmatot a tehénnek.
7. Harmattal a megrentett állatot is meg lehetett javítani. Fejés előtt harmatban mosták meg a kezüket. Ezzel elszállt a rentás.
8. Pünkösdi hajnalán szedett lencseharmatot tettek a köpülőre, hogy sok vaj legyen.
9. A haragos búzájáról leszedett harmattal a vetést is meg lehetett rentani.

Vihar, villám, jégeső

A vihart, mennydörgést az ekezza:

Garabenciás sárkányt visz a levegőben.

Illés hajigálódik.

Az Isten hazagszik.

"Ördögök verekönnék."

A mennydörgéshez fűződő hiedelmek:

Kerai dörgés: bő termés; késői dörgés: nagy inség./Ugyanezt fordítva is mondták/.

Januári mennydörgés sok szelet hoz.

Ha Benedek-napon /márc.21./ dörög, szárazság lesz.

Amikor először dörög: meg kell csókolni a földet, s akkor nem lesz terekfájása.

Ugyanekkor meg kell hemperedni a földön, akkor nem lesz derekfájása;

jól meg kell rázni a kapufélfát;

egy fát magához kell ölelni.

"Élőfát köllött mökfogni: az nem fél a mennydörgéstü abba jaz évbe."

Vihart jelez, ha az állat begaras.

Illés napján / jul.2e./ mindig szakett vihar lenni.

Mi ekezza a mennydörgést?

Az Illés próféta kecsija zörög.

"Ára alá dörög az ég,

benne ül az öreg Illés.

Nem féllek én sēnkitü,

csak az öreg Illéstü."

"Az Isten harag+gya."

"Az angyalok húzik a kecsit."

Az angyalok húzzák a Göncölszekeret.

Szent Péter messa a herdókat.

Hogyan óvták a házat a villámcsapástól?

Virágvasárnapi szentelt barkát tűztek az eresz alá.

Vízkeresztkor behintették a házat szenteltvízzel.

Nagy vihar idején kidobták az udvarra a fejszét.

Harangotak a felhők eszlatására.

"Szentűtt barkát /barkát/ doptak a tűzbe."

Fehászkedással, keresztvetéssel: "Istenöm, háricsd é!"

Hova vág a villám?

"Péntökön pállott ruhába, keddön aratott buzába belecsap a villám."

"Ahun nincsen szentűtt gyertya mög szentűtt viz."

"Arijön keddön, péntökön mesett ruha van, aszt vág+gya agyon a villám. Keddön, péntökön az édösanyám sē mesett, sē pá-rutt. Szerdán párutt, csötörtökön mesett. Nem is engettek mesni vagy páruni az öregasszenyek: aszt keresi mög a villám!"

Szóke néni is mesélt egy történetet:

Búcsujáró népek utaztak egy hajón. Kitört a vihar, csak úgy esapkedett körülöttük a villám. A vezető pap felszólította a csepertet, hogy akin kedden vagy pénteken mesett ruha van, az azennal vesse le és dobja a vízbe. Egy asszony meg is tette. A villám belevágott a ruhába, ők megmenekültek.

"Egyszer a nénémék arattak. Nagy felhő kerekedett. Azt mondta az egyik ember, hogy akin pénteken mosott ruha van, az vesse le, mert abba belevág a villám. Le is rakták egy helyre a ruhákat, és nemsekára elégték.

A villám-ékezte tüzet csak tejjel lehet eloltani.

A villámot mennykőnek, ménkünek, tüzes ménkünek, istennyilának is nevezik.

Azt tartják, hogy gyógyító hatása is lehet. "Géza-pusztán egy betegős embőrt mökcsapott a villám: abba a betekségibü kigyógyút."

A mennykövet égből leesett kőnek képzelik.

Kétféle mennykő van: tüzeskü: gyűjtött

vizeskü: csak rombút.

Szidalem: "A tüzes ménkü üssön /csaptyen/ mög!"

"Ménkü vág+gyen beléd!"

Ha valaki nem akarja megtenni, amit mondanak neki, így kiált fel: "A villám /tegye meg/!"

"Az Árvainét ellan vákta agyon. Mind öty petröncerud, mind a tűz, úgy szalatt löl!"

Hallottak már a lances mennykőről : fekete, közepetáján lyuk van, mikor csattant, akkor törött el.

Jégeső lesz, aba idegen halottat visznek át a falun.

Ha délről dörög, jégeső lesz.

A lehulló, jégen Mária képe, szellem képe, kecsikerék-ferma látszik. "Embörű szöm, még a fekete szömbogarat is löhet látni."

A jégverés ellen harangoznak, hogy kétfelé váljen a felhő.

~ Szitát fogtak, úgy verték vissza a felhőt. Fehászkedtak, keresztet vetettek.

A szél

"Egy lukba fuj."

"Akkor fuj, ha a Simon êmôgy a likru a bô gatyájává."

"Mér nem áll oda az a bô gatyás, hogy në fujna?"

"Ködmön ujjába. Az ördögök mögrángatták, abba gyün a szél."

A garabenciás támasztja.

A fergószélben a szépasszonyok táncolnak. Aki belelép, az ijedésben meg is halhat vagy elveszti az eszt.

Ha a nap szépen leáldozik, az ég alját megtöri a fénye:nagy szél lesz. Akkor is, ha "vaknap" látható.

Ha délről fuj, jó idő lesz; ha északról, rossz.

Csendben van a szél naphyugtaker, mert a nap parancsol a szélnek. A nap a szél anyja.

Szombaton minden tisztességes szél eláll. Amelyik mégsem, az nem tisztességes.

A fergószélben beszerkány van. Ha jött a fergószél, beledebták a sarlót, és akkor megállt a fergószél. Amikor jött, beleköptek, s azt mondták: "A kaszakü járgya mög a seggödet!"

Ha jött a szél, azt mondták: "Jön a garabancijás!" Ha el nem bújt minden ember, akkor összedöntött mindent, de ha elbújtak, akkor gyorsan elment.

A békát üvegbe tették, s egy létrát tettek bele. Ha a létrán felment a béka, akkor másnap fújt a szél.

Ha nyugatról vörös az ég alja, másnap fuj a szél.

Ha jól látszik a szivárvány 7 színe: másnap szeles idő lesz.

szivárvány.

Aki a szivárványra mutat, elszárad a keze.

"Ha sok piros szín van benne: sok bor lössz;

ha sok kék: sok buza;

ha sok sárga: sok gyümölcs lössz, még sok kukerica."

Ha kettős a szivárvány, jó búzatermés várható.

Népi időjósítás

J A N U Á R - Télhó - Boldegasszony hava - Vízüntő

Januári mennydörgés sek szelet hoz.

Szép és állandó idő szakett faggyal következni:

ha a délnyugati szél északnyugatra változik

ha keleti széllel apró hó esik

ha nyugat táján sűrű köd keletkezik.

Rossz vagy lágy idő következik, ha a gödrök bűdösek.

"Ha Vízkereszt vizet ereszt /jan.6./

a tél sejtá nem ereszt."

"Ha Vízkereszt megcsordul,

örvendhetsz már előre,

áldás hull a mezőre!"

"Fábián és Sebestyén napján /jan.20./

indul a nedv a fának alján."

"Pál fordulása /jan. 25./ ha tiszta,

bőven terem mező, pusztá.

Pál fordul köddel,

ember hull döggel."

"Pál napján megfordul a medve a másik oldalára, mert akkor van
a tél közepe."

"Pál napján ha fúj a szél,

nyomában már eső kél."

F E B R U Á R - Télutó - Böjtelő - Halak

Szép és állandó idő következik fagygal:

ha délkeleti szelek fájnak
 ha a hold igen fehér
 ha az esti pirosság igen magasra terjed a nyugati
 égen.

Rossz vagy lágy idő lesz:

ha nyugati szelek fájnak
 ha huzamosabb hideg után a hó jég alakjában esik.

Ha Gyertyaszentelő /febr.2./ napján esik a hó, közel van a tavasz.

Ezen a napon a néphit szerint a medve kijön a barlangjából, és megnézi, milyen idő van. Ha jó idő van, süt a nap, akkor visszabújik, mert még ezután várható a zimankó. Megijed az árnyéktól. Ameddig ezen a napon besüt a nap, addig fáj be később a perzso. De ha Gyertyaszentelő napján rossz idő van, a medve kint marad, mert már nem soká tart.

A medvejóslat népi megfigyelésen alapul. A légnymás járásában bizonyos ritmus észlelhető. Minden időjárás-típus nagyjából egy hétig tart. Így ha febr.2-án szép idő van, akkor kb. egy hét múlva újra viharos, havas idő következhetik, és ez február elején még hideg, télies időjárást jelent. Ha azonban zord idő van, az akkor eltart még néhány napig, de utána egy hétig derült idő következik. Ha pedig újból beköszönt a berulás, akkor a csapadékos, szeles időjárás már nem jelenthet olyan téli hideget, mert február második hete van már.

"Gyertyaszentelőker nincs vége a télnek,
dudolását halljuk az északi szélnek."

"Meleg tél, hideg tavasz,
gyümölcsfavirágra havaz."

Ha Üszökös Szent Péter napján /febr.22./ hideg jön, az még
40 napig tart.

Ha Mátyás /febr.23./ jeget talál, megtöri; ha nem talál, csinál.

Ha a farsangi fánket az utcán eszik, akkor a pirostejét a kály-
ha mellett.

"Január, február....jön a nyár!"

M Á R C I U S - Tavaszelő - Böjtmás - Kes

Ha január meleg volt, a március hideg .

Amilyen időjárás van március 9-e körül, olyan székelt maradni
egész márciusban.

Ha Gergely /márc.12./ megrázza a szakállát, akkor tartós lesz
a hó.

Sánder, József, Benedek /márc. 18,19,21./

zsákban hozza a meleget.

Éjnapgyenkeri /márc.21./ szélvészek termékeny esztendőre mu-
tatnak.

A márciusi sűrű és bűdös köd sok égháberút hoz.

Ha a fecskék későn érkeznek meg, még hideget éreznek.

Száraz március szép májust jövendől.

Az a jó, ha a március peres, az április esős, a május hűvös.

Á P R I L I S - Tavasz hó - Szent György hava - Bika

Ezen hónapi égi híberük nedves esztendőre mutatnak.

A husvét körüli nedves idő rossz rezsaratóst hoz.

Amenny nappal Szent György /ápr.24./ előtt előjönnek a békák, kígyók, annyi napig lesz még hideg.

"Jó idő lössz, mer Szentgyörgnap előtt mökszólamledett a kakkmadárr!"

Szent György napján megszakad a tél.

Ha ebben az időben a szivárvány kék és sárga színűi jól látszanak, néhány napra jó időt lehet várni.

Ha az idő áprilisban igen kellemes, rossz május szokott rákövetkezni.

M Á J U S - Tavaszutó - Pünkösdi hava - Ikrék

Szép idő lesz: ha az esti pír arany színű

ha napnyugtaker a vizeken és mezőkön sűrű köd keletkezik

ha a szárazon élő békák magasra ülnek és brekegnek.

R rossz időt jelez: a reggeli pirosság

ha az esti pirosság igen vörös.

Ha Fülöp és Jakab napja /máj.1./ hűvös vagy nedves, középserű termés lesz; ha meleg, tiszta: bővebb.

Ha Áldezőcsütörtökön tiszta az idő: hasznos; ha esős: káros.

Egy magyart elfogtak a törökök. Azt mondták, ha megátkezza Magyarországot, nem akasztják fel. Az ember azt az átket szórta Magyarországra, hogy Szent György napján hulljon ead, pünkösdi ker legyen harmat.

"A pünkösdi záport igön várgyák, me~~er~~ az neveli a növényöket."
Május^á eső minden cseppje aranyat és.

Ha ez a hónap igen nedves, a következő száraz lesz.

"Pongrác, Szervác, Bonifác / máj. 12,13,14. / 3 "fagyósszentök"
Mög nè csaptyák a szőlőt, füstűjjenek ketők!"

A hagyomány^szerint ez a három ember valaha megfagyott.

Pongrác-napi eső a mezőnek jó, de a szőlőnek ártalmas.

Az utolsó fagyósnap Orbán /máj.25./.

Orbán napja ha tiszta, jó édes bor; ha esős, savanyú bor lesz.

Ha a fagyósszentek napjai hidegek, hosszú lesz az ősz.

Ilyenkor valóban sújtja a gazdákat a késő^á fagy. A talaj ugyan-
is ilyenkor sugározhatja ki legerősebben a meleget, mert a 2-
20 km magasságban levő légrétegek ilyenkor a lehidegebbek.

A testek kisugárzásának ereje pedig attól függ, hogy mekkora
a hőmérsékletkülönbség a kisugárzó test és a környezete közt.

A talaj kisugárzása tehát ilyenkor lesz a legerősebb. Azenki-
vül a talaj május közepén még nincs annyira átmelegedve, hogy
pótolni tudná a kisugárzással elvesztett meleget. Május közepén
rendszerint ciklon száguld végig hazánkon, és az elvenulása u-
tán fellépő északi szél ilyenkor még nagyon hideg. Így aztán
lehűl a levegő, kiderül az ég, és a talaj gyorsan sugározza ki
melegét. Ezért a frissen kizöldült palánták, sőt néha még a
szőlő és a gyümölcsfák is elfagynak.

"Orbánkor vetik a kendőrmagot. Orbánig a zsákba van. Majd az
Orbán menygya mög. Addig hadd lögy a zsákba!"

"Addig nincs jó üdő, amig Orbán fönn van a kemönce tetején. Ak-
kor lössz csak jó, ha lészáll a kemöncérü."

1952-ben Orbán napján minden elfagyott.

J U N I U S - Nyárelő - Szent Iván hava - Rák

Jó idő: ha a szentjánosbogár igen fényes

ha az égen a csekély fehér felhők széteszlanak

ha sok a báránfelhő

ha a dögök este sűrűen röpködnek.

Rossz idő vagy eső: ha sok béka jön elő

ha a macskák nyalják magukat

ha a tyúkok a porban fürödnek

ha a kutyák fűvet rágnak

ha a puccok magasra tárnak.

Ha Medárd napján /jun.8./ esik, 40 napig esik. Ez a vízözön emléke.

A Medárd-napi esőzés paraszttregula, amelynek bizonyos tudományos magyarázata van. A Kárpát-medence a nyugati szelek övébe tartozik, de erősen érezteti hatását az eurázsiai monszun is. A nyári monszun megjelenése nálunk is észrevehető. Erősíti a nyugati szeleket, és esőt hoz. Júniusban szokott ideérni, és akkor hosszabb esőzésre lehet számítani.

"Margit /jun.10./ felhőtől fél,
égiháborút vél."

J Ú L I U S - Nyárhó - Szent Jakab hava - Oroszlán

Jó: ha napnyugtaker jó idő volt

ha a fülemülék igen énekelnek

ha reggel és este a füst egyenesen felszáll

ha az eső köddé változik.

Rossz időre lehet számítani:

ha napkeltekor égiháberúk vannak

ha a kokasok napnyugta után kukorékolnak

ha a tyúkok szomerúak.

"Sarlós -Baldogasszony napja /júl. 2./ hat hétig az időt egy-
fermán tartja."

Illés-napker /júl. 20./ mindig van zivatar.

Mária-Magdalena napján /júl. 22./ ha tiszta: jó; ha esős: ártal-
mas.

Szent Jakab éjszakája /Júl. 25./ ha tiszta: bőség lesz a kertek-
ben; ha esős: kárt szenved a dió és megyeró.

"Ha a hangyák nagy halmet herdanak, hideg esztendő várj!"

A U G U S Z T U S - Nyárutó - Kisasszony hava - Szűz

Jó idő várható: ha a juhek még este is vígan ugrádoznak a lege-
lőn

ha hosszabb eső után a baglyok éjjel igen hu-
hegnak

ha a szél a napjárást követve változik

ha a harmat reggel sokáig megmarad a falaveleken.

Ha a július az augusztusnál hidegebb volt, hegszá és kemény tél
várható.

Lőrinc-nap /aug. 10./ ha tiszta, jó bor és szép ősz lesz.

"Amilyen az idő Bertalan napján /aug.24./, olyan lesz az egész ősz."

Szent János fejévétele napja /aug.29./ ha igen esős, ártalmas a kerteknek.

S Z E P T E M B E R - Őszelő - Szent Mihály hava - Mérleg

Jó jel: ha a hónap elején sok csillag hull

ha nem esik harmat, vagy ha esik is, hirtelen elszárad

ha az éjjelek hűvösek

ha a tejút tisztán látszik

ha Szt. Mihály körül /szept.29./ sok eső esik, s a szelek délről és délnyugatról fujnak

ha ugyanekkor a gubacsek üresek vagy vízenyősek.

Rossz jel: ha a galambek vízben fürödnek és későn repülnek haza.

"Ha Máté napja /szept.21./ napos,

az ősz három hónapos,

a jó idő eltart egész karácsonyig, s a jövő évben sok gyümölcs terem."

Ha a falevél kerán lehull: kerai tél.

Ha ősszel a tyúkok a fejüknél kezdenek vedleni: a tél eleje lesz rosszabb; ha a hátukon: a tél hátulja.

Ha megjönnek az "ember" hónapok /szeptember, november, december/, megjön a rossz idő is.

Ha Egyed /szept.1./ napján szép az idő, utána 4 napig jó idő várható, és ha az ég dörög ezen a napon, jövő esztendőre bőséget várhatsz.

Szent Mihály napján / szept.29. / ha az ég dörög, jó őszt, de nagy telet lehet várni; ha sok makk van ilyenkor, sok hó lesz karácsony előtt.

O K T Ó B E R - Ószhó - Mindszent hava - Skorpió /Bököly/

Langyes időt lehet várni:

ha a fák másodszer virágoznak

ha a madarak soványak.

Minél nagyobbat túr a vakond, /puccok/ annál hidegebb lesz a tél. Ha az október hideg, s a második felében délnyugatról keletkezett viharok vannak, kemény és hosszú tél következik.

Megfigyelésen alapul a "vénasszonyok nyara" is. Szeptember végén megszűnik a nyári monszun, szélcsendes időben felmelegszik. A szeptember végi-októberi leji szép időjárást nevezi a nép "vénasszonyok nyará"-nak a ráncos, töppedt szőlőről.

Ha a fák levelei soká hullnak: nagy telet; ha hamar elhullanak: hamar hideget és a jövő esztendőben bőséget jelent.

Ha sok levél marad a fákon: a jövő évben sok hernyó támad.

"Midőn eljön Simon Judás /okt.28./,

didereg, fázik a gatyás."

N O V E M B E R - Őszutó - Szent András hava - Nyilas

hosszu és kemény tél következik:

ha a madarak kövérek

ha sek kemló, makk és keménymagu gyümölcs termett

ha a november száraz és nem fagyos.

Ha ősszel sek köd volt, sek havat lehet várni.

"Mindenszentek napján vágj le a cserfáról egy ágat: ha száraz belül, kemény tél; ha nedves, nedves tél lesz."

Ha ez a nap nedves: lágy telet; ha tiszta: erős, havas telet mutat.

Ha a Márton-napi /nov.11./ lud melle csentja piros: nagy hideg; ha fehér: sek hó; ha fekete: esős ősz és hábergó tél lesz.

Ha Imre napján /nov.5./ esik az eső, akkor 5 napig esik.

"Ha Katalin /nov.25./ kepeg, a karácsony repeg."

"Katalin petyegős, karácsony repegős."

Ha Katalinker esik, karácsonyker havazik.

Ha András napján /nov.30./ hó van, nagy tél lesz.

D E C E M B E R - Télelő - Karácsony hava - Bak

Ha december elején, végén és egész januárban langyos idő van, a tél március végéig is betáft.

A Luca /dec.13./ és a karácsony közti 12 nap időjárása a jövő év 12 hónapjának felel meg.

Egy másik Luca-napi időjósítás: Egy vöröshagymát kettévágtak és rétegekre szedtek. 12-t raktak ki, és mindegyiket elneveztek 1-1 hónapnak. Mindegyikbe egy kevés só tettek. Amelyikben elelvadt, abban a hónapban sek eső lesz.

Ha karácsonyig szakadatlanul hideg van, akkor utána fel szokott engedni.

Hideg december kerai tavaszt és jó esztendőt jövendőül.

"Jó hideg december -
ne félj, gazdaember!"

"Ha karácsony nedves,
az év nem lesz kedves."

"Ha karácsony napja zöld,
husvétkei havas lesz a föld."

"Sötét karácsony - világos pajta" /nem lesz benne széna/.

Általános megfigyelések

Nyugati szél esőt hoz, a déli szél elviszi.

Ha telihold van: tiszta idő lesz.

Ha a hold nagyon tiszta: szép idő lesz.

Ha télen a csillagok nagyon látszanak: hideg lesz.

Ha a kályha teteje és a kürtje piros: hideg lesz az éjjel.

Ha a macska bebújik a tűzhely sütőjébe: hideg lesz.

Ha a harangok messzire elhallatszanak, vagy idehallik a nagy-
atádi gyár fújása: eső várható.

Ha a hangyák nagy tömegben feltűnnek valahol: eső várható.

A népi időjósítás a paraszti generációk rendszeres megfigyelésén és áthagyományozásán alapul. Sok népi bölcsesség rejlik benne. Nem babona, de nem szabad szó szerint érteni.

Tűz, tűzvész

A tűzben Szűz Mária van.

Hogyan keletkezett a tűz?

"Az ördög az Istent lè akarta fölözni, azért teremtötte a tüzet. Ezér az Isten az ördögöt a tűzbe, a tüzes pekelra lökte."

A tűzbe szokás dobni:

"A szentütt sunka csentyát /általában a csontet/ tűzbe vagy az üstökbe köll tönni."

Kenyérhéjat , rengyet, papírt ,lisztet.

Tilos a tűzbe dobni:

Sót, mert "hólagos lössz a nyêve."

Kenyeret, lisztet, mert az a Krisztus teste./Ellentmondás!/
.

Nem szabad tüzet gyújtani:

Nagypénteken, mert edamennek a férgek.

A böjt 1. péntekjén, mert a csótány bemászik.

A tűzvész elhárítása:

Meztelen nő 9-szer körülfutja a házat.

Karóra kenyeret tűznek ki, csak addig terjed a tűz.

Sietni kell a tűzgyújtással húsvét hajnalán. Miker elviszik a templomba szenteltetni az ételt, sietni kell haza, hogy minél előbb meggyújtsák a tüzet. Olyanker mindenki igen siet, még szaladnak is; mert ahennan legkésőbb száll fel a füst, edamennek a csótányek. Aki legelőször gyújtja meg, az lesz az első kapás.

C / Á l e m

Hal : sok pénzt kapni.

Kígyó: irigység.

Sírás: nagy öröm.

Öröm: szomorúság.

Fonalat gombelyítasz: messzi útra mész.

Kutya: hűség.

Ágy: szegény.

Akasztás: boldogtalanság.

Apáca: tisztesség; pletykaság.

Angyal: isteni szeretet.

Arany: nagy öröm.

Cigányasszony: céalfaság; veszekedés.

Tehén: levél.

Disznó: "Urak előtt mögjelönsz!"

Kis kacsa: árvaság.

Víz, hús: betegség.

Halott: eső.

Piszkos víz: harag.

Sár: betegség.

Megfigyelhető, hogy példáinkban az álem és a következmény közt igen sokszor - ha jelképes is - analógiás összefüggés van: hal, kígyó, fonal, kutya, ágy, akasztás, apáca, angyal, arany, cigányasszony, kis kacsa, piszkos víz, víz, hús, sár; egy része ellentétben alapul: sírás, öröm, disznó; egy a természeti-légköri viszonyok függvénye: halott. Csak a "tehén" álemképre nem sikerült magyarázatot találnunk.

D / E l ő j e l e k

Ha a jobb fülem csendül meg, akkor más hall jó hírt; ha a bal:
akker én.

Nyúl fut át előttem az úton: elszalad a szerencsém.

Asítózás: betegség.

Tüsszentés: gondolata való lesz. "Rápüsszentett: igaz!"

Orrom viszket: bosszúság ér.

Aki pénteken sír, vasárnap nevet - és megferdítva.

Ketten egyszerre mondják ugyanazt: igaz lesz.

Vendég jön: ha magától kinyílik az ajtó

a kakas bekukerékel az ajtón

a szarka a házra száll

beütöm a könyökömet: bal: nő

jobb: férfi

de nem jön, ha megfogom utána

ha a macska mesakodik; a fülén fölül: kedves vendég

" alul: közömbös

amerre tartja a farkát, onnan jön a vendég

ha a hajfonatból kimarad egy fűrt: váratlan vendég

ha az alsó szám széle viszket: nővendég

" felső " " " : férfivendég

ha leesik a kanál: asszonyvendég

" a kés: férfi

ha evés közben kiesik a falat a szánkból: már készü-

lődnek a vendégek

ha leesik vagy felferdul a sütemény: vendég eszik

belőle.

Ha viszket a jobb szamem: sírni fogok.

" " bal " : öröm ér.

Ha a bal tenyeredem viszket: pénzt adok ki.

" jobb " " : " kapok.

Pappal találkozni: rosszat jelent.

Elfog a csuklás: valaki emleget.

Ég a füled vagy az arced: pletykálnak.

Ha lópatkót találsz, szögezd fel a kisajtóra vagy a disznóól ajtajára, mert szefencse ér. De az az igazi, ha 7-et vagy 13-at tudsz edaszegezni.

Páros szürkével vagy kéményseprővel találkozni szerencsét jelent. Meg kell fogni a gombodat, s azt mondani: "Kéményseprőt /páros szürkét/ látok, szerencsét találok." Még jobb, ha a gombot megnyálazzuk vagy zsebünkben megcsörgetjük a pénzt. Negylevelű lóherét találni: szerencsét jelent.

Vásárba menet elsőnek asszennyal találkozni: szerencsétlenség.

Cigányt látni: elviszi a szerencsét.

Fekete macska szalad át előtted az úton: szerencsétlenség /más szerint szerencse/.

Döglött macska az út szélén: szerencsétlenség.

Ha a házból kilépsz, már ne lépj vissza, mert nem lesz szerencséd!

Ha kiesik a fogad, hajítsd hátrafelé a sarkba vagy a kemence tetejére ezekkel a szavakkal: "Egér, egér, adj nekem vadfogat, adok nekéd csontfogat!" Vagy ezt: "Várom a 7 szerencsémét!"

Ha pohárból kidől a bor: aki felé folyik, annál abban az évben keresztelő lesz.

Ha a lánynak mosás közben vizes lesz a köténye eleje: részeges ura lesz.

Viszket a talpad: táncot érez.

Pattog a tűz: pör lesz a családban.

Kidől a só: veszekedés lesz.

"Egyik éjjel a függöny lőverte a poharakat. Édesapám testvére azt mondta: "Meghal valaki!" Másnap összeütköztek a busszal, és meghalt a fia."

/A haláljelekről részletesebben a "Halál, temetés" c. fejezetben írunk. /

B a j t h e z ó c s e l e k e d e t e k

Tűt kérni: harag.

Ha valaki fakanálból eszik: nagyszájú menyé lesz.

Aki az asztal sarkához ül : nem megy férjhez.

Akit körülspörnek: " " "

Aki eltöri a tükröt: 7 évig " " "

Elalszik valaki a napen: kígyó jön a házhoz.

Aki a fekete macskát elássa: elássa a szerencsáját.

Két karácsony közt nem szabad mesni, szitálni, fenni. A fonál szálait összekeveri a "szépasszony".

Ha 13-an ülnek egy sztalnál: meghal valaki.

Ha a gyerekek halottast játszanak: "

Ha a temetőből valaki virágot hoz haza: meghal valaki a családból.

F / M I T K E L L T E N N I A S Z E R E N -
C S É É R T ?

Akinek nincs pénze: menjen csollánt /csalán/ szedni!
 Amikor tyúket ültet valaki: üljön le, úgy tegye a fészekre a tyúket, hogy az is majd úgy üljön a tejjáson.
 Tavasszal, amikor először hajtott ki a csordás/ Szent György-napon, ápr. 24./, akinek hány szarvasmarhája járt ki s legelőre, annyi tejjást gurított a kapu felé, hogy olyan gömbölyűen jöjjenek haza a legelőről, mint a tejjás. A csordás felesége járt kosaárral, és szedte össze a tejjásokat.

Amikor a tehenek a vásárba hajtották, amikor az első híden mentek keresztül, földet szórtak utána, hogy jól adhassák el.

Ha valaki makkot herd magánál: az megvédi a betegségektől.

" " búzaszemet " " " a golyótól.

Ha elkap valaki egy lehulló tölgylevelet: az megvédi a meghűléstől.

Ha új ruhát veszel, mondd ezt: "A ruha szakadjon, a gazdája maradjon!"

Fábián és Sebestyén napján /jan.20./ a lányok nyírvízben megmesakodtak, hogy abban az évben ne legyen szeplő az arcukon.

G / N A P T Á R I N A P O K H O Z , Ü N N E P E K H E Z ,
Ü N N E P K Ö R Ö K H Ö Z , I D Ő S Z A K O K H O Z
F Ű Z Ó D Ó E L Ő I R Á S O K , T I L A L M A K ,
S Z O K Á S O K

S Z A B A D

T I L O S

S Z O K Á S

N E M S Z O K Á S

Hétfő

"Hetfén keszték el a fonalat
fenynegi."

Kedd

Esküdtek ezen a napon.
 Húshagyókedden baremfít vág-
 tak, hogy ne pusztuljanak el.
 A tellát kivitték messze, hogy
 a csibék is menjenek el mesz-
sze főtörni.

Mesni, párelni. Munkát kezdeni.
 Építésbe kezdeni, fundamentumot
 letenni. Lánykérőbe, nézőbe men-
 ni. Aratást kezdeni. "Bele né kap-
 tyon kê! Belecsap a ménkü! Hetfén
vág+gyunk ety köröszöt előre!"

Szerda

Szerelmes nap. Ment a vőle-
 gény, vitte a pogácsát a
menyasszonynak.

Kenyeret sütni.

Esküdtek.CsütörtökPéntek

Húst, zsírosat enni/sokszor még
 a reformátusok is megtartották.
 Kenyeret sütni, mesni párelni,
 munkát kezdeni. "Belecsap a mén-
 kü!" "Eccör ugg gyütt ki, hogy a
 keményittőgyárba péntökön indu-
 tunk. Lött is 6 napos üzemzavar!"

SZABAD

Nagypénteken mákos mácsikot főztek mézzel, zsír nélkül.

Pénteken szabad volt fenni.

A pénteken fent fenál erősség volt.

NEM SZABAD

Pénteken nem szabad fejet mosni, mert megfájdul a feje.

Este nem szabad lányokhoz menni.

"Még aszt se szerették, ha valaki kedden vaty péntöknön születött."

Szombat

Ezen a napon jó mosni, mert a Szűz Mária is akkor meste ki a Jézuska pelenkáját.

Szombaton nem szabad semmibe fekhagymát tenni, még hozzá se nyúl-
ni!

Délután nem szabad dolgozni.

Vasárnap

"Templemba köllött mönni. Ha nem kerühetette el a dógot /a munkát/, legalább gyertyát vött az eltárra."

Nem szabad dolgozni, fenni, szöni, varr-
ni.
Zöld takarmányt hordani./Állítólag a közrendészet is tiltotta:a csend-
őrök megbüntették 2 pengőre./

"Makkosékná nem fogyott el a masi-
nálás szombaton.Vasárnap mönt oda a gép.Elégött az egész gabona. Az öreg-
asszony főtötte a kezit a fejire,
úgy jajgatott:"Ugye mögmentam, hogy
nő csépűjünk, mög is vert érte az
Isten!Nagy vétöknek tartották."

"Aki vasárnap vár, Jézus szívét
vargya."/Vallási eredetű/

A kedd és a péntek szerencsétlen nap.

Tréfás mondóka a fenásról:

"A k  rekkája ellan, mind a Csicsón j :

hetf n fenyi,
kedd n p rc li,
sz rd n n m v szi be,
cs t rt k n b d s lli,
péntökön baben li."

"A péntökön fent fen l ervess g velt. Kinek huszta a lábát a görcs, ny las fenalat köttek r  térdén allu. Azz  is alutt."

Jelent s id pentek:

Napkelte előtt nem szabad a gaben t keresztbe rakni.

Napkelte után nem szabad bántani a zöld takarmányt, mert szárad.

Délben nem szabad a gaben hoz ny lni.

Nem szabad a nappal szembenézni annak, aki varázsló műveletet végez.

Napnyugta után nem viszik ki a tejet a házból, mert megrontják;
nem öntik ki a vizet, mert beteg, sebes lesz.

 jfel li 12-kor van a kísértetek  r ja.

J e l e s n a p e k h e z , i d ő s z a k e k h e z
f ű z ő d ő t i l a l m a k , e l ő í r á s e k

J a n u á r

Újév napján nem jó pénzt kiadni, mert sok kiadás lesz egész évben.

Amit ezen a napon teszel, azt teszed egész évben.

Ha ezen a napon férfi megy először a házhoz, szerencsét hoz.

Reggel iskolások jártak a házakhoz köszöntőt mondani:

"Kicsi gyerek vagyok én,
Kicsi verset tudok én,
Kicsi székre állok én,
Böldög új évet kívánok én!"

A köszöntésért pénzt, gyümölcsöt szoktak adni.

"Újév napjára virradtam,

hamar ide pattantam.

Megérdemlek egy krajcárt,

vagy egy pohár pálinkát.

Ahány üszök van a spórban,

annyi tinó legyen az istállóban!

Ahány szarka megbillenti a farkát,

annyi ezres verje a gazdaasszony markát!

Böldög új évet kívánok!"

Újévkor nem szabad tyúkot vágni, mert elfötri a szerencsét.

Malacet kell, mert az kitúrja.

Pálforduláskor /jan.25./ fordítják a restát. A restába ellőt dugtak úgy, hogy a fogantyúja lefelé álljon. Az ellő két fogantyúját két menyecske fogta. Azt mondták:

"Szent Péter és Szent Pál, mondd még, férjhezmegy-é ez a lány a télén?"

Ha a resta megmezdult, akkor a lány számíthatott a férjhezmenetelre.

F e b r u á r

Febr.2. Gyertyaszentelő:

Ha a medve megfordul barlangjában, a gazda fordítva akasztja fel a tarisznyáját.

A templomba gyertyát vittek ezen a napon szenteltetni. Ezt égették, ha valaki meghalt vagy ha nagy vihar volt.

A téli napokon összejöttek a barátok, ismerősök egymáshoz kukoricát fésztani, kepezni, tollat fésztani. Miker végeztek, nagy kendérben főztek kukoricát, sütöttek perecet, azt adtak nekik.

A farsang a bevonuló tavasz ósrégi örömnépe, s egyúttal megsegítése is a téllal való küzdelmében.

Az ilyen szokások már az ókerban is megvoltak: a görögök Dionüszosnak, a ber és a részegség istenének tiszteletére rendezték ezeket. A rómaiaknál Bacchus töltötte be ezt a helyet. Az ő tiszteletére tartották minden évben a mulatozás, ivászat ünnepét, a bacchanáliát.

A szláv Perchta és a germán Helda tavaszkezdő ünnepeit később az egyház Krisztus életéhez kapcsolta.

A farsang Vízkeresztől Hamvazószerdáig tart, így a január és a február hónap túlnyomó részét elfoglalja. A legnagyobb vígság mégis a farsang befejezésekor, farsangvasárnaptól húshagyókeddig van. Ezt az időszakot nevezi a nép "farsangfarkának."

Ennek a farsangfarki evés-ivásnak, lármás és táncos szórakezésnek ősi gonoszűző és termésvarázsló célja van.

Ezért ettek tyúkhúst és disznóhúst. Lábeden szabály, hogy aki húshagyóra nem vág tyúkot, annak egy tyúkjá felakasztja magát a kerítésre.

A disznóhús is határozottan megkívántatik. A disznóhúsnek már az ókeri rómaiaknál bőségvarázsló szerepe volt, mert a disznót a szapereóság jelképének tartották. Ugyanilyen szerepű és jelentőségű volt a germán népeknél a lúd meg az édestésza; a pénz szimbólikus előképei; ugyanígy a halpikkely, a lencse, a bab, a köles és a mák. A lúdhús, a mákestésza és a hal gyakran előfordul Lábed lakóinak farsangi étrendjében is. A farsangi fánk pedig farsangvasárnap vagy húshagyókor egyenesen elengedhetetlen!

Egyes helyeken szokás volt a kakasütés, ugyancsak termékenységvarázsló géllal. Valószínűleg állatáldozat volt. Nálunk az adat-szolgáltató szerint húsvéti szokás volt.

Farsangvasárnap/ farsang utolsó vasárnapja/: amelyik lány nem ment a farsangban férjhez, oda gyerekek mentek köszönteni:

"Elmúlt a hosszú farsang, sirassátok, lányok,

Akiknek a nagy méregtől ráncos a pofátok,

hipp-hepp, farsang!"

Húshagyó kedd

A farsang utolsó napja. Ezen a napon búcsúztatják a farsangot. Maszkába öltöznek, a házakhoz mennek. A maszkák álarcot tesznek, hogy ne ismerjék fel őket. Nem beszélnek, csak illegetik magukat. A kezükben fakanál van, arra húzzák a fánket, vagy pénzt adnak nekik.

Volt bál is. A férfiak böjt vittek, a lányok fánktö. A bál hajnali 4 óráig tartott.

Húshagyó kedden kell tisztítani a gyümölcsfákat, hogy sokat teremjenek.

Hamvazó szerda

Nem szabad zsírosat enni, mert elvisz a hamvas ördög! /Egyházi-vallási eredetű babona a böjt megtartásának erősítésére./
Böjtöltek ezen a napon. Paprikáspegácsát sütöttek.

Csenka csütörtök

Itt kezdődik az igazi böjt a bögő temetésével. Ilyenkor még uteljára kimulatták magukat, mert az egész böjtben tiltotta az egyház.

M á r c i u s

Virágvasárnap / a húsvét előtti vasárnap/

A katolikusok zelerakták a templomot cicamacával /fűzbarka, Lábeden bárka/.

Nagyhéten /a húsvét előtti hét/

nem meszeltek, nem mestak, húst nem ettek, böjtöltek, sok káposztát ettek hús nélkül /böjtös képeszta/.

Nagypénteken

gyászruhát öltöttek.

Éjfélkor meg kell kerülni a házat, hogy ne menjenek oda a patkányok, csótányok.

Húsvét

A húsvét változó ünnep. A niceai zsinat előírása szerint a tavaszi napéjegyenlőség /márc. 21./ utáni ~~vasárnap~~ heldeztől-tét követő első vasárnap van. Időpontja márc.22. és ápr.25. között bármelyik napra eshet.

A keresztény hit szerint Jézus feltámadásának ünnepe.

A hosszú böjti megtartóztatás után húsvét első napjának hajnalán senkát, kalácsot, főtt tejást, sót, paprikát, stb. visznek a templomba szenteltetni. Mikor a pap megszenteli, mindenki nagyon siet haza, mert aki először hazaér, az lesz az első kapás. De sokak szerint elég az is, ha kiteszi a gazdasszony a tányérban a favágítóra, s a pápa a távelből megszenteli.

A szentelt maradékot az állatoknak szekták adni, hogy egészségesek legyenek.

A legények húsvét másnapján lecselni jártak. A lányok hímes tejást adtak nekik.

Lecseló kisfiú köszöntője:

"Én kis kertészlegény vagyok,

Lecselódni járogatok,

Meglecelem a lányokat,

mint a hervadt virágokat.

Kelj fel, kislány, kelj fel cifra nyeszelyádból,

Add ki a tejást aranyes kosárádból!

Rózsavizem készen,

Meglecsellak szépen."

Nagyobb legényke lecselója:

„Húsvét másodnapján mi jutott eszembe?

Csupres vízipuskám vettem a kezembe.

Elindultam vele hímestojást szedni.

Adjátok hát, lányok, ha nem sajnáljátok,

de ha sajnáljátok,

itt a vízipuskám, rögtön megázhattok!”

Húsvét mindkét napján délután kimentek a fiatalok a rétre te-
jást gurigatni és csingázni. A tejját gurigatták egymásnak, de-
bálták, játszottak vele különbözőképpen, pénzt dobáltak bele.
Narancset is dobáltak, futó-, sor- és körjátékeket játszottak.
Még a 40-es évek végén is szokás volt.

Érdekes szokás volt húsvétkor a kakasütés.

A kakast egy nagy, lyukas fazékba tették és leásták a földbe
úgy, hogy a lyukon ki és be tudja húzni a fejét.

Egy embernek bekötötték a szemét, s annak egy cséplőbottal
kellett a kakast fejen találni.

A p r i l i s

Április 24 Szent György-napja

Az uraságnál a cselédség ezen a napon változtathatott helyet.

Nyírfaágot tettek a kulcslyukba, söprűt a kerítésre a beszerkányok ellen.

Szent György-napja előtti délután a lányok kimentek az erdőbe, és a nyírfáról ágakat tördeltek. Otthon minden ablakba, kulcslyukba, az istálló ajtójára tettek egy-egy szálát, hogy meg ne betegedjenek a ház lakói és a tehén ne adjon véres tejet. Ha nem dugtak, akkor bejött a beszerkány.

Ezen a napon hajt ki először a csordás. Ahány tehén van a háznál, annyi tejást gurítanak neki, hogy a marhák is olyan gömbölyűre hízzanak a legelőn. A tejást a csordásné kosárba szedte össze. A csordás még egy fölöntő gabonát és egy kenyeret kapott minden gazdától.

Szent György-nap előtt való éjjel a lányok lepedőket húztak a legelőben a beszerkányok ellen. Azt mondták: "Szedem a hasznát." Fejéskor a lepedőt ráterítették a tehén farára. Erre a régi öregek azt mondták, hogy abból a lepedőből jön a sok tej.

M á j u s

Elsején májusfát állítanak a legények a lányoknak. A falu vezetőit is meg szekták tisztelni vele. Újabban az iskolának is állítanak a 8-es fiuk.

A májusfa magas nyárfa, amelyen felül kis lombkeronát hagynak. Erre színes szalagokat és egy üveg bert is kötnek, úgy állítják fel. A májusfát a hónap utolsó napján "kitáncolják". Ilyenkor kis mulatság van a lányesháznál.

J ú n i u s - J ú l i u s

Ebben a két hónapban az aratási és cséplési munkák nagyon elfoglalták az embereket. Talán ez az oka, hogy nem alakultak ki népszokások, csak e két nehéz mezőgazdasági munkához kapcsolódva. /Lásd: Az aratás Lábodon.-

A cséplés Lábod községben. /

A u g u s z t u s

• Aug. 10 Lőrinc.

Lőrinc napja után nem jó a dinnye, mert a Lőrinc belepisál. Ez valószínűleg cserés tévedésen alapul: összetévesztették a régebben szept. 5-én tartott Lőrinc-nappal. Az augusztusi Lőrinc-nap idején a mi környékünkön még alig érik a dinnye, nemhogy már elérne.

Aug. 20 István király

Megkezdik az új gabonából az első kenyeret.

S z e p t e m b e r

Szept. 1. Egyed-napja a túrós csusza neve napja

"Volt egy szegény ember, és volt egy leva. A ló nagyon belendos volt. Egyszer a szegény ember el akart a szőlőbe menni. Szólt a fiainak, hogy fogják meg a levat, hadd tudjen felszállni. Fülöp fogta a fejét, Jakab a nyakát, Egyed a valagát."

O k t ó b e r

Nem tudtunk jeles napokhoz fűződő szokásokat gyűjteni. Valószínűleg a szüreti munkák foglalják el ebben a hónapban az embereket.

N o v e m b e r

Nov. 1. Mindenszentek

Előtte való éjjelre süteményt tesznek az asztalra a halottaknak.

Nov. 2. Halottak napja

Gyászruhát illet viselni.

Halottak hetében nem szabad mesni, mert vízben feküsznek a halottak.

Nov. 30. András

A lányok ezen a napon böjtöltek. Éjszakára az asztal alá feküdtek. Tettek oda egy tükröt is, akkor éjszaka megálmédták, hogy ki lesz a férjük.

Ha ágyban feküdtek is, ezen az éjszakán gatyát, selyem/ken-
dőt tettek a fejük alá, hogy megálmodják ki lesz a vőlegé-
nyük. Kilencszer kell a párnát megfordítani a fejük alatt,
csak úgy szabad elaludni.

András-kereszt

Papírból kerengtet vágnak ki, csillag alakra bevagdossák,
minden ágára egy-egy fiúnevet írnak. Mindennap egyet be-
hajtanak, de nem szabad megnézni. Ezt a párnájuk alá te-
szik. Amelyik név utoljára marad, az lesz a férjük.

András-gombóc

Gombócokba cédulákat gyúrnak fiúnevekkel, amelyik először
jön fel, az lesz a férjük.

D e c e m b e r

Ebben a hónapban rengeteg jeles napi szokás alakult ki.
Talán összefügg azzal, hogy az emberek megszabadulva a
nehéz mezőgazdasági munkáktól, több időt fordíthattak
közösségi kapcsolatok ápolására. Ugyanakkor az év lejár-
tával biztosítaniuk kellett a következő év szerencsését,
és termékenységét.

Dec. 13 Luca

Ez a nap bővelkedik tilalmakban, előírásokban, szokások-
ban, tréfákban.

Legjellegzetesebb szokás a kotyulás.

Legények, fiúk már kora reggel útnak indulnak. Bemennek
az udvarba. A favágítón keresnek egy jókora göcsöt, azt
felveszik, s mennek vele az ajtó felé:

- "Szabad-è kotyúni?"

Ha megengedik, bemennek a házba, becipelik a göcsöt, ráülnek, s előre-hátra hintáló testtel kezdik a mondókát:

Luca, Luca kity-koty, tejjanak a tyúkjak, lúdjok!

Kendnek annyi csibéje legyen, mint égen a csillag, réten a fűszál!

Kity-koty, gelegonya kettő, nekem is van kettő.

Kendnek adjon az Isten száz malacet, két rossz ólat, egyik ólból kifussanak, a másikba befussanak!
Kendnek az Isten olyan levat adjon, hogy a pallásig ugráljon!

Kendnek az Isten olyan tehenet adjon, hogy úgy foly-
tson a teje, mint a Duna vize!

Kity-koty, gelegonya kettő, nekem is van kettő.

Kendnek olyan hosszú kolbásza legyen, mint a hang-
rangkötél!

Kity-koty, gelegonya kettő, nekem is van kettő.

A gazda disznájának olyan vastag szalonnája legyen,
mint a mestergerenda! /mint a dagasztóteknő,
mint a templomajtó/

Kity-koty, gelegonya kettő, Palinak is van kettő, mind
a kettő meddő.

Más, borsosabb változat:

Kity-koty kettő, majd hajnal lesz,
Kan töke, bika töke, lányok vakarója.
Kity-koty kettő,
Gelegonya kettő,
A tököm is kettő.

Adjen az Isten olyan hosszú kóbaszt, hogy az egyik vége a lábedi faluvégen legyen, a másik végét a kutyák rágsálják a hosszúfalusi faluvégen!

Kity-kety....

Akkora csöcse legyen a k̂e lányának, mint a bagyogás kersó!

Kity-kety...

Úgy gyűjjön a k̂e lánya seggin a fing, mint a kéményen a füst!

Kity-kety...

Úgy álljon a k̂etek fejszéje a fába, mint az én pöcsöm a k̂etek lányába!

Kity-kety...

Ekker a háziasszony lehinti őket zabes kukoricával, meglecselja őket: "Pi-pi-pi-pi-pi...." Ez azért történik, hogy sek csibe legyen a jövő évben.

Ad nekik áldemást: almát, gyümölcsöt, szalennát, pénzt vagy italt. Ha semmit se ad nekik, a ketyulók bosszúból azt mondják: "Kályha vállán kermes macska,

b.....meg a házigazda!"

Aztán elmennek, a tükét otthagyják. Azt a háziaknak kell kivinniük, mert ha a ketyulók viszik ki, elviszik a szerencsét. Előfordult már, hogy akkora göcsöt vittek be a kenyhába, hogy a gazda csak lóval tudta kihuzatni.

Igy járnak házról házra. A háziasszony összesöpri a kukericát és a tyúkeknak adja, hogy jó tejók legyenek.

Luca-napi szokások, előírások:

A tyúkek vályuját a gazdaasszony felberogatta, hogy el ne ~~lephassák~~ lephassák a vizet.

"Abrincsbu ötessük őket, hogy ne széllegy+gyenek el".

A herdóabrencset a földre tették, abba hintették a szemet, közben mendogatták:

"Az én tyukem tejegál,
Másé meg csak ketkodál.
Tejjál, tyukem, ketyuljál,
Másé meg csak ketkodálj!"

Szalmát, fergácsot kell lépni a szemszédből, azzal elhezza a hasznet. Erre kell ültetni a ketlóst.

A melnárezek vámet vesznek ki, abból kell lépni, s a tyúkekkel megetetni.

A házigazdának ki kell menni a tyúkól elé ketyulni, s a fergácsot, amin ketyult, be kell dobni a tyúkólba: sok tejás és csirke lesz.

Luca-nap előtti este pemetet ráznak be a tyúkólba, hogy sekat tejjanak.

A házigazda a tyúkól előtt üljön rá a göcsre, mondja el a ketyulást, a göcsöt dobja be, csak akkor vegye ki, ha a tyúkek már kijöttek.

Ezen a napon ebédre mákes gombócot ettek. Az eladóserban levő lány az apja villájáról kapja le, és szaladjon ki vele az utcára. Amelyik legény akkor megy el a ház előtt, az lesz a férje.

Luca-napi tilalmak

A háziasszenynak nem szabad addig elhagyni az asztalt, amíg evőeszközök vannak rajta. Ilyenkor a férfiak szedik le az asztalt, hogy sekketlős legyen.

Nem szabad varrni, mert bevarrja a tyúkek fenekét, és akkor nem tejnek.

Egy asszenynak volt több gyermeke, és Luca napján varrt nekik ruhát. A férje kérdezte tőle, hogy nem tudja-e, hogy ^{neh} ~~akkor~~ szabad. Az asszony azt felelte, hogy ha itt lenne a Luca asszony, akkor kiszurnám a szemét. Ekkor megjelent előtte a Luca asszony, és ~~az~~ a varró asszony megvakult. Így magyarázzák a következő mondást: "Luca naptján vártam?,

Márek /Márk/ naptján mögvakútam."

Nem szabad mosni, ruhát szárítani se padlásen, se kerítésen, mert amennyi ruhát tereget ki a háziasszony, annyi bőr lesz kiterítve: elhullanak az állatok.

Nem szabad kenyeret sütni, mert Luca asszony visszalöki a kemencéből.

Nem szabad áspálni /fenalat metringba fölhajtani/, mert aki megteszi, úgy fog feregni, mint az áspa.

Nem szabad semmit kiadni ezen a napon a házból, mert kiadja a szerencsét, a hasznat.

A háziasszenynak aznap nem szabad elmenni a háztól, mert az apró baremfiak elszélednek.

Amelyik nő a szomszédba megy aznap, annak a fejét a meslékes vödörbe dugják, hogy el ne vigye a szerencsét.

Ha nő jön a házhoz: szerencsétlenség; ha férfi: pénz jön a házhoz.

Ha mégis elmegy egy nő más házához, akkor a fenekét dörgölje az ajtóhoz, hogy saját házába vigye a szerencsét.

Vigyázni kell, nehegy a szomszédasszony a mi favágítónkról vigyen forgácsot, mert elviszi a szerencsét tőlünk!

Igyekeznünk kell azonban, hogy mi a szomszéd favágítójától hozzunk! Így magunknak szerezzük meg a szerencsét.

"Luca naptján a szomszédasszony kért tőlem kukoricalisztöt. Biztos mögötette a baremfijává, asztán az enyimtü évitte a hasznöt!"

A beszerkány ellen is kell védekezni. A beszerkány szenvinyóval /amivel a kemencéből kihúzzák a szenet/ megpirgatja a tyúkokat, hogy sokat kotkodácsoljanak, keveset tojjanak.

A beszerkány ellen Benedek-napi fokhagymával lehet védekezni. Benedek napján /márc.21/ 9 óra előtt kell fokhagymát ültetni. Ha abból egy gerezddel keresztben meghúzza az ajtót, az ágyat, a tükök ajtaját, a háskót /az udvart a réttől elválasztó kis fél-ajtó, amit úgy kellett keresztüllépni/; akkor oda nem mehet a beszerkány.

Hogy lehet a beszerkányt megismerni?

Aki Luca napján éjfélkor kimegy a keresztútra, rétre; kerít egy nagy várat, azen beül ráül a Luca-székre. Meglátja az ördögöket, beszerkányokat, de azok nem férhetnek hozzá.

A falu utolsó házából a herkelikon ki kell nézni, onnan is meglátni a beszerkányt.

Karácsony este az éjféli misére el kell vinni a Luca-széket.

Kölesmaggal jól lássa el magát! Mikor a pap felmutatja az estyát, a minisztráns csenget, akkor a harangkötél alatt állva lépjen fel a Luca-székre! Meglátja az összes beszerkányokat.

Szarvuk van, öklelni akarnak vele. De futnia is kell a templomból, mert a beszerkányek kergetik. A kölesmagot állandóan hintenie kell, mert az üldözők csak akkor követhetik, ha minden egyes szemét felszedik. Az utat nem szabad eltéveszteni. A beszerkányek elébe varázsolnak tüzet, vizet, fehér levat, de megrémülni nem szabad, a kölesmagot csak hinteni kell! Gélját akkor éri el, ha hazaér és eltűzeli a széket.

Milyen a Luca-szék?

Luca napján kezdik el. Mindennap dolgoznak rajta, de csak karácsonyra készüljön el! Naponta csak egyet szabad belevágni. Aki már másképp csinálja, hogy többet vág bele, az már nem látja meg a beszerkányokat! Nincs benne vas-szeg, csak fa-éssel van beleerősítve a lába. Tölgyfa gyökerén nőtt nyírfából kell készíteni. - Mások szerint 9 féle fából: jegenye, cser, fenyő, körte, akác, kökény, beróka, jáver, semfából.

"Egy ember megcsinálta, és a beszerkányek elkezdtek kergetni. Kihúzta a szék egyik lábát, bedobta a nádasba, és így a többi is. Amikor elfogyott a szék, éppen hazaért."

Emlékeznek még a Luca-esterra. 13 szálból kell 13 nap alatt megfenni. A beszerkányokat lehet ezzel is távoltartani.

A Luca-söprűt 13 nyírfaágából kötik. Rendeltetésére már nem emlékeznek. Valószínűleg ezt is a beszerkányek ellen használják.

Luca-napi jövendölés

Vízbe búzát, kukoricát, gyümölcsfaágot tesznek: ha karácsonyig kihajt, jó termés lesz.

Kalendárium: a karácsonyig következő 12 nap időjárásából jövendölnek a következő év 12 hónapjára.

Leány-jövendő: 13 cédulára 13 fiúnevet írnak a lányok. Egyet mindennap elégetnek. Amelyik utoljára marad, az lesz a férjük neve.

13 lány 13 barkát tör, és mindegyik ráírja a maga nevét. Vízbe teszik, és mindennap friss vizet adnak neki. Akinek a 13 nap alatt kivirágzik a barkája, az a jövő évben megtalálja az életpárját.

A lányok a zsebük sarkába 8 darab almamagot kötnek, vánkuk alá teszik, s akkor megálmodják, hogy ki lesz a férjük.

Besszantó tréfák Luca napján

Az utcai padot felveszik.

A kecsit szétszedik, a kecsieldalt a fészertetejére, a kerekeket meg a fára teszik, vagy a kazal tetején az egészet összeszerelik.

Elviszik a vályút.

A kisajtót leakasztják, és elviszik néhány házzal tovább.

Az ajtót fával, kővel betámasztják vagy bekötik.

A ház előtt a járdát teleszórják szalmával.

Haragosoknál: trágyával szórják meg a járdát vagy a két ajtó között.

Ezek a tréfák nem voltak általánosak, és nem is arattak esztatlan sikert.

Dec. 25-26. Karácsony.

A karácsony napja előtti estét bőved estének, karácsony bőttyének nevezték. Ezen a napon húst és zsírosat nem ettek. Böjtöset ebédeltek, úritököt vacsoráztak, ez utóbbit terékfájás ellen.

Az asztalt úgy készítették el, hogy 2 abroszt tettek rá. Az egész karácsonyi ünnepben mindenétkezés után az asztalon hagyták a merzsát.

Az asztal sarkára kaszakújet, ollót, fokhagymát, egy szelet kenyeret, kis sót, imakönyvet ill. zselatároskönyvet és kalapot tettek.

Az asztal alá kukericát, zabot tettek szakajtóba vagy kosárba. Ezt János-napker az állatoknak adták. Szénát is tettek az asztal alá percióba kötve kosárban vagy kötényben, hogy a kis Jézus abba feküdjön bele. Ezt János-napker a tehénnek adták.

Az imakönyvet karácsony reggelén a gyermekek kinyitották, hogy jó énekesek legyenek.

Mikor a templomból hazajöttek, az asztalra, a kettős abroszra tették a kabátjukat is, hogy egészségesek legyenek a következő évben.

Karácsony napján töltött káposztát, húses káposztát, kecse-nyát, mákes kalácsot, diót, aszalt gyümölcsöt ettek. A karácsonyi káposzta maradékát meg az asztalra tett só maradékát az ünnep után az állatoknak adták, hogy egészségesek és szaporák legyenek.

Az abrosz alá tett kaszakóval a tehén dagadt tőgyét huzagatták meg, a fekhagymával pedig a kisgyermek megdagadt mellét kenték be.

A karácsonyi söprés szemetjét beleszórták a búzaföldbe, hogy jó termő legyen.

A karácsonyi abrosz mindig szép hímés, "főszödésös" szőttes volt. János-napig, Újévig vagy Kiskarácsonyig /Vízkereszt/ hagyták az asztalon.

Vetőabrosznak is használták, hogy jó legyen a termés. Ha valakit bántott a frász, arra ráterítették.

Karácsony este nem szabad az asztalra könyökölni, mert akkor egész évben keléses lesz.

Karácsony este a pászterek végig a falun esterral durregattak, kolempoltak. Így emlékeztek meg Jézus születéséről.

Karácsony éjjel az állatok beszélnek. Kihallgathatja, aki a berona alá fekszik.

Aki karácsony böjtjén eszik, addig föl ne keljen, amíg jól nem lakik, mert nem lesz ketlősa!

Aki karácsony böjtjén éjfélkor legyet fog, a következő évben méhrajt talál.

A kalappal kapcsolatban ellentétes véleményt is hallottunk. Egyesek szerint karácsonykor a kalapot nem szabad az asztalra tenni, mert sok pucektúrás lesz a réten.

Tilos: Karácsony és újév között mosni, mert négy lábú állatának bőre is úgy fog lógni, mint a ruha a szárítón.

Két karácsony közt babot főzni.

A karácsonyi ünnepkörben a következő alakeskedő nészekások
váltak ismeretesek Lábodén:

1. Betlehemezés.
2. Háromkirályjárás.
3. Regölés.

1. A betlehemezés volt a legismertebb. Régen igen nagy szokás volt, több csepert is járta a falut: iskolás fiúk, legénykéek. Kisládában vagy dobozban betlehemet hoztak magukkal, benne kis figurákkal.

Jellegzetes szereplők: Öreg pászter

Pászterek

Betyár, vagy Bojtár

Angyal.

Az Angyal hozta a betlehemet. A Pászterek nagy bundában, csizmában, tarisznyában, kucsmában voltak, az Angyal fehér ingben, csúcsos papírsüveggel, csörgő lánccal.

Sokféle változata volt az egészen vallásos jellegű szövegtől a tréfásig. Beszéltek, énekeltek, játszottak.

Egy eléggé elrontott szöveget sikerült a "nép ajkáról" összegyűjteni, ahogyan az öreg néni emlékezetében megmaradt.

Pászter: Jó estét kívánok e házigazdának,

Legkisebbjének, legnagyobbjának!

Betlehemes társim ott kinn áznak-fáznak,

Be szabad jönni a betlehemmel?

Bejönnek: Jó estét kívánok, levelet se küldtem,

~ Szapora lépéssel e házba beléptem.

Betlehemet készítettünk a házigazda számára,
Engedelmet kérek a bemutatására.

Ének: Ó, boldog Betlehem...

Angyal: Nyílj meg, szívem, lásd meg jobban,
Ki fekszik ott a jászolban!
Az Úr Jézus, Isten fia,
Ki a világ megváltója.
Keljetek fel, jó pászterek,
Az angyalszót hallgassátok!
Mert Messiás született,
Akit megjövendöltek.

A Pászterek felkelnek.

Bejön a Betyár, becsapja az ajtót, kiabál:

Betyár vagyek, annak tartom magamat,
Csaplárosné viseli a gondomat!
Ha viseli, jól teszi,
Néhanapján hasznomat is veheti!
Sütik a malacet, jól érzem a szagát,
Talán nekem adja a gazdaasszony az elejit-hátulját!,
Az öregnek meg a farkaalját!

Pászter: Ez még nekem mind nem elég!

Hát az öreg hun maradt?

Betyár: Odakinn telja a szekeret,

Rajta egy kenyeret,
Kinjában majdnem elrágja a tengelyvégszöget!
Gyere be, te Öreg, jó tűz ég idebenn,
Hideg ez a pitar, dideregni kell benn.

Öreg: Bemennék, de nem lelem a kilincset!

Betyár: Feljebb, Öreg!

Öreg: Ott keresem, mégsem lelem.

Betyár: Alább, Öreg!

Öreg: Ott sem lelem.

Betyár: Középen, Öreg!

Öreg: /köhög/ Megvan már! /bejön/

Hopp, szerencsés-lencsés, füstölt kelbászes jót estem
edakinn a fagyon!

Még most is fáj az a rossz ótvares farem!

Hát ti, kedves pásztertársak? Itt bent esztek-isztek,
derbézeltok,

Az öreg nagyapátek szakállára nem is gondoltok?

Betyár: Dehogynem, Öreg! Itt a kulacs, igyen!

/Az Öregnek a kulacsot fenekével felfelé fordítja, s
ráüt a kulacs fenekére./

Öreg: Lám-lám, milyen ez a mai fiatalság!

Betyár: Ne beszéljen, Öreg, jöjjön Betlehembe!

Öreg: Nem megyek én Debrecenbe!

Betyár: Nem, nem, Öreg, Betlehembe! A kis Jézust imádni!

Öreg: Ó, az a nagy fényesség!

Pászter: Az, az, Öreg, csak el ne köhintse magát!

Öreg: Ó, kis Jézuskám, de berzes vagy,

Talán a bentófésűvel haragban vagy?

Heztam a kis Jézuskának egy csuper aludttejet, meg egy
karéj kenyeret,

Tudem magamról, hogy szereti a gyerek!

Hány óra, Angyal?

Angyal: Három fertály zöldre, lefekhet kend a földre!

Öreg: Ha én ide lefekszek, többet juhász nam leszek!
 Keresztet vetek a fejem alá, hogy az ördögök el ne
 vigyenek. /Keresztet vet a botjával a földre/
 Atyálesz, mamálesz, szentitye, paputya, putty!
 /Leguggul, lehajtja a fejét a földre, mintha aludna./
 Ó, gyönyörűségesen él valaki és frissen!
 Él a juhász a mezőben,
 Nyája legel zöld erdőben,
 Az egek folyásiból,
 A hegyeknek ferrásiból.

Pászterek: Kelj fel, immár Öreg, ne aludjál,
 Nézz a betlehemre, vigadozzál!
 Csapófát az Öreg alá!

Öreg: Azt, azt a nagyanyád vasperes térde alá!
 Feláll még a te nagyapád csapófa nélkül is!

Betyár: Mit álmedott, Öreg?

Öreg: Álmemban bejártam Ázsiát, Afrikát, Amerikát, annak
 mindenféle zegét-zugát.
 Láttam túróbul hegyeket, lekvárbul várakat,
 Azen nagy erdőket, benne sek vadakat,
 Csak úgy vicsergatták reám a fogukat!
 Az egyiknek dübbsenttettem, a másiknak füttyenttettem,
 Mégis, kedves pásztortársak, közétek értem.

Betyár: Hány éves, Öreg?

Öreg: Ej, fiam, én már igen-igen öreg vagyok, száztizenkét
 éves vagyok,
 Tizenkét asszenynak férje voltam, hat elhagyott, hat
 meghalt.

Így hát nem maradt semmim se, csak egy rossz bundám.
 Ezt is kiterítettem a kóró-kerítésre,
 Belekötött lapos tetű, beleütött lapos ménkü,
 Aki nem hiszi, menjen látására!

Mindannyian énekelnek:

Nosza, juhászi pásztórok, induljunk el frissen,
 Megszületett a megváltó, ki ember és Isten!
 Ki a világ megváltója,
 Fekszik ott a jászolba,
 Alle- alle-allelúja!

A betlehemeseket kedvelték, mindenhova be is becsátották.
 A szokás a 40-es évek végéig állt fent. Szakkörvezetónk
 1949-ben az iskolai osztályában is megtanította egy válto-
 zatát. Később elaludt a szokás, néha-néha felbukkant. Ma
 már nem járnak, legfeljebb néhány cigánygyerek összeverő-
 dik pénzkereső szándékkal, de kevés anyagi és még kevesebb
 erkölcsi-művészi sikerrel.

Szakkörvezetónk 1974 karácsonyára felújított egyet úttörő-
 rajával egy 1948-as műsorfüzet alapján. Egy tréfás-népies-
 -demokratikus változatot Velly alapján /Betűvető betlehem/ .
 Az úttörőraj az Öregek Napja alkalmával az öregek karácsonyi
 megajándékozásán mutatta be kétszer Lábodon és egyszer Nagy-
 korpáden. Már a 3 előadás azt mutatja, hogy mekkora sikere
 volt. Az öregek boldogok voltak, hogy felelevenedni látják
 fiatalságuk emlékeit, s azért kérték az újabb és újabb be-
 mutatást.

2. Háromkirályjárás

3 fiú járt fehér ingben, csillaggal. Egyházi énekeket énekeltek, főként: Háromkirályok napját...

Ezek Karácsony és Vízkereszt közt jártak. Az emberek emlékeztében már kissé összekeveredik a szekás a betlehemezéssel.

3. Regölés

A "regölés" szó és a benne előforduló "Haj, regő rejtem"-kifejezés az ősi samanisztikus révülés szóból ered. Egykori évezredes sámánének töredéke. A sámán "elrejtőzött", elrévült: a sámán vagy táltos extázisát jelenti.

A "haj" szó is finnugor eredetű. Legközelebbi rokonaink: a manysik a sámánt így hívják: "kajné hum", vagyis "hajgató ember." Ez a "kaj", ill. magashangú párja, a "kej" maradt meg a magyar kiált, kaját, kajdászik, kajtat szavakban, amelyek mind a kiáltást fejezik ki. A hantik ugyanúgy hívják a sámánt, csak hogy ez náluk "kejta he"-nak hangzik, mert ők a magashangú változatot használják. Ezért "haj" és "hej" szavunk egyaránt a "kiáltoz" fogalmat jelenti.

Még emlékeznek egyes öregek a köcsögdudával járó regösökre. A szöveg már kissé elhemályosult, talán össze is keveredett, a dallamra nem emlékeznek, de nem sokban különbözhet az általánosan elterjedt regös dallamtól. Így emlékezett rá Jula néni /az igazsághoz tartozik, hogy énekelni nem tud, nincs zenei hallása! Nincs áriám!"- de rendkívül jó az emlékező tehetsége/ :

Haj, regó rajta,

Ennek a gazdának azt is megadhatja az a nagy Úristen.

Két szép tehenet, tehen mellé szekeret, szekér mellé
lőcsöt.

Haj, regó rajta.

Ennek az asszenynak azt is megadhatja az a nagy Úristen.

Egy szép konyhát, konyha mellé tűzhelyet, tűzhely
mellé fát, fa mellé lisztet, liszt mellé túrót,
túró mellé tejfölt, hadd süthessen rétest szegény regőlők-
nek!

Dec. 28. Aprószentek

Ezen a napon ünnepli az egyház Aprószentek napját. Az aprószentek azok a kisgyermek, akiket Heródes parancsára végezték ki, hogy a Názáretben született kis Jézust elpusztítsák - a bibliai munda szerint.

Ezen a napon kerán illet a lánynépnek felkelni, mert már a reggeli órákban járták a házakat a legények. Hajlós fűzfa vesszőből fontak 8, 7, 9 vagy 12 ágú korbácsot, a végét gembra kötötték. A 9 ágú a "kígyóhasú" fenás.

Az ütleg neve: korbács, perzsáva, purzsáva, virgács.

Ezzel főleg a nőket, de a férfiakat, sőt az állatekat is ütötték, hogy valamennyien egészségesek legyenek, megmeneküljenek a következő évben minden betegségtől.

A "perzsáva" szót senki sem tudja megmagyarázni elfogadhatóan. A "perzsávás na légy!" -kifejezésre azt mondják, azt jelenti: "Ne légy megverve, ne kelljen téged megverni!" Úgy látjuk, hogy az értelme már teljesen elhomályosult, s úgy hisszük, a "perzsáva" szó azenes a zsába, ízületi csúz, reuma jelentésével.

Bár a purzsáválás kellemetlen volt, némelyik gerembán ütött, ezért csípett is; mégis illett engedni, mert lenézték, aki nem engedte magát megverni. Akit megkorbácsoltak Aprószentekkor, azt meglecsolták húsvét másnapján.

Az aprószenteki "mendó" a következő:

"Hála Isten, hogy mögértük aprószentek naptját erőben, egészségbe, léleküdvösségbe!

Agy+gya Isten, hogy többeket is érhessünk!

De ne éjén buba, bánatba,

Hanem szép, örvendetős napokba!

Friss légy, jó légy, egészségös légy, kelésös né légy, purzsávás né légy,

Jó szűjő-fenyő légy!

Vizér künnek, bort hezz,

Borér künnek, vizet hezz!

Agy+gyon Isten bort, buzát, békességét, léleküdvösségét!↓

A családon belül a gazda megkorbácsolja a gazdaasszonyt:

"Jó pogácsát süss!"

Nő is visszaverheti a korbácselót, ha ügyes és kikapja a kezéből az ütletet.

Az állatokat nemcsak az egészségért verték meg, hanem azért is, hogy jó tejelők legyenek, jól húzzanak.

A korbácselésért gyerekeknek diót, pénzt, almát; felnőtteknek bort, pálinkát, pogácsát adnak a megkorbácsoltak.

A korbács csak arra az egy alkalomra készül. Jövőre újat kell csinálni. "Má nincs hatása, csak azon az öggy napon."

A korbácsot eldobják, széjjelszedik, eltüzelik.

Egyesek azonban fegyelmező eszköznek használják a családban. Elteszik a szekrény tetejére vagy az ágyfejbe. Ha rosszalkodnak a gyerekek, azzal verik el őket.

Az aprószenteki korbácselés egyaránt szokása volt a katolikusoknak és a reformátusoknak. Ma már azonban kihalóban van.

Disznóölés

A téli, hideg időszak szokásai közé tartozik. Minden családban nagy esemény ma is. Igaz, a felnőtteknek főleg munkát jelent, de a gyerekek számára csupa élvezet.

Ennél a tevékenységnél sem szabadett elsietni vagy elmulasztani semmiféle védekező vagy biztosító cselekedetet, hanem mindent a rítus előírása szerint kellett tenni. Hiszen mennyi izgalmat éltek át azóta, hogy az állatot hízóba fogták! A hizlalást sem lehetett akármilyen napon elkezdni! Kedd és péntek tiltott nap erre is!

Ügyelni kellett, hogy meg ne renthassák: szemmel verjék vagy koporsószöveget verjenek az ól deszkájába!

Ha elment az étvágya, káposztávak kínálták. Ha beteg lett, bemeszték a hátát. Szemesvízzel kúrálták.

Ha végül sikerült megóvni minden bajtól: rentástól, betegségtől; meg is hizott szép gömbölyűre; jó hideg időben kitűzték az ölés napját. Legszerencsésebb időszak erre a két ünnep: karácsony és újév köze.

A napra is kellett vigyázni: kedd, péntek és 13-a ne legyen!

A kezdőszerep a férfiaké ~~van~~ ezen a napon. A disznóölőn, bölléren kívül ~~kell~~ 1-2 lefegő is. Ezeket pálinkával jutalmazták. Amikor a cecát az ólból kihúzzák, először körülfuttatják az udvaren, hogy jól kifelyjen a vére, jó puha legyen a húsa. Utána aztán ügyesen el kell kapni, s jó erősen lefegni, hogy azért ne sokat fussanak utána!

Szurásker kelet felé fordítják, hogy a szalennája meg ne remeljen.

A bal oldalára fektetik először, a fejét a lejtő felé fordítják. Alája rakják a szalmát. Erre az öröme már lehet egyet inni a pálinkából!

"A Liberékné⁺ dec. 10-én levágták a disznót. Amikor leszúr⁺ták, bemöntek pálinkázni. Addig a szóma alu kibujt a disznó és észalatt. Gyűnnek ki, nincs sēhun! A rétön tláták mög."

"Mögöték má a disznót, közbe émöntek inni. Ezalatt a legényök évitték a disznót. Mög+gyujtották, lēégött a szóma, a disznó mög nēm vót sēhun! De asztán visszaheszták, miker má jó kinevették őket."

A pörzsölőszalmát szalmacsutakkal kell meggyújtani, hogy a hús meg ne kukacosedjék.

Pörkölés után a csöcseit levagdossák és beszórják az ólba, hogy jövőre sok kismalac legyen. Közben azt mondják: "Fele göbe, fele kan."

Felbentás közben nevetni kell, hogy vastag legyen a szalenna.

A disznó körmét meg a "meleg+gyűrűt" a gyerekeknek szekták ajánlani, hogy húzzák az ujjukra.

A gyomrából régen levest főztek. A vastagbelébe liszteshurkát töltötték.

A megtöltött hurkát zab-vagy búzaszalmára kell tenni, s amikor leveszik róla, a tyúkólba rakni, hogy jó tejók legyenek. Régen kukericakását főztek, jól megzsírozták, rá sült húst, hurkát, kolbászt tettek, úgy vitték kóstelóba. Kóstelót annak vittek, akitől ők is kaptak. Amikor kapja valaki, akkor "jó szokás, tartsa meg az Isten!" de ha vissza kell vinni, bizony "rossz szokás" ez!

A cigány is azt mondta, hogy "majdnem evett" disznóölös kását, amikor vitték a szomszédba.

A kóstelóba vitt tányért nem illett elmesni annak, aki a kóstelót kapta: hogy jövőre is jó zsíros legyen a disznó.

A disznóölös kását nemcsak kóstelóba vitték, hanem azt ette a család is, rátéve a húsfélét, de a hurkába is kukericakását töltötték a parasztházaknál. Később hajdinával, ma pedig rizzsel készítik a hurkát.

Este disznóölésés vacserára hívták a rokonokat, közeli ismerősöket. A lábedi disznótornak nincsen kialakult rituáléja, legalábbis erre senki sem emlékezik, még a legöregebbek sem. A TV 1974-ben felszólított bennünket, hogy ha lennének érdekes disznóteres szokásaink, köszöntőink, nálunk vennék fel a tervezett műsorukat. Akkor sok embert megkérdeztünk, de sajnos, erre egyértelműen nemleges választ kaptunk.

Ami azonban valóban megvan: az a nyársdugás.

A disznóöléses házhoz este a gyerekek, legények 1-1 csoportja bezörög. Mire kijön valaki a házból, már senkit se látni: elbújtak a közelben. Sokáig botjuken: a nyársen van hely sokféle jónak: kolbásznak, hurkának, pecsenyének, bürkének.

A nyársra tréfás kérő levelet kötöznek, amelynek szövegébe sek illetlen, sőt trágár szót is beleszórnak. A furcsa az, hogy nem is sziteknek, hanem előre fenyegetésnek szánják, hogy feltétlenül tegyenek rá valamit.

Ez szerintünk nem szép szokás, pedig sekan igen jót mulatnak rajta!

Példának ideírunk egy szelid változatot tanulságul:

"Jó estét kívánunk a házigazdának!
Messziről jöttünk, nagyon megéheztünk,
kérjük, tegyenek a nyársra kenyeret, húst, hurkát, kolbászt!"

Egy "költői" változat:

"Köszöntjük e háznak gazdáját,
Hallottuk a disznónak rivását.
Kívánjuk ez alkalemmal az egész családnak,
Érezzék magukat jól a teros vígságban!
Tegyenek nekünk is kóstelót a nyársra,
Várjuk kint a padon, hezzák az utcára!
Ha pedig nem adnak a sek jó hurkából,
Kergő gyomerral muljanak ki a világbul!"

Lehet, hogy ez a szokás óvó-védekező céllal keletkezett, rontás -megátkezés elleni védekezésül. Mint ahogyan a kérő vándoroknak, szegénynek, garabencsiásnak sem szabad megtagadni a kérését, mert bajt küldhet a házra. Erre mutat a "Messziről jöttünk, nagyon megéheztünk"-kifejezés.

Dec. 31. Szilveszter

Az év utolsó napján szerettek volna kisség a jövőbe nézni. Ezért tollaspogácsát készítettek a családtagok nevével. Akinek a tolla elég a pogácsán, az a következő évben meghal.

H / RONTÁS - A RONTÁS ELHÁRÍTÁSA

A rentásnak különböző fajtái ismeretesek:

a / Szerelmi rentás.

b / Egészségrentás : ember
állat
vagyon.

c / Szerencserentás.

A rentás neve másképp: tétemény. Aki ellen rentást tettek, az téteményben van.

Kitől eredhet a rentás?

a/ Az illető rosszakarójától, ellenségétől.

b / Beszerkánytól.

c/ Ludvérctől.

d/ Szépasszenytől.

e/ Garabenciás diáktól.

Egyéb ijesztő szörnyek, hiedelmek:

ördög, földi ördög

patkány, fedélpatkány

menyétasszony

kígyó

gyík

pucek.

A rentás módjai

1. Elátkezés szóval.

A legkülönfélébb módjai lehetnek az illető szókinsétől, hiedelemvilágának gazdagságától függően.

"Hegy az Isten az akasztófátu sesë" mentsön mög! Akasztófáru hullen lë a csented! A fölségbe lekó nagy Isten....!"

"Bence Örzse átka fogamedott még a Zsöllér Gërgó Jóskán."

"A Kulcsár Lajos, amikor kicsi vót, rossz vót. Az any -
nya menta neki mindig: A rosszabb ögye ki a szömd világát!
Mög is vakut!"

Kulcsár Lajos ma is él. Aknász katona velt, a II. világ-
háberu után aknaszedés közben vakult meg. A felszabadu-
lás 30. évfordulója alkalmából magas kitüntetést kapott.

2. Szemmelverés, rácsedálkozás

Akinek vastag, összenőtt szemöldöke van, kisgyermeket,
szép nőt vagy férfit, szép állatot, vagyontárgyat ver-
het meg szemmel.

3. Ráböjtölés

9 napot megböjtölnek, közben állandóan valakinek a vesz-
tét kívánják.

4. Mögötetés

a/ "A vakcsibét mögötették vele."

Ezt elsősorban szerelmi varázslásra használták fel.
Ma már csak tréfásan mondják annak jelzésére, ha egy
legényt megfogtak egy lány számára. Valószínűleg a-
zenban varázslás emléke. Azt gyanítjuk, hogy a csibe
szemét bent hagyták a fejben, s úgy kívánták a ha -
tást elérni. Van olyan család, ahol most sem veszik
ki a csibe szemét.

b/ Ha a férfit meg akarta fogni a nő, "babénás pogácsát"
készített, amelybe saját körmét, haját, szőrszálát
gyúrta.

c/ Havibaját balegyúrta fogácsába.

d/ Izgató hatású, szerelmi iggalmat kiváltó ételt, italt adott neki.

e/ Ha bűnös szándékkal vagy bosszúból a vesztét akarta valakinek, esetleg lassan ölő mérget adott be neki. Erre Láboden még általánosságban sem hallettünk példát.

5 / Tétemény, rontó szándékú varázsló cselekedet

a / "Babot főznek alának feló vizzê, viszherta fává főzik mög, abba pénzt, fekhajmát, asztali sôt, fűjet tősznek, rossz fésüt, haját, cérnaszálakat; asztán az egésszet kiberity+tyák a körösztütra. Közbe nem szabad hátranézni, szóni sê senkinek. A,ki belelép, az téteménybe esik."

b / "A nagyapa jött haza a kert végéről. Az árekbán vízvolt és egy vadonatúj cseréppohár, abban 3 darab vöröshagyma. A nagyapa fölvette, másnap tele lett a keze keléssel.

Lehet úgy is, hogy ha valakinek kelése vagy sebe van, azt pénzzel "lehúzza", és hasonlóképp a keresztütra dobja, esetleg az előbbi keveréssel együtt. Ilyen módon elveszíti a kelést. Aki abba belelép vagy megfogja, az elragadja a kelést. Ezeket általában nem személyre szólóan, hanem csak annak szánták, aki véletlenül arra megy, hiszen nem lehetett előre pontosan kiszámítani, hogy éppen az illető lépjen bele.

"Egyszer édesanyám felvett egy kétferintest; mire hazáért, főkény nőtt az ujján."

c/ Ruháját eltemetni: ahogy a ruha a földben rothad, úgy
served el a gazdája is.

"Ágya szómájává begyójtanak: mökkapi a szentantaltü-
zét."

d/ Felszedi a lábanyomát és a füstre teszi.

e/ Levat úgy tudnak megrentani, ha a szőréből visznek el.

f/ Vetést, terményt is meg lehet rentani.

g/ Bajt lehetett kapni úgy is, ha valaki "lóheverés"-be
lépett.

A rentást könnyen elkaphatja az ember, de nehéz elhárítani.

Megelőzni lehet a rentást esetleg:

a / Keresztvetéssel: kéz élével

nevetlen ujjal

késsel kenyérre

meszeléskor meszelővel a sarkekra.

b / Feháskodással: meszelés előtt

lámpagyújtáskor

vetéskor, ültetéskor

az első kapavágáskor.

c / Köpködéssel:

ha megcsodálnak egy kisgyermeket, 3-szer kell mondani
köpés kíséretében: "Te csúnya!"

gyereknél, ha idegen jelenlétében sír

kisberjúnál, kiscsikónál

"Háremszer mökköpkötte a péntölit, asztán huszta vele
fejtü léfelé: Aki lészart, lönyallen!"

Pénzt találva, kapva: "Apád, anyád ige gyűjjon!"

"Miker jószágot attak e, a kezibe köpött, úty fektak ke-
zet."

d / Piros szalaggal, ronggyal:

Kisgyermeknek piros szalagot kötöttek a kezére.

Kisgyermeknek állatnak "piros renygyet köttek a két szarva közé: aki mögláti, a renygyra vesszön a szöme, né az igézésre."

Ha a megelőzés késő vagy nem használ:

a / Szemvizet kell csinálni

"Szömverés, rácsedákezés esetén szömvizet csinyátak három szöm szennyê, Ha sipót, az egészset az üstökbe köllött háromszor fölönteni: Aki lészart, lënyallen!"

"Szótalan /szóllatlan/ vizet kő hozni a kutru / vagyis közben nem szabad senkihez se szólni, nevetni, hátra nézni, de hozzá sem szólhatnak/. Hárem parazsat kő beledebni három köröszt alatt: Atya, Fiju, Szentlélok.Éty szenyre három körösztöt köll vetni:Éz asszenyé, ez emböré, ez lëjányé!"

"Ha sipó a szeny, akker mög vót verve szömmê. Amöllik felhasználná susteregva lëmögy, az verte mög szömmê: az asseny, az embör vagy a lëjány. Ha nem sustereg, akker nem szömverés, hanem más bajja van."

Ezután felmegy vele a padlásra és az ott levő nagy gerendán háromszor átveszi a tálat, de közben szüntelen imádkozik.

"Azzâ a vizzê mök kő mesogatni a szömverésöst, a többit aláönteni."

b/ A következőképpen is lehet:

3 Miatyánk, 3 Hiszekegy elimádkozása után parazsat kell tenni a "szóllatlan" vízbe: "Föllü gyütt, főnek möny+nyön, allu gyütt, alának möny+nyön; szökétü gyütt, szökéhö möny-

nyön; barnátu gyütt, barnáhó möny+nyön!"

Ha lementek a parazsak a víz alá, szemmel verték meg. Ha nem, akkor más baja volt. Ezután a kezét a vízbe mártotta, és a beteg szájába csöppentett belőle.

Egyesek szerint nem volt jó a kútvíz, hanem "főnek felóbu" /észak felé folyó vízből/ kellett hozni.

A vizet bokros helyre kellett önteni, ahol senki sem jár, hogy bele ne lépjenek.

"Beker, virág tujibe köll elönteni, hogy abbu nyüjjön!"

"A Beres Jóska bácsi egyszer csinálta a kéményt. Bement a szobába, és tett be valamit, ami éjjel csörgött. Átmentünk a Szabó nénihez, és azt mondta, hogy ha tettünk volna parazsat a májterba, akkor nem lett volna ez."

"Egy embernek feldagadt a feje a lakodalemban. Amikor az emberek észrevették, nagyon megijedtek. De egy asszony nem ijedt meg, hanem egy üvegbe parazsat tett, meg fadarabet meg köveket, és vizet öntött rá. Ezzel megöntötte az embert. Reggelre leapadt a feje."

"Aki szivbajos volt, annak az ingét vagy a szoknyáját keresztüldebták a háztetőn, és elásták a földbe. Akkor elműlott róla."

"Ha valaki fél az ártalemtől, akkor ha megy valahova, fordítva vegyen fel egy ruháját!"

"A söprűből ki kell venni kilenc szálat, meggyújtani, beletartani vízbe, és ha a parázs a vízben összekapaszkodik, akkor szemmelverés történt. Közben "visszafelé" kell számolni: ~~Semnemgy, Semnekettá, xxxxx~~ "Sem nem egy, sem nem kettő...."

Mári néni imádsága, amit ilyen esetekben mondani szokott

"Égen mene egy madár,
 De nem madár, szárnyas angyal,
 Szárnya alatt igaz hitbe és reménybe szent oltár.
 Boldogasszony kitekintett napkelet felől,
 Ott lát egy szép szentegyházat,
 Kívül aranyos, belül irgalmas,
 Az Úr Jézus Krisztus térdig vérbe, könyéig könnybe.
 Szerelmes szent fiam, Gábrriel szent angyal,
 Menj el fekete földnek színére,
 Ottan hirdesd számból való szent igéket!
 Aki ezt reggel-este háromszor elmondja,
 Velem fogtok élni,
 Negyven nappal előbb megjelöntöm, melyben meg fogtok halni;
 Annak szép virág+gya,
 Üdvözlég, Mária! Engem Jézus talált,
 Ajtómba körösz, t
 Szobám közepén szűzkerona.
 Már gonosz, előlem távozz,
 Mer én mögölégettem az Úr Jézus Krisztust,
 Halálával, vérével mögváltott."

Az ima szövege már romlott, lehet, hogy több imából keverte össze, s a használati utasítást is mindig elmondja benne.

b / Ráolvasás

Kelés, főkény, szeplő esetén.

Keresetlen csonttal , vassal háromszor lehúzni, s azt mondani: "Szállj el!"

Hátrafelé el kell dobní, s aki felveszi, arra rá-
száll.

A ráolvasás szövege:

"Új hold, új király,
hínak engem vendégségbe,
de én nem mögyök,
magam előtt êkúdom a fóként."

"Dezjó fel szokott kelni éjjel és ki akart menni, de nem tudott, mert az ajtó be volt zárva. Akkor anyu csinált neki tarisznyát, tett bele kenyérmorzsát, fokhagymát, és kést tett a feje alá. Azóta nem kel fel éjjel."

!Ezt a történetet 1975-ben mondta el egy iskolás cigánylány./

TERMÉSZETFELETTI LÉNYEKTŐL
EREDŐ RONTÁS

Beszerkány

A nép úgy tartja, hogy valaha a beszerkányok itt éltek a többi ember között. "Tudalmuk" volt, rentani, igézni tudtak. Még ma is tudunk néhány öregasszonyról /az egyik a közelmúltban halt meg magas korban/, akikről azt mondták: "Ez beszerkány!" Ma azonban már inkább tréfás értelemben használják, olyanokról, akik jóselni szektak. Titekzatesan beszélük róluk, hogy "babénálni" szektak, de erről senki sem beszél konkrétan. "Szemvizet készíteni", ahhez nem kellett beszerkánynak lenni, azt akármelyik öregasszony megcsinálta.

Volt ugyan a felszabadulás előtt a községben egy híres javósasszony, aki foglalkozásszerűen /bár hivatalosan tiltva, de elnézva/ "öntött". Vele külön fejezetben foglalkozunk.

A beszerkány név ma már inkább csúnya, visszataszító vénasszonyt jelent. Aki hisz a beszerkányban, azt természetfölötti, csedás tettekre képes lénynek tartja. Annak nincs emberi teste, nem is látható, csak a gonosz tetteit és azok hatását észlelheti az ember. Ma már tehát nincsenek beszerkányok, régen azonban voltak!

Azt tartották régen, hogy Luca napján a beszerkány összeszedi a favágítón a forgácsot, és csemóra rakja a keresztúton. Ha valaki átlépi vagy bebelép, az sekiáig nyomja az ágyat, ha bele nem hal.

Aki Luca-széket csinál, azt karácsonykor elviszi az éjféli misére, a templom végében a szenteltvíztartónál arra feláll, és az meglátja a beszerkányokat. Szarv van a fejükön, öklelni akarnak. De ha akker megijed, elveszti az eszt!

Aki cirekseprű ágával vagy tölgyfa gyökerén kelt nyírfaággal bűvös kört rajzol, abba beleáll, annak nem árthatnak, de teljesítik a kívánságát.

A beszerkányfelveheti macska, béka, ló, tyúk, medve, szalmaszál vagy villanyeszlep, stb. alakját .

"A"papa ment haza éjfélkor, és egy bárány ment előtte. Megfogta, hazavitte és megkötötte. Reggel, amikor a kokasok kukorékoltak, kiment, hogy megnézzze. Már nem volt ott a bárány, csak amivel megkötötte."

"Egy asszonyt úgy hívtak, hogy Rinyai szüle. Elment egy másik asszonyhoz. Fölment a padlására, huzogatta a gyerekkecsit, zörgött, és a lyukon kukoricaszemeket dobált le az asszonyra, amikor aludt. Mindig azt mondta neki, hogy a boszorkányok voltak, és az asszony félt."

"Egy asszonymak a tehene nem akart tejet adni, mert egy boszorkány megrentette. Az asszony elment a boszorkányhoz és meg akarta verni. A boszorkány azt mondta, hogy menjen haza, a tehén ad tejet. Adott is két kannával."

"Újévkor egy asszony gúnárrá változott, és úgy ment a szomszédasszonya udvarába forgácsot lopni a tuskóról. A vendégek meg kint voltak az udvaren, meglátták a libát. Megdobták, és eltörött a szárnya. A háziasszony elment a szomszédba. Látja ám, hogy a szomszédasszonya az ágyban fekszik, és el van törve a karja."

"Egy asszony csikóvá változott, szaladgált. Egy legény elvitte a kovácshez patkoltatni. Amikor este otthon visszaváltozott, belefeküdt az ágyba. Mikor mentek hozzá, látták ám, hogy kezén-lábán ott a patkószeg nyoma!"

"Elment a legény a mátkájához. Az úton talált egy lovat. Ez a ló tulajdonképpen boszorkány volt. A legény elvitte a kovácshez, és megpatkoltatta. Az úton újra elengedte. Másnap reggel a boszorkány nem tudott felkelni, mert kezén-lábán patkó volt."

"Egy asszony békává változott. Elment a szomszédba, és megfejte a tehenet. Reggel, amikor az ember fejt, békák ugráltak ki a te hén tőgyéből."

"Egy embert megnyomtak a boszorkányok. Mondták neki otthon, hogy gatyamadzaggal fogja meg, ha újra eljönnek. Az ember

úgy is tett: hát egy ló volt! Az ember elvitte a kovácshoz, és megpatkoltatta. Másnap mondták, hogy az öregasszony beteg a faluvégen. Az ember elment hozzá, és látta, hogy mindkét kezén és lábán patkó van. Az asszony azt mondta az embernek, hogy vigye el a kovácshoz, vetesse le róla a patkkót. Még azt is mondta, hogy meg ne tudja senki, mert az embert széjjeltépik a beszerkányek."

"Erzsi néni apja egyszer hazajött a berekből, mert ott lakott. Reggel kiment és befogta a csikót. A csikó régen volt befogva, és sokat ugrált. Az ugrándezés után kifáradt, és a hidegben megfázott, megbetegedett. Egy asszony azt mondta a gazdájának, hogy viaszos vízzel mossa le a lovat, és vágjon le a hajából /sörényéből/ egy mareknyit. Azután pörkölje meg vele a ló hasát. A gazda meg is tette. De nemsekára a ló megdöglött. Keresték azt az asszonyt, de nem találták sehol. Másnap mondták, hogy beszerkány volt."

"Egy ember ment haza bálból a réten át. Látta, hogy ott sok szép lány táncol. Odament, ő is beállt táncolni. A kalapját levették a fejéről, másikat tettek helyére. Zsebét megrakták pogácsával. Éjfélkor vége lett a mulatságnak, mind eltűntek. Az ember egy vályúval táncolt, a fejében egy száraz tehén-szar volt, a zsebje tele volt lópiszekkel. A beszerkányek bántak el vele."

"Egy asszenynak a kisfia /kb. 2 éves lehetett/ meghalt. A házban mindenki nagyon szomorú volt. Már fel is ravatalozták, csak a kepersőfödél nem volt még rátéve.

Ottkint az udvaron hirtelen nagy kiabálás, nevetés támadt. Egy fiatal fiú kiment megnézni, hogy mi történik kint. Ahogy kilépett az ajtón, a sok beszerkány mind odasereglett. A fiú nemsekára betántorgott, csupa kék-zöld felt volt az arca, ke-

ze és az egész teste. Csak ledőlt az ágyra, és nem szólt semmit. Az asszony még egyszer meg akarta csókolni a halett kisfiát, de csak egy szalmababát talált helyette. A beszerkányek elvitték a fiát. Az a fiú, aki kiment, másnap meghalt."

"Két ember kiment a temetőbe lovát legeltetni. Az egyik elaludt, a másik elment valahova. Arra mentek a beszerkányek kecsival. A kecsinak kitörött a tengelye, és az alvó ember lábából kivették a csontot, azt tették helyébe. Az ember felébredt, de nem tudott lábra állni, és a társa vitte haza. Egy év múlva elmentek ugyanoda, és az ember a beszerkányektől visszakapta a lábszárcsontját."

Máté Kata kútja. /Dülönév lett belőle Lábodon./

Máté Kata beszerkány volt. A szeretője megtudta és elhagyta. Ő elkeseredésében elbarangolt az erdőbe, és ott egy kútba vetette magát. Minden éjjel éjfél előtt 5 perccel feljön, és körbetáncolja a kút környékét.

"Egy lányt kérettek. A macska fenn ült a kályhán, és aludt. Egyszer csak leesett és megszólalt: "Ej, de nagyot estem!" Eből tudták meg, hogy beszerkány volt."

"Egy fiatal házaspár együtt élt egy öregasszennyal. A fiatalok karatni jártak. Mikor ebédeltek, mindig egy béka ugrált körülöttük. A harmadik napon a fiatalasszony megunt. Mondta a férjének, hogy vágja ketté a békát, ne ugráljon mindig körülöttük. A férje ketté is vágta. Mikor hazaértek, látták, hogy az öregasszony kettévágva fekszik az ágyán. "

"A beszerkánynak úgy kell köszönni: Bőrömbutty, öreganyám!"

"A beszerkányok igen kevesen voltak, ezért egy asszonyt fel akartak avatni beszerkánynak. Megbeszélték, hogy éjjélkor találkoznak egy házban. Pontosan 12-ker ott is voltak mind. A kémény alatt kemence volt. A beszerkányok felálltak a kemencére, lábuk közé vették a söprűt, és azt kiáltották: Kéményen ki, semminek neki!- Az, akit fel akartak avatni, véletlenül így mondta: Kéményen ki, mindennek neki! Neki is ment mindennek, összetörte-zúzta magát, és visszaesett a kemencére. Reggel félholtan találtak rá."

"Egy fiatalember elment a szemszéd faluba a menyasszonyához. Tíz óraker hazaindult. Ment-ment, de csak nem ért haza. Miker elindult, egy nagy erdőt látott maga előtt, de miker kiért belőle, mindig a menyasszenya kapujában találta magát. Reggel, miker kivilágosodott, kérdezték tőle az emberek, hogy még nem ment haza? Elmesélte, hogy mi történt vele. Azt mondták neki, hogy rossz fűre lépett. Ő mindjárt tudta, hogy a beszerkányok cselekedték ezt vele."

"Elment egy ember a feleségével szántani. Szántanak, egyszer csak jön ki az erdőből egy nagy medve. Ráül az asszony hátára. Majdnem agyennyomta. De az ember a medvét nem látta. Gyorsan föltette a feleségét a kecsira, és elvitte a javósasszonyhoz."

"Egy katona lövöldözött az erdőben. Amiker kiért a tisztásra, látott egy nyulat. Meg akarta löni, de akkor látta, hogy a puskacsőből asszonyok ugrálnak ki."

"Ha varangos béka jön a házba, akkor beszerkányúzó mondókat kell mondani: Beszerkány, el válád,

Szerencsét hozz énnem!

Ha nem hozel szerencsét,

Ember többé soha ne légy!

Hogy szerencsét hozzon, kecskerágító-boker ágával söprűre kell tenni és úgy kivinni, akkor többé nem jön vissza, de szerencsét hoz.

A boszorkány tulajdonságai

Tud rentani, szemmel verni;
 elviszi a tehén és más állatok hasznát;
 elviszi az anyatejet;
 elveszi a növény termékenységet;
 betegséget okoz;
 megnyergeli, megszopja, megnyomja, tévútra vezeti az embert;
 megrentja a tejet, vaját, kenyeret;
 de ha szívesen bánnak vele, szerencsét hoz a házhoz;
 ki tud vezetni alvó embert tükörrel;
 nem tud meghalni, amíg át nem adja a tudományát.

"A mamámat nyergête a boszorkány."

L u d v é r c , t ű z e s e m b e r , f e j e - l ó

Sokat emlegetik a ludvércet, amely felül ember, alul ló.

Tulajdonsága, hogy tüzes, tüzet csihel.

Nem lehet látni, mert csak éjjel jelenik meg, de ha felgyújtják a lámpát, rögtön eltűnik.

"következő mondókát gyűjtöttük:

"Ludvérc szurkál, beszerkány nyem,

mit nem mondasz, én nem látom

itt gügyüni mellettem,

jaj, de sokat szenvedtem!"

Kabyar Lidi néni mesélte:

"Fijatalasszen keromba mögnyemott éjjé fektömbe a ludvérc.

Két nagy lába vót, asztán nagy, hesszi teste vót. Tüzet ukádett rám. Ráút a mellemre, asztán nyemott. Úgy érintközött velem. De másnap asztán mökhusztam Benedök-napi fokhajmávâ az ajtót, az ágyba mög kést töttem. Zörgette jám az ajtót, de nem gyühetött be! Mög a kerbe a háskót /kis fél ajtóféle/ is mökhusztuk. Az édösapán éjjeliór vót, az látta."

"Egyszer egy kocsis hajtetta a könnyű lovait. Egyszercsak elnehezedik a kocsi, mert ráült a ludvérc. Hosszú eszlep alakja volt. Ezt a kocsis nem vette észre. Mikor hazaért, akkor a ludvérc leszállt a kocsiról és elment. Ekkor észrevette a kocsis, és nagyon mérgeződött. Ej, ha én ezt tudtam volna, nyakad közé vágtam volna! Hát ezért voltak olyan nehezek az én lóvaim!"

"Volt egy ember, akihez éjszaka bejárt a ludvérc. Alkenyater már ott ült az istálló tetején szép menyecske képében, este pedig bement az istállóba. Egyszer aztán az ember elmond-

ta társainak, hogy őhez mindig bejár a ludvérc. Amikor alkonyodott, a társai lesben álltak. Miker látták, hogy ott van, bekötözték az ajtót gatyamadzaggal, betömték a kulcslyukat fekhagymával, és rárontottak a ludvércre. Ütötték teljes erejükből. Reggel aztán megnézték, hogy mit ütöttek: hát egy kupac széna volt ott!"

"Az asszony 3 hét alatt kiköltötte a hóna alatt a tejját. Aból lett a fekete ludvérc. Utána kezdett beszélgetni az asszennyal. Mindig azt kérdezte: Mit? Mit? - Amit mondtak neki, azt hozott a házhoz."

"Beteg volt a néni, és egy szarvas odament az ajtajához. Be nyomta az üvegajtót, és bedugta a szarvát. Ekkor az asszony elkezdett imádkozni, mire a szarvas visszahúzódott."

"Miker a nagyapám kisfiú volt, kivitte a nagyanyja a rétre, és megmutatta a Rinya-árok mentén imbolygó fényeket: Kisfiam, nézd, az ott a ludvérc! Megjelenik és eltűnik!"

"A papa legénykorában eljárt kukoricát fosztani. Éjfél tájban mentek haza többen a barátaival. Egy nagy ló a papám elejbe állt, és majdnem fellökte, de a társai nem látták."

"Amikor nagyapám fiatal volt, Flóri-pusztán volt szekeres béres, az apja pedig ott volt majorgazda. Nagyon jól álltak, bivalyteheneket fejtek, egyszóval fürödhetek tejben-vajban. Amikor nagyapám 21-22 éves volt, vőlegény lett. A menyasszonya itt lakott Lábodon - ott, ahol a Bóla lakása van - a Liber családban, ahol heten voltak testvérek. Így nagyapámnak elég távolba kellett látogatóba járni a menyasszonyához. Akkor is

csak este tehetette, és éjjel haza kellett menni, mert másnap a munka várta.

Abban az időben az volt a szokás, hogy aki vőlegény vagy menyasszony volt, "nyálás" fonalat viselt a derekán, hogy minden kísértéstől mentes legyen. Nagypámen is volt ilyen. Egyszer az történt nagypámmal, hogy a menyasszonya meglátogatása után még azon az estén átment Hosszúfaluba is a nagybátyjához, aki az ottani uraságnál szolgált, mint parádéskecsis, azt is meglátogatni. Bizony éjfél volt már, mikor útnak indult hazafelé. Akkor történt meg vele a kísértés.

Mikor a felső faluvéghez közeledett, egy kapuban egy hatalmas emberi alak szólt rá: "Hány óra?" Lehetett úgy két és fél méter magas. Nagypám nem szólt rá semmit, ment tovább. Az utolsó ház kapujából felrepült egy kotlóstyúk sok csirkével, majd a kalapját sederták le, de nem ijedt meg, mert védte a nyálás fonál. Ment tovább, és azt vette észre, hogy megye előtt egy fekete tyúk. De nem törődött a kísértéssel, csak folytatta az útját. Egész a Nagy Ferkó házáig - most az Iván Jóska lakik ott - kísérte. Ott eltűnt, úgy, ahogy jött. Így nagypám tovább folytatta az útját hazáig. Mikor hazaért, a sok izgalomtól kirázta a hideg és belázasedett; de a kísértés érvénytelen volt, mert megvédte a nyálás fonál."

"Régen történt, még az 1800-as évek vége felé. Ott, ahol Lábod községet és Rinyahosszúfalut elválasztja az ún. Büdös-árok /ma már Rinyahosszúfalu is Lábodhoz tartozik, annak egy része, szinte egybeépültek/; ott, ahol az országút átmege az árkon, régen egy nagy téglahíd volt, azon közlekedtek a handók.

Volt abban az időben Hosszúfaluban egy Feder Ferenc nevű bácsi, ott lakott, ahol az utóda, Kis Feder Ferenc lakik. Ezt a bácsit Bógós Ferkónak hívták, mert egy bandában mint bógós működött. A zenekar tagjai szétszórta éltek a környéken; ha valahol muzsikálni kellett, üzentek egymásnak. Ha tehát a Ferkó bácsinak üzentek, az fogta a bógóját, és elindult az adott helyre.

Csak baj volt azzal a téglahíddal, mert azon keresztül kellett menni, de ha éjfél tájban volt az idő, az átkelőket ijesztgette a hídon valamiféle szellem, vagy ahogy mondták: tüzesember. Ha a Bógós Ferkó bácsi valahol elkésett és éjfél tájban ért a hídra, elejbe állt a tüzesember. Nem eresztette volna át, de ott volt a nagybógó: levette a hátáról a Ferkó bácsi és elkezdett bógózni, erre a tüzesember eltűnt.

De egyszer baj lett. A bógót a mulatságban hagyta, mert másnap is arafelé kellett muzsikálni. Éjfél volt, amikor a hídrahoz ért. Elébe állt ám a tüzesember! Ferkó bácsi akkor a híd mellett akart átmenni, de a szellem egyik oldalon sem engedte át. Addig küszködött az öreg a rossz szellemmel, míg elmúlt az ideje, mert 1 órára el szokott tűnni. Akkor aztán összetörve hazaballagott, mert nem messze lakott, de olyan rosszul lett ijedtében, hogy kirázta a hideg. Vasárnap hiába várták a lakodalomban, nem tudott elmenni. Ugy megviselte a betegség, hogy bele is halt."

"A két falu közt levő Büdös-árok mellett levő réten berek volt. Itt szoktak lovakat legeltetni, éjjel. Csak az volt a baj, hogy ott legelt egy olyanféle ló is, amelynek nem volt törzse, csak nyaka és feje, úgy hívták, hogy "feje-ló."

Történt egyszer, hogy apámmal én is elmentem egyszer Hosszúfaluba malacokért. Az áldomásivás miatt jól elkéstünk. Beesteledett, és olyan nagy köd ült a rétekre, hogy nem lehetett messzebb ellátni. Ez október végén lehetett. Odaérünk a hídhöz, apám odamutat az ostornyéllal: Nézd, fiam, ott a feje-ló! Hát én csak nézem megszeppenve, látom ám a lófejet, hogy legeg. Megijedtem erre, odabújtam apám oldalához. Csak akkor nyugodtam meg, amikor már bent jártunk a házak közt.

Erre most már meg tudom adni a magyarázatot. Olyan nagy köd volt, hogy a lónak a testét nagyrészt eltakarta, csak a feje és a nyaka látszott ki; de akkor a régi babonás világban mindenféle boszorkányságot kitaláltak."

"Régebbi időben volt még. Az iparosok fuvaroskocsival vitették el az árujukat a vásárba. Egyszer egy fuvaros vitte a falujából a szabómestert a vásárba. Nagy vásári láda volt a kocsin, meg a sátorponyva és a sátorcövekek. Egy erdő mellett mentek. A lovak oly nagy erővel húzták a kocsit, majd beleszakadtak, izzadtak; pedig máskor ezt a terét futva is könnyen röpítették. A kocsis mérgelődött, hogy mi lehet az oka; szidta a lovait, egyszer aztán hátratekint. Hát uramfia! Ott ült a tüzesember a sátorrudakon, melyeknek a vége hosszan kilógott a kocsiból. Na, erre a fuvaros olyan nagy káromkodást vitt véghez, még a szenteket is emlegette. Ekkor a tüzesember lemaradt, mert a káromkodás és az ima megijesztette. A lovak ekkor úgy megkönnyebbedtek, hogy egy trappban futottak tovább a megszokott terével."

"Egyszer kocsival mentek este. Egy hídhöz értek. A lovak megálltak, nem tudtak tovább menni, mert ott állt a tüzesember."

Garabonciás

Valamikor régen a tanyákon és pusztákon megjelent egy tőzemberz szakállas, rongyos ruhájú, hosszú hajú férfi, aki aludttejet kért. Ha kapott, elment tovább, és nem történt semmi. De ha nem kapott, nagy szelet, vihart támasztott, és abban eltűnt.

Odament az aratókhoz, és ennivalót kért tőlük. Elutasították, hogy menjen dolgozni. Akkora vihar lett, hogy összedobálta a képeket, alig tudták összeszedni. Bosszúból tette a garabonciás.

Másrészre nyargaló lovasokat láttak a levegőben, vagy sárkányt, amely eltűnt a felhőben, és nagy vihar, jégeső lett belőle.

Angyal

Kevésbé ijesztőnek, inkább segítőnek képzelik. Vallási eredetű.

"Ha kisgyerek álmában nevet, az angyalokkal játszik."

"Mindig körülöttünk vannak."

"Nem szabad rosszat tenni, mert látják!"

Ö r d ö g, _ _ _ f ő d i ö r d ö g _ _ _

Éjjel megkísérte az embereket. Ló- vagy lúdlába van. A tömjénszagtól menekül.

A gyerekeket így szokták ijeszteni: "Né mőnny a kuthó, belehuz az őrdög!"

A földiördög segítségével különleges dolgokat lehet véghezvinni.

Ha valaki tiszta fekete csirke tejását 80 napig a hóna alatt tartja, abból kel ki a földiördög. Olyan picike, hogy gyufás kátulába belefér, abban kell tartani. Állandóan kell neki parancsolni. Pici, szőrös, fekete. Mindenkinek csak egy földiördöge lehet. Csak úgy lehet tőle megszabadulni, ha beleszögözik cserfába vagy nyírfába. Az a fa is valósággal sír!

Ha valaki 20 éves kora előtt meghalt, akkor azt beszélték: Itt az őrdög a faluban! Akkor a 20 éven aluliaknak el kellett menni a templomba imádkozni. Ekkor az őrdög elment a faluból.

"Volt egy urasági kecsis, Pipaszár volt a neve. Ezt a gazdája elbocsátotta, és egy másikat fogadott fel helyette. Az új kecsis befogott, de a lovak meg sem mozdultak, hiába ütötte őket. Az úr elkezdett kiabálni, hogy hívják vissza Pipaszárát. Amikor az felült a bakra, a lovak azonnal elindultak."

"Volt egy ember, aki nem tisztogatta soha a lovát, mégis neki volt a legtisztább lova. Sokan faggatták, de ő csak azt felelte: Sokat ki kellett állni nekem ezért! Ennek az embernek őrdöge volt, s az tisztította a lovát."

"Egyszer egy parádéskecsisnak volt ördöge. A kecsis bent ivott az istállóban a kecsmában, a lovai meg az istállóban voltak. Ott kereste a komája. Nem látott senkit sem, mégis a vakaró és a kefe csattogott a lovak hátán. Az ördög tisztogatta a lovakat. Mikor a komája szóba hozta a dolgot a kecsis előtt, az azt felelte: Jól van, dolgoznak a gyerekek!"

"Egy másik kecsisnak is volt ördöge. De már nem tudott neki parancselni, mert öreg volt a kecsis. Bent tartotta a lajbizsebben. A lajbit eladta egy zsidónak. A zsidó beletette a bugyrába, a hátára csapta és elindult a másik faluba. Mikor egy erdőhöz ért, azt kérdezte tőle egy hang: Zsidó, mikor lesz az egreport /számadás/ ? A zsidó körülnézett, de nem látott senkit. Ment tovább. Egy idő múlva újra hallotta a kérdést, de akkor sem látott senkit. Később odaért egy folyóvízhez, melyen egy bürüt /Lábadon így, t-vel ejtik/ vezetett keresztül. Mikor a közepére ért, megint megszólalt az ördög: Zsidó, most lesz ám az egreport! Azzal belelökte a zsidót a vízbe, aki bele is fulladt."

"Volt egy juhász, Buzás Antal volt a neve. Annak volt olyan tudása, hogy leszúrta a botját a legelőbe, elmehetett akkor akármerre, mert a birkákat őrizte a bot."

"Volt egy asszony, annak egy három éves fia. Az asszony elindult vele a másik faluba. Útközben elfáradtak, leültek és elaludtak. Ezalatt a fiú lábából kilopták az ördögök a csontot."

Jakab áccsal történt, hogy mindig felment a templomtereny-
ra és nem esett le, mert az ördögökkel cimborázott. Hogyha
az utcán ment, akkor is mindig beszélt hozzájuk: Ide menje-
tek, oda menjete! Egyszer a felesége hívta ebédelni, de
nem tudott, mert az ördögök nem hagyták. Akkor azt mondta
a feleségének: Látod, amíg munkát nem adok nekik, nem hagy-
nak nyugodtan! Utána azt mondta nekik: Menjetek a Balaton-
hoz, és merjetek ki a vizet belőle restával! Na, ekkor vég-
re nyugodtan lehetett tőlük!"

"Még gyermekkoromban történt, mikor a Csire-malomban a Németh
molnár őrllette a parasztek gabonáját. Volt két fia: a Lajos
már mellette dolgozott, a kisebbik, a Sándor volt a játszó-
társam. A nagy játszásban ránk esteledett, nekem pedig a te-
metőn keresztül kellett hazajönnöm. Nagyon féltem, mert az
öregék mindenféle kísérteties dolgot meséltek, és én a fejem-
be vettem! A temetőn végre keresztülértem, s ráfordultam a
gyalogútra, de akkor már futni kezdtem. Csak akkor mertem
visszanézni, amikor a Csörge-árok gerendáján átfutottam, s az
iskola rétjére értem. Nagy rémületemre egy nagy kutyaforma
fekete macska ugrott le az árokba a bürütről. Nosza, újra fu-
tásnak eredtem! Szentül azt hittem, hogy az ördög jött utánam
fekete macska képében! Nagy ijedten úgy estem be a konyhába,
és azonnal ágyba bújtam, ellelt a hideg, és többet nem mertem
emenni a Csire-malomba."

"Abban a kastélyban történt, ahol a nagyapám apja volt a
"gazda". A kastélyban nem lakott senki, mert az uraság Kapos-
váron lakott. A tüzelőkonyhában a szabad kémény alatt regge-
lenként nagyon sok téglá volt, alig tudták kihordani. De a

kéményből nem hiányzott semmi.

Nem tudta a dédnagypa, ezt ki teszi, hát elálltak egy társával, aki elég bátorságot érzett magában. Éjfélkor megjött ám a genosz, és szórta le a téglát. Gyorsan gyertyát gyújtottak, és fel a lépcsőn a padlásra! Hát egy nagy testű fekete macska ugrott el a rag alá. Így megállapították, hogy az ördög macska képében végezte az éjféli munkát. Utána szentelt gyertyát égettek, misét szolgáltattak, imádkoztak, ördögöt űztek, szóval elijesztették a genoszt, és többé nem is jelent meg."

"A nagyapám mesélte a következő esetet is: Volt egy zsidó uraság. Jól gazdálkodott, jó földek voltak a kezelésében, egyszerűen jó módon éltek. Négylevas hintóval járt, a parádéskecsisa ügyes, megbízható ember volt. Neki is volt ördöge. Egyszer az urasággal egy másik uraságnál jártak látogatóban. Későig elmulateztak, és mire a kastélyuk elé értek, a kapu zárva volt, mivel már nem várták őket aznap haza. A kecsis megnyugtatta az uraságot: Nagyságos úr, ne tessék morfondirozni, majd csak bemegyünk! Odasuhintott a paripákhoz a négyes osterral, s egyszerre a lovak a kapu tetéjén beröpítettek a hintót a rajta ülőkkel együtt! Az uraság erre úgy megijedt, hogy másnap fölmondott a kecsisnek, de kis idő múltán ^{a négy} vissza kellett vennie, mert mindkét lova lesántult."

"Volt egy házaspár. Nagyon szegények voltak. Arra kérték az Istent vagy az ördögöt, hogy segítsen rajtuk. A kérésre azonnal megjelent az ördög. Adott magot, hogy vessék el, s amikor palánta lesz, ültessék ki a számtóföldre. Ha a termést eladják, sok pénzt kapnak és gazdagok lesznek.

Csak az volt a kikötése, hogy meg kell mondaniuk a palánta nevét, mert ha nem, elviszi őket a pekolba. Szörnyen megrémült a szegény ember, hogy nem tudja majd megmondani a palánta nevét. A felesége vigasztalta, hogy majd ő kitudakolja. Éjjel kiment a kertbe, és négykézlábra állva elbújt a palánta közé. Jött ám az ördög, hogy felkérdezze a szegény embert. Látja ám, hogy a kertben a növények között valami nagyfejű állat van. Meijedt az ördög, és elkiáltotta magát: Ki lehet az én dohányomban? Gyorsan elinált. Az asszony pedig bement, megvigasztalta az urát: Ne búsulj, öregem, tudom már a palánta nevét, elárulta maga az ördög! Most már jöhet!- Meg is jött az ördög. Felkérdezte a szegény embert, az meg bátran kivágta: Dohány annak a neve!- Az ördög szégyenkezve elkesmergett, ők pedig a dohányt leszedték, jó pénzért eladták, s attól kezdve jobban ment a sorsuk."

"Egyszer egy csikós legény, mikor este behajtotta a csikókat a karámba, tüzet rakott, a tűz mellett megvacsorázott. Elgondolkozott, hogy de jó lenne, ha a szeretője, a Juliska most itt volna vele ebben az unalmas éjszakában! Nem bánna, ha az ördög hozná is ide! Abban a pillanatban ott ült vele szemben egy gyönyörű leány. Azt mondja: Hívtál, itt vagyok! Hosszú szoknyája volt, és egyre húzogatta a szoknyáját lefelé, hogy a lába ne látsszon. De a csikóslegény mégis meglátta, hogy a szoknya alatt lóláb van. Gondolkozott, majd hirtelen kikapott a tűzből egy égő fadarabot, és az ördög szeme közé vágta. Az úgy megijedt, hogy rögtön a fa tetejére ugrott, és óriási szélvihar kíséretében eltűnt."

A legszebb hiedelemmondákat és történeteket Kanyar Károly bácsi mondta el.

TITOKZATOS ÁLLATOKTÓL EREDŐ
RONTÁS

Patkány, fődélpatkány

A falusi emberek a régi szegényes életmód folytán egyszerű lakásukban nem kerülhették el egyes állatok, rágcsálók, a ház környékén hullók jelenlétét. Ezek az állatok többnyire ijesztők, visszataszítók, borzalmasak voltak számukra, már alakjukkal, megjelenésükkel is, zavarták életüket, javaikat pusztították.

Ezeket a férgeket babonás tisztelettel félték, szertartások segítségével igyekeztek tőlük megszabadulni, de az elpusztításért ki is engesztelni; az elpusztított állat testrészeit babonás rentó vagy óvó cselekedetre felhasználták.

A fődélpatkány a zsúptetőben, a padlason rejtőzködött. Zajkeltéssel és füstöléssel igyekeztek elűzni.

"Fődélpatkányak harangesztak. Főmöntek a pallásra, asztán ríszták-rászták aszt a harangot. ^A kijáró tehének fókájába /falka/ vót ejan kis harang.

A másik patkány ellen összeszöttek mindönféle rísz-rossz becs kert, bőrt, ~~asztán~~ hitfán fazékba rakták, asztán a palláson möggyójtották."

Egy patkányt elevenen elfogtak, arra kötöttek csengőt, majd eleresztették, hogy elijessze a többi.

Menyét

A ház körül tartózkodó menyét "a tejjást kilikasztotta, kiszítta, a csibéket mögötte." Egészen természetes, hogy nem volt az udvarban bújkáló menyét kívánatos lakótárs!

A következőképpen kellett tőle megszabadulni:

"Kislán, aki még mindönkitű tiszta vót, 3 kóóra kócot te-
kert. En is sokat köttem! Az Andër Ruzsi néném sokszer hitt:
Gyere, tē Pétör Juliska! Napfőkötte előtt tödd ki eszt a rok-
kát ennek a mönyétasszennak, hagy+gya el a házamat!"

Ez volt a mendó: "Mönyétasszen, szép asszen, pörög a rokkája!"

Szakkörvezetőnk gyermekkorából emlékszik egy játékra. Kergetős volt, a kergetőnek ezt kiabálták: "Menyétasszony, csúnya asszony!" Ekkor a kergető üzőbe vette valamelyik gyermeket. Amikor már majdnem elérte, akkor ezt kiáltotta: "Menyétasszony, szép asszony!" Akkor nem foghatta meg. Csak akkor foghatta meg, ha már nem volt ideje ezt kiáltani.

K í g y ó, g y í k, b é k a, p u c o k

A csúszómászó kígyó és a surranó gyík is igen ellenszenves volt részben a testi megjelenése, adottságai, részben a tévhit miatt, hogy megcsípi az embert.

"Ha kígyót üttek agyon, aszt monták: Csak üzd, egy nagy bűmődde kevesebb lössz!"

"Hogy szépök lögyenek a dísznajid, amit agyenütő, kígyót, ázsd be a fejit a vállu /vályu/ alá!"

"Szenygyörnap amit lát gyiket, nyomgya lë kapávâ, akkor a jopp keze két ujjávâ huzogassa mök háromszer aggyik, asztán a maga torkát lëfelé, akkor nëm lössz terokfájása!"

"Akit hideglölés bánt, kígyó ruhájáru igyon!" Kígyóbőrre öntenek pálinkát, azt itatják vele.

Kígyó, béka megelőzésére szentelt barkát tartottak a padláson. A kígyó a mezőn alvók szájába bemászik, csak tejjel lehet előcsalogatni. A kígyót agyon kell ütni.

"A kígyó fejét bukszába tötték, hogy sok pénz lögyön behne. Mög léásták a keréttésbe a disznóválu alá, akkor vót szöröncse."

"Aki a kígyóküjjet mökkaparéntetta, annak sok szöröncséje vót."

Van a kígyóról más vélemény is:

"Szélösatta mindön háznak, fáknak van ëty kígyója, ellan fehér kígyó. Az az élet kígyója, aszt ha agyonverik, abbu a házbu mindönki kipusztú, sënki abba mög nëm marathat!"

"A kemémasszony is monta, hogy az ü házába is vót ëgy kígyó. Sok szer kigyútt a kájha vállára, ott melegödött."

Haa a pucok feltúrja a földes padlót, az nem mindig jelent rosszat. Ha betúr: valaki odaköltözik; ha kitúr: valaki elköltözik. "Hét luk vót, amikor ez a kis Józsi émönt tanúni."

A túrás irányától függ, hogy kitúrja a házból, vagy betúrja a szerencsét.

Nyúl, csótány

A kerti palántába úrnapi sáter-ágot tűztek: nem megy oda a nyúl, mert be van szentelve.

Nagypénteken azt lesték, kinek a kéménye füstöl. Ha már láttak füstölgő kéményt, csak akkor mertek begyújtani. Az volt a hiedelem, hogy ahol először száll fel a füst, odamennek a csótányok.

B a g o l y . k u v i k

"Ha a bagó a ház közelibe vót, ott mökhât valaki."

Hasznos és kedvelt állatok

"Mikor lányok vótunk, örültünk, ha fekhattunk katicabogarat.

Katicabogár, mēre visző férhő? Lestük, mēre röpü."

A fecskéfészket nem szabad leverni.

Ugyancsak kedvelt madár a golya. Sokszor kereket tettek a kéményre, hogy odafészkelhessen.

"Régön a pijókat /pióca/ árúták a cigánasszonyok. Beletötték nagy duncesűjégbe, mindönnap friss vizet öntöttek rá. Lékötték az űjég száját. Fájós lábra, dērakra tötték. Kiszifta jaszt a rossz vért, akkor mögdöglött, a beteg pejig mög+gyógyút."

"Ha macskát hoznak a házhoz, háromszor oda kell a fenekét dörzsölni e kemenceajtóhoz vagy a tűzhely ajtajához, akkor nem megy haza.- Ha elviszik, nem szabad megsiratni, mert elpusztul. -A tükörbe bele kell nézetni, akkor ragaszkodik a házhoz.- Az újszülött kiscicát 9 napig nem szabad megfogni, mert behasadezik az ember körme.

Háromszínű macska jó egerész.

Ha költöznek: a tyúkoknak az otthoni vízből kell vinni. A farkukból és szárnyukból egy kis darabot le kell vágni és az ól elé temetni, akkor nem szélednek el.

JÓKÍVÁNSÁG BARÁTSÁG

Nagy jelentőséget tulajdonítottak a rossz kívánság, szándék mellett a jónak is. A jókívánság erejének hite alakította ki a sokféle köszöntőt, ünnepi szokást. Akik legjobban kedvelték egymást, egész életre szóló barátságot fogadtak. Ez volt a "komaság." Főképpen fiatal lányok gyakorolták egymás közt. Mátkázó vasárnap /a húsvét utáni 1. vasárnap/ egy nagy tál közepére félliteres üvegben bort tett a leány, körülrakta csörögefánkkal vagy más aprósüteménnyel, hímestejét, narancsot, esetleg más ajándékot is tett rá, az egészet leborította selyemkendővel, majd elküldte egy másik lánnyal annak a lánynak, akit komájául akart megnyerni.

A küldött kislány beköszönt és elmondta:

"Komatálat hoztam,
Föl is aranyoztam.
Koma küldi komának,
koma váltsa magának.
Ha nem váltja magának,
Visszaviszem komának."

Ekkor a háziak kivették az ajándékokat, a magukét tették a helyébe, s ezt a küldött visszavitte a küldőjének.

Akik komatálat küldtek egymásnak, ettől kezdve komának szólították egymást. Ennek azonban csak jelképes szerepe volt, csak baráti kapcsolatot jelentett, nem rokonit, mint a keresztkomaság. Előfordult persze sokszor, hogy éppen a leánykori komáit hívta meg valaki keresztkomának is, de csak azért, mert őket szerette. A komatálnak áldáskívánó és bőségvarázsló, termékenység-és szerencsehozó jelentősége volt. Ez a szokás már csak az idősek emlékezetében él.

A| R O N T Á S E L H Á R Í T Á S A

B e t e g s é g e k n é p i o r v o s l á s a

A beteg ember és a hozzátartozói mindent megpróbáltak a betegség elhárítására. Eleinte természetesen házi gyógymódokkal kísérleteztek: üljön a napra, a kályha mellé, igyék meleg italokat, teát, bort, pálinkát, borogassák, stb.

Orvoshoz természetesen nem mentek, mert az orvos és a patika drága volt.

Megpróbálták hát a "szenesvizet", a ráelvasást, amely nem került pénzbe, házilag is el lehetett készíteni.

Mivel ez sem használt, elmentek a "javós szüléhez". Az sem kért semmit, illetve kért, de nem volt tarifája. "Amit szánnak"- azt szokta mondani. Így járt jobban, hiszen senki sem mert keveset "szánni", mert máskor is rászorulhatott.

Ha még ettől sem fáradt el a betegség, akkor fordultak orvoshoz, bizony sokszor elkésve már!

A gyógyítás népi tudománya 3 féle módszerrel dolgozik:

- a/ gyógyítószeres
- b/ lélektani hatókok
- c! varázsló műveletek.

a/ Gyógyítószeres

A néphit azt tartja: Fűben-fában van az orvosság." Ez így is van. A gyógyszerek nagy része gyógyhatású növényekből készül, amelyek gyógyhatását először csak a falusi értő emberek, később az orvostudományi is felfedezte és felhasználta.

A legegyszerűbb háziszereket természetesen minden családban ismerték, a ritkébbakat csak a javós szüle. Önteni is csak ő

tudott, de az egyszerűbb "szenesvizet" akárki elkészíthette. Először azokat a háziszertket említjük, amelyek valóban gyógyítottak, vagy legalábbis nem okoztak kárt.

Mire mit használtak?

A lázas gyermek csuklóira vizes borogatást tettek.

A gyomorrontásos gyomrára kenyhakötényt melegítettek vagy meleg darát tettek.

Ha elvágta a kezét, a csalánt megdörzsölték rajta, vagy sóskenyeret tettek rá.

Egérfarkú fűvet. "Cickafű hamar összeferrasztja."

Vérzéscsillapító még a porcikafű.

Sebekre: karikóspórét

berökfalavelet

muskátlilevelet

ciberlaput

útifűvet

nyírfabédót

vadzsálya levelét. "A szőszédbe az Öllés bátyjának

fojt a lába, asztán mindig vadzsáját kötöztött rá.

Mög az utilaput is szektyák. Ha évág+gya a kezit, akkor ráraktya."

Vesefájásra: békarekkát

kökénygyökér-teát

porcikafű-teát.

Magas vérnyomásra: galagonyavirág fehérbabhéjjal.

Gutaütés: sárga tárnics.

Fülfájás: meleg darát kötözni rá

kórózsa levelének nedvét csepegtetni bele.

Kehére: apróbojterján

pipitér

hársfatea

vöröshagyma-tea

pemetefű-tea.

Náthára: szénát megfőztek, azzal inhaláltak.

"Heptika": mézes tormá.

Tüdőbaj: orvosi ziliz gyökér.

Féjfájás: reszelt tormát szagolni

veronika-fű-tea.

Álmatlanság: mákgubalé

mezei kökörcsin

Isiász: macskagyökönke-tea.

Reuma és ízületi betegség: papsajt.

Torokfájásra: méz.

Influenza: csipkebogyó-tea.

Hideglelésre: petróleumes kecskacukor.

Tályogra: nyers reszelt krumpli.

Rüh: fehér zászpa.

Az ér nagy víztartalmát csalánlevél-főzettel hajtják el.

Égésre: nyers reszelt krumplit

napraforgóolajat

eltett mész levét

muskátlilevelet.

Szemgyulladásra: aludttejes fehér ruhával borogatni

kamillateával

Ekcéma: csalángyökér

Bénulás: foltos kentvirág.

Kelésre: kovászt

szalonnát

liliomlevelet

karikós paré főzetét

szappanos dohányt

tejfölös kovászt

paradicsomot

"zsömlét édöstejbe ásztatni".

Ha a körömágy meggyűlt: reszelt krumplit.

Fájós fogra: fokhagymát vagy sót a lyukba

koremolajat hoztak a patikából.

Árpára: aludttejet

kamillateát.

Idegbajra: keskeny levelű utifű.

Sárgaság: cinadenia-fű,

varádicska aranyvirág.

Orbán: ecetes vízzel mosni.

"Foleaó" / "Kék, a nap főszivgya." /

bekenik tejföllel, zsírral, kámforral bodzafa héjával

borogatják kamillateával

apróbojtorján-teával.

Érelmeszesedés: fehér fagyöngy.

Szív baj: macskagyökér

gyűszűvirág.

Csuklás ellen: megijesztették, vagy feltartatták a bal kezét,
és úgy itatták meg vízzel.

Mirigyoszlátó: libapimpó.

Vérhas: vadgesztenye.

Hashajtó: kutyabenge

lányfa

sürjefa

savó.

Hasmenés ellen: egy kanál édestejbe egy kis ecetet

forralt tejbe mézet

feketekávét

szeszes italt /ez biztosan jólesett!/
vadvadkörtét.

Szélgörcsre: köménymaglevest

kihegyezett szappant

köménymagos kenyéret.

Gyomorfájásra: katángkóró teáját

fehérüröm teáját forrón vagy pálinkában

/ ha már nem gőzöl, nem is használ!/
meleg cserepet vagy sót

ezerjófűvet pálinkában.

Gyomoridegre: fodormenta.

A felsorolt szereket a bemondás alapján írtuk fel. Ezek egy része Rápóti-Romváry: Gyógyító növények című könyve alapján gyógyító hatású ugyan, de nem a felsorolt betegségekre, hanem más esetben. Lehet, hogy az eltérést az adatszolgáltatók tévedése vagy emlékezetének bizonytalansága okozta. Sajnos, ehhez a témához mi is keveset értünk!

Nem használ, nem is árt:

Fökényre: ló farkát kötni.

Sárgaságra: "Sárgarépát kifúrtak, a vizeletét beleöntötték, felakasztották a gerendára. Mire az lecsöpögött, elmúlt a sárgaság."

Gyomorfájásra: Kenyérhéjat kifúrtak, abba megzsírozott fehér rongyot húztak, azt meggyújtották, rátették a gyomorra, arra egy poharat tettek. Amikor a fájás elmúlt, a pohár magától leesett.

Vágásra: disznóepét.

Tüskebökésre: túrót

tejfölös lúdpihét.

Választóviz: Ha valaki nagyon beteg és már nincs sok remény, martilapu főzetében megfürdik, s akkor kiderül, hogy meggyógyul vagy 2-3 nap múlva meghal.

b/ Underító, higiénia-ellenes gyógymódok

Fájós fogra: verébpiszkot. "Mer jó erős!"

Égésre: "A taknyukat ráfujták, aztán bezsíroszták, attu emullett a seb."

Pipanyálat.

Köhögésre: macskamézét meg szárított bangaposzt kutyatejfüvel összefőzni és meginni, lábvizet inni.

Orbán] bekötik huyes ruhával, "saját vizével" kenegetik,
folesó] mesogatják mosatlan gyapjúval.

Vágott felületre: pókháló /régi népi gyógymód/

"Kemönce béső faláru kapart agyakkâ."

Ezeknek alkalmazása a lélektani hatás, feltétlen bizalom és hit körébe tartozik.

c / Varázsló műveletek

1. Igen érdekes és jellemző az árpa varázsló gyógyítása. Keletkezéséről azt tartják, hogy szentisztlás okozza. Okos gyógyítása kamillafőzettel történik, de az aludt-tej is segíthet valamit.

Varázsló gyógy módjai a következők:

megnyomkodják párna csúcsával,
keresztezik nevetlen ujjal,
megkerítik árpaszemmel,
megtörlik az ingük visszájával,
"bedobják a kútba".

háromszor megkerülik a kutat, majd belenéznek, s az árpát "beledobják": "Árpát aratok, kutba dohom!"

"Az árpát vánkos csuccsávâ körösztbe mők kő nyomni. Nyiró mezdulattâ 3-szer köll mondani és mökköpkönni: Ha itt érem, leszarem!"

Kés hegyével körkörösén körül kell rajzolni és megnyomni, közben mondani: "Árpát aratok, ha mégegyszer itt érem, leszarem!"

2. Lábodon egészen külön fejezetét kíván a javósasszony tevékenysége.

A felszabadulás előtt híres személy volt Polák Jánosné. Ő volt a javós szüle. Nemcsak a falubeliek keresték fel bajaikban, hanem messze vidékről, még külföldről is.

A téteménybe esett vagy beteg embernek alsóneműjét, főleg gatyáját, a beteg állatnak kötőfékjét kellett elhozni vagy elküldeni hozzá.

A református templommal szemben lakott. Ha az utcán tanácstalanul nézegető idegeneket lehetett látni, akik a református templom iránt érdeklődtek, akkor bizonyos volt, hogy az ő vendégei. Rengetegen küldték csomagban a kellékeket.

Tevékenysége a már említett 3 féle módon történt.

a / Valóban ismert fűben-fáben rejlő gyógyszereket. Ismerősei azt mondják, hogy kapcsolatban volt vodéki gyógyszerészekkel, akik valódi egyszerű gyógyszerekkel látták el, pl. aszpirin, kinin, hashajtó, stb.

b / Más gyógyszerei, gyógymódjai teljesen ártalmatlan, de hatástalan eszközök voltak, és az önszuggesztió alapján gyógyultak meg páciensei.

c / A harmadik módszer a varázsolás, az "öntés".

Ehhez kellett a kislábos, a viasz vagy ólom és a parázs.

"A javósasszony úgy vehette át a tudalmát, hogy 7 temetőbe köllött éamönni és 3 fejfát éhezni, hármas határhoz köllött mönni, mög éfékor a körösztütra. A lábodi javószüle a szörényi javósasszonytu tanúta a tudalmát. Csak azokon tudott segitteni, akik hittek benne."

Az "öntés" egyik fő szabályai:

csak azokon segíthetett, akiknek nem ő okozta a baját;

a saját családjában nem segíthetett /pedig volt baj ott is elég!/.

Általában az a vélemény, hogy a tudását átadhatja, akinek akarja. Állítólag át is adta a menyének, de az már nem vette hasznát, mert megváltozott közben a világ, és el is költöztek Budapestre.

Hogy ment végbe az "öntés"?

Akit meg akartak öntetni, annak elkérte vagy ellopta egy vi-
seletes ruhadarabját. Egy serpenyőben ~~magyarkiszlábasban~~ viaszt
olvasztott, és a forró viaszt beleöntötte 1 kislábas vízbe.
A viasz különböző formákat vett fel, és abból jósejt. Azt mor-
molta: "Ez vót, ez!"

Készített mindenféle kotyvaléket is, és azt mondta, öntsék az
illető útjába, amerre járni szokott. Imádkezett is rá.

Ha a kisgyerkeket szemmel verték, annak égő parazsat dobott a hi-
deg vízbe.

Ezért aztán adtak neki pénzt, hozták hozzá mindenféle ruhát,
élelmet, "ki mit szánt." Sokszor akószám hozták a bort az ud-
varába. Így aztán szép vagyont gyűjtött össze. "A Polákné a
kislábasbu tahította az unokáját."

1. Sebeket, betegséget elmulasztott, valószínűleg valódi or-
vossággal.

"A mama fia nagyon sebes volt, és mindig vitték a doktor-
hoz, de nem használt. Akkor egy asszony mondta, hogy vigyék
el a javósasszonyhoz. Akkor az adott valami folyadékot, és
azt mondta, hogy háromszor kenje be, ahol sebes, és akkor
lehull a seb. Még azt is mondta, hogy nem a mama fiának
volt kirakva, amibe belelépett, hanem valaki másnak. Meg
is gyógyult."

2. Egészségrentás, ill. a rentás elhárítása öntéssel

Egy kaposvári lány nagy beteg volt, és a professzor azt
mondta a szüleinek, hogy nem tud segíteni rajta. Ekkor el-
hozták a javósához. Az megöntötte a lányt úgy, hogy szólat-
lan vízbe 3 szem parazsat rakott. Ha a parázs lemegy az
edény aljára, akkor tud rajta segíteni. Itt éppen tudott.

A vízből kiszedte a parazsakat, és fokhagymát, fehérbabot főzött bele. A lánynak szennyes ruhát kellett hozni erre az alkalomra. A főzetet odaadta a lánynak, hogy napnyugta után vigye ki a kersztútra, és öntse el ottan. Aki belelép, az elkapja a betegséget, és a lány meggyógyul. Bizony, sokan beleléptek, és olyan betegek, sebesekek lettek, hogy alig látszott a bőrük! A lány meg is gyógyult, de ezután azokhoz senki be nem tette a lábát. Sokszor a többi lány a réten át vezette haza a csendörök elől."

A nagyatádi néni mondta el:

"Amikor fijatalasszon vótam, Ujkuton laktunk. Éccör éveszött két fehér tikom. Nëm talátam sëhum. Éggy asszent gyanétottam vele, de ráfogni nëm mertem. Asztán foktam magam, êgyüttem Atádra, mögnézöm a tyukászekná. Ott is vótak, minygyá möktalátam üket a többi tik között. Monták, hogy éggy ujkuti asszentu vötték. Asztán akkor gyüttek a csöndörök. Nëm akarták êhinni, hogy az enyimek. Akkor kivöttem a ketröcbü, mög viszatöttem kéccör is ugyanazokat, akkor êhitték, hogy az enyimek. Akkor úgy möntünk az irodára. Êmöntek a gazdának a lakására is. Föilirták az asszent, asztán tárgyalásra köllött neki mönni. Akkor bosszujába êmönt a javósasszonnyhó, asztán valamit töte-tött vele énnököm. Én asztán 5 hétig nëm tuttam főkêni. Az ágyba annyira lékötött.

Vót a szomszédba éggy öreg mama, az rokonságba vót a javóssâ, az êmönt hozzá: Eresszön mög ennek a mönyecskének, komaasszon, mer kutyavilág lössz!

Akker adott neki valami gyögyyszêrt, hazaheszták, de aszenta, háromnegyedig szabad a sörösövegöt önteni, telle nëm. Débe nëm is szabad belüle innya, csak röggê mög este. Asztán akkor én

ettü az izétü möggyógyútam. De a hajam mindönéggy szála ê-
mönt. Ojjan fejfájásom vót 3 hétig, s'ë láttam, s'ë hallottam.
Az orvos addig ett vót, mig mög nēm nyillott az én szavam,
mer nēm tuttam beszéni. Kiváncsi vót, hogy mi az. Má annyi
gyógyszert odaherdatt, de sömmi s'ë hasznát.

Csak amikor ez az öreg néni êmönt ehhez a boszorkánhoz, aszen-
ta neki: Na, kutyavilágot tartunk má!-Ollan kicsi lábosba tötte
a vizet. Asztán az a vijasz mikor fórt, aszt beleöntötte a
vizbe. Akkor ollan emböri alak vót azon a vijaszen. A vijasz
a vizbe mögmerevödött, asztán ollan emböri alak lött belüle.
Akkor aszenta az öreg néninek: Na most má êmöhet, mer mögeresz-
töttem neki! Mire hazamögy, má tud beszéni!

Asztán ollan sok fokhajmát adott neki, mök köllött főzni, asz-
tán beletipronni, asztán kiönteni ollan hêre, ahun sokan jár-
tak, hogy êtiporgyák.

Akkor kesztem mökszólamenni. Az orvos ett vót röggétü egész
délig. Mindig csak mondegatta, hogy "éggy, kettő..." mikor
tizönkettőt elütötte jaz éwa, akkor nyillott mög a szavam.
Azután má tuttam beszéni. Addig nēm is öttem ety falatot s'ë,
ety kalán étel s'ë mönt lè a gyeomromba!Csak a fejem fájt, mind
a fejem fájt!

Asztán ezek mög kicsik vótak. Csak mondegatták az ablak alatt:
Jaj, mökhal anyika, ki hoz nekünk nyalókat?
De hát asztán életbe marattam. Még az az asszen, aszt hiszöm,
most is él. Hát illen möcskes vót. Nēm akartam most má elü-
hezni eszt a régi dógot!"

"Asztán még a nyomát is főszötte annak, akikjét akarták. Akör
asztán avvá má mök tutta rentani. Avvá ja földde, amit szödött."

"Nagy Gáberral történt meg, hogy egy öregasszony feleségül akarta vele vetetni a lányát. A legény nem akarta a lányt elvenni. Ezért az öregasszony megrontotta, és a legény nagyon beteg lett. Az orvosok sem tudták meggyógyítani. Elmentek a javósasszonyhoz. Azt mondta nekik, hogy vigyenek egy darabot a hajából meg a gatyamadzagjából. A javósasszony megöntötte, és azt mondta, hogy az öregasszony este vissza fog oda menni, és ott fog járkalni az ablak alatt. Úgy rontotta meg a legényt, hogy fölvette a lábnyomát, és a füstre tette. A javós adott mindenféle orvosságot, amitől meggyógyult a beteg."

3. "Megijedt" gyereket orvosolt öntéssel

"A papa öccse 3 éves volt, a papa meg 9. Vitte az utcán, és jött egy autó. Abban az időben az még nagyon ritka volt, automobilnak hívták. Az öccse nagyon megijedt tőle, eszméletlen lett, s utána mindennap 2-3-szor rosszulletet fogta el. Azt mondták, hogy a frász bántja. Vitték orvosokhoz, de nem tudtak rajta segíteni. Akkor a szülei elvitték a javósasszonyhoz, aki megöntötte. Meg is gyógyult, soha többet nem lett rosszul. De az idős korában is megmaradt, hogy olyan mélyen elaludt, hogy úgy kellett felrázni. Éjjel álmában elmondta, hogy nappal mit csinált."

"A kislán mindig sírt és zörgött. Ővittük a Polák szüléshő, és az mögöntötte. A vijasz kimutatta a kislánt és mellé egy kokast. A kislány az udvaron jáccott, és mögijett a kokastu. De jaz öntés után abbahatyta ja sirást, mintha csak évákták vóna."

"Az ijesztő kutya szőréből parázsra kell tenni, s abba a füstbe beletartani a megijedt gyereket."

"A gyerek elé tettek egy rostát, azon nézett keresztül. Egy másik rostán át, ami vizes volt, a forró viaszt vagy ólmot egy hideg vízzel telt melemcébe öntötték. Amilyen formát vett fel, attól ijedt meg a gyerek, pl. kakas, birka, stb."

4. Szerelmi rentást tett kérésre

"Egy legény udvarolt egy leánynak, de később már nem szeretete. A lány elment a javóshoz. Az valami kotyvalékot adott neki. A lány kiöntötte a legény háza elé. A legény belelépett, s ettől kezdve mindennap 11 órakor rosszul lett. Elvitték a javósasszonyhoz, s az megöntötte. A viaszen lehetett látni, hogy a lány viszi a fazékban, amit kiönt. A javósasszonyorvosságot adott neki, amitől meggyógyult."

"Kadarkuton történt, hogy egy leány szerelmes volt a szomszéd legénybe. A lány szülei is szerették volna, hogy az legyen a vejük, de a legény szülei nem akarták, hogy elvegye a lányt. A lány Lábodra járt a javósasszonyhoz. Hogy mit adott neki, mit se, de éppen szüret volt, mikor a legény kiült az utcára a padra; odavittek neki egy üveg bort, megkínálták, míg a többi legényekkel beszélgetett. Utána lefeküdt, s másnap reggel, mikor beszélni akart, nem jött szó a szájára. Akkor 19 éves volt, 60 éves korában halt meg, de attól kezdve annak semki sem hallotta a hangját."

"Egy asszony féltékeny volt az urára. Elment a javósasszonyhoz: adjon neki olyan italt, hogy az ura mást ne szeressen, csak őt. Meg is itatta vele, s ettől a férje megbolondult."

5./ Szerelmi rontást, bosszút orvosolt

"Egy ember szerített egy menyecskét. Később már mikor látta a menyecskét, gyűlölte, amikor nem látta, szerette. Utána beteg lett, lelte a hideg /lőtte a hideg/, mindennap gyengébb volt, az orvos mégsem talált baját. Akkor elment az anyja a javósasszonyhoz. Az megöntötte, s azt mondta, hogy a menyecske felvette a férfi lábnyomát, egy ruhába tette, és föltette a füstre. Azért beteg ennyire. A férfi anyja elment a menyecskéhez, jól elverte, aztán levette a füstről a lábnyomot, s akkor meggyógyult a férfi."

"Egy asszonynak a lakodalma estéjén az udvarába egy fa alá fazékfület, lábszárcsontot temettek. Az asszony megbetegedett. Elmentek a javósasszonyhoz, az megöntötte, de nem tudott segíteni rajta. Azt azonban megmondta, hogy kik akarták a baját. Az asszony hamarosan meg is halt."

6./ Háziállat elleni téteményt orvosol

"Jött egy ember Nagybajomból azzal, hogy a tehene eszik-eszik, de állandóan soványodik, már az állatorvos is lemondott róla. Elhozta a láncát, a Polák szüle megöntötte, és azt mondta: Ott járt maguknál az egyik este egy asszony, az rontotta meg úgy, hogy a farkából lemetszett egy darabot, az első lábai alá elásott egy darab hagymát, sőt, borsót, annak ott is kell lennie. - Még azt is mondta, hogy az az asszony oda vissza is fog menni, mert látni akarja a tehenet, de ne engedjék az istálló küszöbére. - Utána csinált valami folyadékot. Azzal mossák meg 3-szor, mindig a farkától a feje felé."

"A csikó nagyon rugott, és nem tudták elvinni a vásárra, mert nem vették volna meg. Elvitték megöntetni. A javós szüle azt mondta, hogy az istálló küszöbére tegyenek keresztbe egy fa-gráblát, és azt az kikerüli. Hát, a csikó megszeliült. El is adták. Egy fél év múlva azonban az új gazdája jött mondani, hogy nem akar átmenni a hídon.

A Polák szüle akkor azt mondta, hogy a hídra tegyék rá a gazdaasszony konyhakötényét, és 3-szor vezessék át rajta a csikót. Többet nem is makrancoskodott."

"De becsapni nem lehetett a Polák szülét! Gergő Jóska bácsi éccör kipróbálta, hogy eszrevöszí-é. Évitte hozzá a döglött ló kötőfékszárának a fejit avvá a szesszé, hogy beteg a ló. A Polák szüle a kezibe vötte, asztán naty káromkodva hozzávákta a Jóska bácsi hátához. Engöm akarsz becsapni, tő szares!"

"Amikor öntött, az illetőnek a fejére tette a tálát, keresztet vetett, akkor ment a tűzhelyhez és öntött. Amikor kijött a forma a tálban, nagyon elkezdett káromkodni."

5./ H A L Á L ? ----- T E M E T É S

A végső pillanat minden embert félelemmel tölt el. Rá **kell** gondolnia, ha nem akar is.

Emlékeztetik rá a templomi énekek, imák:

"Ó, emberi gyarló nemzetség!
Minden dolgod csak hívság, kétség.
Miben bízel? Arany és ezüst
Elenyészik majdan, mint a füst.
Ó, halál, ó, halál, ó, szörnyű halál!"

"Gyarló testünk porrá lesz, mivel porból vétetett,
A halál vár kit-kit készen, mert halálra született.
A bennünk levő bűnért ezzel fizetjük a bért,
Minden nap, sőt minden óra emlékeztet koporsóra."

Emlékezteti rá ismerőseinek, barátainak, rokonainak, legkedvesebbjeinek örökös távezása.

Emlékeztetik rá saját testi bajai, nyavalyái, erőinek gyengülése.

Már nem segít a tréfás kis mondás, amit az egyszeri pap prédikált: "Kedves híveim, mindnyájan meghalunk - talán még én is!"

"Halál ellen nincs orvosság".

..."nincs fű kertben"- szól a népi bölcsesség.

Jellemző, hogy mennyire saját életükből, munkájukból indulnak ki, amikor a halált "kaszás"-nak képzelik el, nevezik.

A kaszás suhintására lehull a büszkén álló búzakalász, a szépen hullámzó rét selymes füve és tarka virága.

A "nagy kaszás" is suhint: és oda az emberi élet minden szépségével, minden igyekezetével, minden törődésével, minden szenvedésével!

Az öregek gondolatvilágát már a halál gondolata tölti be. Minden arra emlékezteti őket, mindenben annak jelét látják. A halál valódi előrejelzései mellett: betegség, végső gyengeség; olyan jeleket is látnak, amelyeket fantáziájuk valódiaknak vél.

A babonás haláljelek a következők:

a / Háziállatok jelzik előre a halált

Ha a kutya orrát lefelé tartva vonyít.

"Ha főnek tartya, tüzet jelöz"- ami szintén rossz jel.

"Ha tutúnak a kutyák éjjê, halát jelönt. Szögen Szésó

Foglos is êhajszûta ûket: Nêm akarok én még mökhâni!-

Abba jaz éjjêbe mökhât!- A kutyák mögérzik! Ahun a kutya tutû, oda mögy a halá!"

b / Egyéb állatok

Ha a kuvik a ház környékén kiabál. "Kuvik: halálmadár!"

"Halálmadár, kriptának lakója,"

A kuvik kiáltozása könnyen megmagyarázható: a fény után repül; ahol beteg van, sokáig ég a lámpa, s a kuvik ott kiáltoz; a nagybeteg pedig könnyen megy a temetőbe.

"Ha a pucok a tãp alatt betur, az nêm jelönt halát, az a szöröncsét beturi; de ha a tãp alatt kitur, valakit kitur: házbu vagy istállóbu."

c / A lakás, a bútorok, a háziesszközök jelzik a halált

"A korsó lëesett a kútról, rá 2 hétre meghalt a családból egy személy."

Ha az ablaküveg vagy tükör magától megreped.

Ha a bútor patteg.

Ha a kép leesik a falról.

Ha a pohár, lámpaernyő elpattan.

Ha valakinek a kezében az üvegpalack elpattan.

d / Növények is jelenthetnek halált

Ha a temetőből visznek haza virágot.

Ha mecsári gólyahírt visznek a házba, elhullanak a csibék.

Ezt a virágot "csibedöglesztő"-nek mondják.

e / A halott is jelentheti más halálát

Ha a halott szeme nyitva marad: nézi, hogy ki megy utána.

Ha a halott szobájában elfújják a lámpát: valakit vár maga után.

f / Égitestek, időjárási jelenségek

Ha egy csillag lefut az égről.

Ha esküvőkor esik az eső.

g / Csecsemővel, kisgyermekkel kapcsolatos jelenségek

Ha a keresztelés alatt sír.

Ha a bölcsőjét üresen ringatják.

h / Testrészekkel kapcsolatos jelenségek

Ha a gyermeknek ér látszik a homlokán, a két szeme közt: korán meghal.

i / Álom

Ha álmában nagy hóban jár.

Ha sokat alszik.

Ha álmában a foga kiesik.

j / Kenyérsütéskor

Ha a kenyér sütés közben megreped. "Ha a feneke éváll kétfelé."

k / Étkezés

Ha 13-an ülnek egy asztalnál.

Ha valaki a kanalát evés közben leejti.

~~xxxÉgyéxxhakállixjantáxxjantáxxgáxx~~

Ha ketten egy nap többször összetalálkoznak, azt szokták mondani: "Na, nem hâjunk mög ebbe jaz évbe!"

A gyermek halálának megjósolása:

"Vót Atádon egy lány, Pétör Flóri. Miker születött, egy asz-szen mögmonta, hogy kudba esve hâ mög. Kéccör bele is esött, de mindönkor kimentötték. Miker tizönhat éves vót, a szüleji möntek aratni. A kut lë vót lakatúva, hogy bele në eshessön. Mög+gyütt az esti szürkület, a lán mög körösztüfekütt a kut tetejin, mire mög+gyüttek, má mög vót hâva. Ott köllött mök-hâni neki!"

A _ _ h a l d e k l ó v a l _ _ k a p c s e l a t e s
h i e d e l m e k

Azt tartják, hogy a haldekló már látja a sarakban a halot-takat.

Nem szabad siratni, mert nehezen hal meg.

A h a l á l

A halál beálltakor nem szabad nagyon sírni, mert visszasírják a halottat.

○ Szemét pénzdarabbal kell lezárni.

Általában le kell zárni a szemét, hogy ne maradjon nyitva, mert vár valakit maga után.

○ Arca fölött a szemfedőt a köporsó lezárása előtt meghasítják, hogy a másvilágon lásson.

✓ Hosszú tekenyőbe az ágy alá vizet kell tenni, hogy a víz megszija.

✓ "Ha férfi hát mög, a négylábu háziállatokat kihajtották az udvara és mögzavarták/ló, szarvasmarha, disznó/.Ha asszony, akkor a tikokat."

A halál beálltakor a tükröt letakarják, az ablakot, ajtót becsukják.

A halottmosóvizet félre kell önteni, mert aki bebelép, sárgaságot kap.

Az asszony a férje állkötőkendőjéből egy kicsit kicsipett, s az alsószeknyája zsebében herdta, hogy hamar "szerencséje legyen"

A halottas szobában nem szabad enni, főzni, mosni.

Minden ételt ki kell vinni, nehogy megromolják./Okos higiéniai szabály!/
 Éjjel lámpás égjen, hogy az örök világosság fényeskedjék neki.

A lámpát, villanyt, gyertyát a halál beálltától a temetőbe való kivitelig égetik.

Aki a halottas szoba ablakán benéz, sárgaságot kap.

○ A köporsó lezárása előtt a halott fülébe egy korábban elhunyt hozzátartozó számára üzenetet lehet sügni.

A halott mellékletei

kezében olvasó, imakönyv, zsoltároskönyv

mellette zsebkendő, kalap, kendő

állfelkötő kendő

○ fésű, borotva, szappan

○ csecsemőnek pelenka

kezében szentelt gyertya, hogy ennek a világánál mehessen az örökkévalóságba

○ 1-2 pénzdarab

○ kedves tárgyai

○ hímes szőttesek /legalább 3/

○ ékszere

○ öregember pipája, dohányacskója, tűzköve

○ esetleges zemeszerszáma

kitüntetése.

Fiatalasszonynak beleteszik a menyasszonyi ruháját. A meghalt

○ terhes asszonynak tettek a koporsóba tüt, cernát, ollót és kelmét, hogy megvarrhassa a kisgyermek ruháját.

○ A pap és a kántor számára a módosabbak törülközőt, a szegényebbek zsebkendőt akasztottak a keresztre, de csak a katolikusok. A reformátusok "sifont" nem adtak, azok pénzzel és terménnyel fizettek.

A halott kivitele és sírbatétele

✓ A halottat lábbal előre kell kivinni, hogy ne járjon vissza.

✓ A koporsót fejjel előre kell a sírba tenni, hogy úgy kerüljön a földbe, mint születéskor a világba.

A szobában fel kell borogatni a székeket, asztalt.

A sírba a hozzátartozók rögöt dobnak, hogy könnyen felejt-
senek. Előre megkérdezik a haldoklót, hogy sárga vagy fekete
földet akar-e.

✓ Azt tartják, hogy a halott lelke a következő halálesetig a
temetőkapuban őrködik.

Amikor a temetőből visszaérkeznek a hozzátartozók a lakásba,
kezet mosnak Jézus megváltásáért: Pilátus is megmosta kezét
az ártatlanság jeléül.

A gyász színe a fekete. Emlékeznek az öregek, hogy a század-
fordulón a szegényebbek minta nélküli festőkékben is gyászol-
tak. Ugyanekkor szokásban volt fehér fejkendő és keszkenyő a
kézben. Lehet, hogy még régebben a fehér gyász is szokás volt.

Ha a hozzátartozók észreveszik, hogy a halott visszajár, akkor w
valamilyen holmiját kiteszik az udvarra, hogy nyugodjék meg.
Az is előfordul, hogy a fejfája alá leássák.

Ha csecsemő anyja halt meg, arról azt tartották, hogy haza-
jár szeptatni.

Ugyancsak a hazajáró lelket kívánták megengesztelni az imád-
sággal és miseszolgáltatással.

"Domokosné ura is hazajárt. Zörgölődött a lakásban, a hámot
zörgette. Domokosné félt tőle. Láta is, tiszta fekete volt.
Ekkor az asszony misét szolgáltatott az uráért, s az többet
nem jött vissza."

"Amikor az asszony haldoklott, megmondta, hogy melyik ruhá-
ban temessék. Mégsem abban temették. Ezért éjjel hazament, a
testvérét ágyastól kihúzta a konyhába, és jól megverte. A fa-
lakról is mindent levert."

Tetszhalott

Az elevenen eltemetett ember alakja rendkívüli módon izgatja az emberek fantáziáját. Sikerült is összegyűjtenünk ebből a témakörből is egy csokorravalót az egészen egyszerűtől a bonyolultig, a szörnyűtől a tragikomikusig.

"Egy asszony meghalt, vitték a temetőbe. Kopogás hallatszott a koporsóból, de mire felnyitották, már valóban halott volt, s le volt rágva az ujja."

"Egy lánynak meghalt az édesapja. Nagyon szerette, és minden nap kijárt a temetőbe siratni. Egy nap, amint ott sírdogál, hallja ám, hogy valami mélyből jövő hang segítségért kiabál. Mintha az édesapja hangja volna! A leány gyorsan embereket hívott, és ázni kezdtek. Eljutottak a koporsóig, felfeszítették. Amikor hirtelen felnyitották, és levegőt kapott az ember, igazán meghalt."

"Egy gazdag ember szívbeteg volt. Többször összeesett, és holt színt mutatott. Mikor észrejött, félt, hogy élve fogják eltemetni. Ezért csináltatott magának egy kriptát és egy különleges koporsót, amely belülről gombnyomásra nyílt. Maghagyta a szolgájának, hogy ha újra halottnak látszik, oda temessék el. Egyszer úton volt, és idegenben érte a tetszhalál. Az idegen környezetben nem tudtak a bajáról, és a szokott módon eltemették. Amikor a szolgája tudomást szerzett a dolgról, odament. Elmondta a körülményeket és a szörnyű sejtését. Felásták a sírt, és kiderült, hogy igaza volt."

"Egy bácsi meghalt. A cipész virrasztott felette. De a bácsi csak tetszhalott volt. Éjfélkor meghallotta az óra ütéseit, és magához tért. Felült a ravatalon. Erre az ott virrasztó ember annyira megijedt, hogy kalapáccsal fejbevágta, s ettől igazán meghalt."

"Egy ember belefulladt a halastóba, de nem halt meg, csak a szívferése állt el. Bevitték a hullaházba. Éjjel azonban magához tért, fogta magát, és elment haza. Beszólt az ablakon a feleségének. Az asszony azt hitte, hogy halott a férje. Amikor kinézett és meglátta, ijedtében szörnyet halt."

"Zala megyében törgént. Vitték a temetőbe a halottat. A faluban egy bika elszabadult, és az emberek menekültek előle. A koporsóvivők is szaladni kezdtek, de elestek, erre a koporsó leesett, kinyílt a teteje, és az ember felébredt."

"Vitték a tetszhalottat a halottas kocsival a temetőbe. Nagyon hepehupás volt az út: egy helyen akkorát döccentek vele, hogy felpattant a koporsó, és magához tért a "halott." Éldegélt is még egy ^{évig} ~~házig~~. Egyszer aztán újra meghalt. Ismét feltették a koporsót a halottas kocsira. Amikor a rossz útszakaszhoz értek, a bánatos özvegy odasúgta a kocsisnak: Vigyázzon, komám uram, tavaly is itt történt a szöröncsétlenség!"

Temetői történetek

"A kocsmában fogadtak, hogy melyikük tud éjjel a temetőből elhozni egy fejfát. Egy ember ki is ment. A sírok közt a ruhája beleakadt egy fejfába. Hiába akrt elmenni, nem eresztette. Azt hitte, hogy a halott tartja vissza. Ijedtében meghalt.

"Egyszer a néném a temetőbe ment éjjel. Azt vette észre, hogy a sírkövek nagyon csillognak. A föld elkezdett mozogni, és a sírból kijöttek a halottak. Mikor a nénémet meglátták, újra visszamentek a sírba."

"Volt két cigány. A temetőbe mentek sírt ásni. Ott állt a feszület, rajta a Jézussal. Azt mondta az egyik cigány: Én megcsókolnám ennek az Istennek a talpát.- Meg is csókolta. Erre a másik meg az arcát akarta megcsókolni. Mászni is kezdett felfelé, de a feszület korhadt volt és kidőlt. A cigány leesett, kitörött a lába és a hátgerince. Elvitte a mentő a kórházba. Nagyon rosszul volt, és a kórházból hazaküldték, hogy nem tudnak rajta segíteni. Elment hozzá a plébános, hogy meggyóntassa. Odanyújtotta neki a kis feszületet, hogy csókolja meg a Krisztust. Azt mondta a cigány: Jaj, tisztelendő úr, vigye innen, mert ennek a bátyja tett engemet tönkre!"

Szakkörünk tagjai 1974. jún. 12-én a kőszegi Királyvölgyben az óriás gesztenyefánál.

Gazdag Éva
 Iván Zoltán
 Deli Éva
 Kisbóki Mária
 Takács Klári
 Jókai Katalin
 Tóth Erika
 Kanyar Livia
 Dánd Mária

Szakkörünk tagjai 1975. máj. 30-án a csurgói Csekonai-padnál.

Varga Katalin
 Iván László
 Tóth Zsuzsa
 Tóth Erika
 Takács Klári
 Kovács Gyula
 Lánis Jutka
 Kanyar Livia
 Herzenre Irénke
 Herzenre Imre
 Bandor Erika
 Miklós Tibor

Munkánk egy többéves gyűjtés eredménye.

Mivel ez a téma szinte végtelen és kimeríthetetlen, szerénytelenség lenne azt állítani, hogy teljességre törekedtünk. Mégis, képességeink és lehetőségeink szerint bizonyos áttekintést kívántunk adni községünk népi hitvilágából.

Ehhez az anyagot szakkörünk tagjai már évek óta községünkben gyűjtötték. A kb. 2 év óta céltudatosan gyűjtött anyaghoz hozzátettük azt, amit a Magyar Néphit Topográfia kérdőívei segítségével ugyancsak mi gyűjtöttünk e témáról Lábodon, s kiegészítettük a szakkörvezető minden korábban gyűjtött anyagával. Egy-egy jellemző példát korábbi pályázatainkból is átvettünk.

Mivel a témában kérdőfüzettel nem rendelkezünk, azt szakkörvezetőnk a saját elképzelése és szakirodalmi tanulmányai alapján rendszerezte. Mivel az egyes részletek mind összefüggnek, előfordul, hogy ugyanarról több helyen is írunk, más szempontból, más példával.

Kutatásunk célja, hogy felderítsük községünk múltját, lakóinak életét, szokásait, népnyelvét.

Ezzel a munkánkkal is, mint eddig valamennyivel, szeretett falunk készülő történelemkönyvét akarjuk bővíteni.

Lilke Pörkö

szakkörvezető, tanár.

Lábod, 1975. aug. 15.

I r o d a l o m

Magyar Értelmező Kéziszótár /Akad. Kiadó 1972./

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára / Akad.Kiadó 1967/

Kislexikon /Akad.Kiadó 1968./

Ortutay Gyula: Kis magyar néprajz /Gondolat 1966./

Diószegi Vilmos: Samanizmus /Gondolat 1962./

Az ősi magyar hitvilág /Gondolat 1971/

A magyarság néprajza / Egyet. Nyomda 1933-37./

Dömötör Tekla: A népszokások költészete /Akad.Kiadó 1974./

J.I. Sur: Elbeszélések a naptárról /Kossuth 1964./

Hahn István: Az időszámítás története /Gondolat 1960./

Rápóti-Romváry: Gyógyító növények /Medicina 1974./

Nagy Olga: Hősök, csalókák, ördögök /Kriterion 1974./

Répay Lajos: Beszorkák, babonák, bánatok /Somogyi Néplap/.

A d a t s z o l g á l t a t ó k

+ id. Kanyar Istvánné			Lábod	
Dávid Lidi	1885.	ref.	Kossuth u.	9.
+ özv. József Imréné				
Kovács Mária	1882.	rk.	"	118.
+ Gergó Józsefné				
Szennai Irma	1906.	ref.	"	61.
Gergó József	1902.	ref.	"	"
+ id. Iger Ferenc	1893.	ref.	"	10.
id. Iger Ferencné				
Miklós Julianna	1903.	ref.	"	"
Iger Ferenc	1923.	ref.	"	"
Csokonai Istvánné				
Péter Julianna	1901.	ref.	"	52.
Foglos Istvánné				
Kis Liber Kata	1886.	ref.	"	13.
Foglos Istvánné				
Mike Julianna	1918.	ref.	"	"
Kislaki István	1895.	ref.	"	105.
Kislaki Istvánné				
Gonda Lidia	1909.	ref.	"	"
+Árvai Lajosné				
Perák Erzsébet	1896.	rk.	"	1.
Szőke Vendelné				
Hamarics Mária	1900.	rk.	"	77.

özv. Nemes Józsefné				
Hajdu Anna	1903.	rk.	Kossuth u.	3.
Kanyar Károly	1904.	ref.	"	144.
Kanyar Károlyné				
Peti Irén Mária	1910.	ref.	"	"
Nagy Jánosné				
Gyurkó Katalán	1893.	ref.	Hosszúfalvi u.	104.
Varga József	1898.	rk.	"	3.
Kótai Józsefné				
Balatinecz Julianna	1901.	rk.	Kossuth u.	34.
+ Kótai József	1898.	rk.	"	"
Fodor Sándor	1899.	ref.	Hosszúfalvi u.	115.
+ Fodor Sándorné				
Füle Rozália	1903.	ref.	"	"
Hrebenák József	1924.	rk.	"	94.
Keszericze Imréné				
Fódi Teréz	1913.	rk.	Jókai u.	5.
Boda Ferenc	1909.	rk.	Táncsics	2.
Tukora Jánosné				
Liber Mária	1914.	rk.	Hunyadi	23.
id. Miklós Vince	1911.	ref.	Kossuth	63.
Bondor Györgyné				
Erős Rózsa	1923.	rk.	Deák u.	35.
Tulipán György	1900.	rk.	Hunyadi u.	7.
Csabi Józsefné				
Kesztyűs Mária	1896.	rk.	Deák u.	20.
Szerelem Domokos	1890.	rk.	Kossuth u.	83.
id. Róka István	1894.	ref.	Táncsics u.	1.

~~Keszericze Imréné Tóth Tünde 1913. rk. Jókai u. 5.~~

Magyar József	1887.	rk.	Hunyadi u. 1
Haris Józsefné Tobolka Gizella	1904.	rk.	Bercsényi u. 39.
Molnár Jánosné Tóth Mária	1911.	rk.	Mező u. 16.
Keszericze Imre	1912.	rk.	Jókai u. 5.
+ Sipos Imréné Keller Julianna	1914.	rk.	Petőfi u. 22.
Vajda Jánosné Farkas Julianna	1914.	rk.	Kossuth u. 139.
Mike Imre	1899.	rk.	Kossuth u. 88.
+ Mike Imréné Vitéz Julianna	1899.	rk.	" "

Megyeri Jánosné Horváth Rozália 1895. rk. Nagyatád, Mező u. 88.

Köszönetet mondunk Bártai Piroska tanárnőnek, hogy magnófelvétellel segített bennünket.